

Regnskabsmæssig behandling og revision af forskning og udvikling

**Speciale Cand.Merc.Aud
Aalborg universitet
2013**

**Udarbejdet af
Susanne Fjordside Bang**

Titelblad

Titel Regnskabsmæssig behandling og revision af forskning og udvikling

Emne Regnskab og revision

Uddannelse Cand.Merc.Aud.

Uddannelsessted Aalborg Universitet

Vejleder Hans B. Vistisen

Afleveringsdato 16. December 2013

Sidetal 112 sider

Studienummer 20032525

Afleveret af

Susanne Fjordside Bang

Indholdsfortegnelse

1	Summary	5
2	Indledning	8
3	Problemformulering.....	11
	3.1 Problemstillinger	13
	3.2 Afgrænsning:	14
	3.3 Metode og kildekritik.....	15
	3.4 Struktur.....	16
4	Den regnskabsmæssige behandling af forskning og udvikling	19
	4.1 Indledning.....	19
	4.2 Forskning og udvikling.....	20
	4.3 Regnskabsmæssig behandling efter de danske regler	22
	4.3.1 Definitioner og indregningskriterier	22
	4.3.2 Den første indregning	24
	4.3.3 Efterfølgende måling	25
	4.3.4 Noteoplysninger	29
	4.4 Regnskabsmæssig behandling efter de internationale regler	30
	4.4.1 Definitioner og indregningskriterier	30
	4.4.2 Første indregning.....	32
	4.4.3 Efterfølgende måling	32
	4.4.4 Noteoplysninger	35
	4.5 Diskussion af eventuelle ligheder og forskelle mellem de danske og internationale regler	37
	4.6 Fokuspunkter i revisionen – ledelsens udfordringer	40
5	Revision af forskning og udvikling	44
	5.1 Indledning.....	44
	5.2 Planlægningsfasen	45
	5.2.1 Indledende aktiviteter	47
	5.2.2 Forståelse af virksomheden og dens omgivelser	48
	5.2.3 Regnskabsanalyse	60
	5.2.4 Risiko for væsentlig fejlinformation på regnskabsniveau.....	60
	5.2.5 Risikovurdering i relation til udviklingsaktiver på revisionsmålsniveau	61
	5.2.6 Overvejelser omkring revisionsstrategi i forhold til forsknings- og	63
	5.3 Udførelsesfasen	63

5.3.1 Løbende revision	64
5.3.2 Substansrevision	69
5.3.3 Vurdering af tilstrækkelig og egnet revisionsbevis	74
5.4 Afslutningsfasen	75
5.4.1 Efterfølgende begivenheder	75
5.4.2 Dokumentation	77
5.4.3 Kommunikation med den daglige og øverste ledelse	78
5.5 Konklusion på revisionsafsnittet	82
6 Analyse af udvalgte regnskaber	90
6.1 Novo Nordisk A/S	90
6.2 Lundbeck A/S	93
6.3 Bavarian Nordic A/S	95
6.4 Dantherm Power A/S	96
6.5 H2Logic A/S	98
6.6 Serenergy A/S	99
6.7 Konklusion på analyseafsnittet	100
7 Konklusion	103
8 Perspektivering	108
9 Litteraturliste	110

Vedlagt:

Årsrapport 2012, Dantherm Power A/S

Årsrapport 2011/12, Serenergy A/S

1 Summary

Due to the transformation of the Danish society into a knowledge-based economy, research and development has become an increasingly important part of the competitive parameters for many companies. Because of this, it has therefore become a topic the auditor more often have to evaluate during the accounting and auditing process.

The focus of this project is to the challenges and issues related to the accounting and auditing of research and development.

The financial part is based on the Danish rules compared to the rules of IFRS. There are minor differences between the two sets of rules, but the biggest difference is a more comprehensive disclosure requirement by the IFRS. The largest accounting challenges and issues related to research and development, is for both frameworks in relation to the activation process where the development cost is converted into an intangible asset in the balance sheet and the valuation thereof. It is a complex area that is largely influenced by management's estimates.

One of the big accounting challenges is associated with activation of development costs. The distinction between research and development is very important as it significantly affects the handling of the accounting process. Research-expenses are recognized in the income statement, while costs to development can be activated as a development-asset. Before the development-asset can be activated, it has to meet the general definition of an intangible asset and satisfy the criteria for activating. The criteria's are as listed:

1. It must be identifiable
2. It must be controlled by the company
3. It must be likely that the economic benefits will flow to the company
4. The cost should be measured reliably
5. It must be technically possible to complete the intangible asset so that it can be sold or used.
6. It must be the company's intention to complete the asset so that it can be sold or used.
7. The company must have the ability to sell or use the asset.
8. It should be clarified how it is expected that the asset can generate probable future economic benefits.

9. The company must have the adequate technical, financial and other resources to complete the development and to use or sell it.
10. Costs associated to the project, can be identified separately and measured reliably.

The above criteria's requires that the management and the involved development and accounting staff have the necessary knowledge of the accounting handling of research and development. To this end, it also enforces great demands to the company procedures and internal controls to ensure a handling of the accounting.

The second major challenge in the accounting handling of research and development is the valuation of the asset. The challenges are related to the estimates of the period for using each asset and evaluation of indications of impairment. The impairment test is complex to manage, and for many development projects, there may not even exist a real proven market yet.

In the audit of research and development, the auditor is typically challenged by the part of the evaluation that is based on management's estimates of markets, technology readiness, projected sales and product lifecycles. Therefore, it is important to assess whether the audit team has the necessary expertise, or whether it will be necessary to obtain certain, in depth, technical skills from outside. The auditor has to carefully evaluate the assumptions on which managements estimates related to the activating and valuation of the development-asset are based. Therefore the auditor has to obtaining a deep understanding of both the internal and external elements of the entity including the internal controls.

Based on this understanding the auditor has to identify and assess the risk of material misstatement at the assertion level of development assets, to provide a basis for designing and performing further audit procedures. Due to the above, development assets include a high inherent risk with a high risk at the audit objective valuation as well as medium risk at the audit objectives existence and completeness. Despite the high inherent risk, the audit procedure has to be considered in relation to the level of materiality, so it will be different for each entity how extensive the audit procedures will be. The amount of audit procedures will also depend on the control risk in the company since research and development projects requires effective internal controls to ensure proper accounting handling.

The test of controls can be done during the year, and at the end of the fiscal year. The auditor has to ensure that they remain effective and, that there have been no changes that could affect the conclusion. The audit at the end of the fiscal year also consists of analytical procedures and substantive procedures, and the auditor has to make sure that sufficient and appropriate audit evidence is obtained. The accounting material related to research and development is prepared by the company itself, and it is therefore important, the auditor documents an attitude of professional skepticism to the estimates made by the management, based on the information available at that time. The documentation of the audit procedures performed is very important.

The auditor has a responsibility to communicate with the management throughout the audit. According to the audit of research and development it would be relevant to communicate about the accounting challenges in relation to estimates, about fraud, deficiencies in the internal controls and going concern. During the audit, the auditor has to keep a professional skepticism, and has to be aware of the risk of accounting manipulation due to the high degree of estimates. Effective internal controls are important to ensure correct accounting handling of research and development, and defects needs to be communicated to the management. The auditor has to make an assessment of the risk of going concern problems, if the results of the development project doesn't turn out as expected.

Even if it is important to get an understanding of each entity and its environment, there are two matters, which generally provide significant challenges in both the accounting and audit of research and development. That is the activation of development costs and the valuation of the development-asset.

2 Indledning

Gennem de seneste år har samfundsdebatten drejet sig om, at Danmark er gået fra at være et industrisamfund til et videnssamfund. Mange produktionsvirksomheder er lukkede eller har flyttet selve produktionen til udlandet, hvor det er billigere at drive virksomhed med billigere arbejdskraft. Dette har i forhold til Danmarks konkurrenceevne sat øget fokus på, at det i højere grad er vores forskning og udvikling samt spredning af anden ny viden, som samfundets vækst og indtjenings skal basere sig på.¹

Forskning og udvikling betragtes som nøgelfaktorer til frembringelse af ny viden, som kan sikre fremtidens økonomiske vækst, og både den offentlige sektor og de private virksomheder har bidraget til at øge forskningens andel af bruttonationalproduktet. Der er en voksende erkendelse af, at viden i alle dens former spiller en central rolle for den samfundsmæssige og økonomiske udvikling, og at innovation kernen i den videnbaserede økonomi. Det har været en erklæret politisk målsætning, at det danske samfund skulle investere i forskning og udvikling for herigennem at udbygge og fastholde Danmark som et konkurrencedygtigt videnssamfund.²

Dette har sat nogle andre krav til virksomhedernes ledelse, da fokuseringen på forskning og udvikling har resulteret i nogle helt andre virksomhedstyper. Tidligere har værdiskabelsen i høj grad været tilknyttet selve produktionsprocessen, hvor virksomhedernes vigtigste aktiver bestod af materielle anlægsaktiver, der fysisk var til stede i virksomheden, og som ofte havde en mere eller mindre fast handelsværdi. Ligeledes var det ikke forbundet med de store risici, hvis en ansat sagde sin stilling op, da det ikke var problematisk at finde en anden, som kunne træde til i stedet for. I de videnbaserede virksomheder er det derimod i højere grad virksomhedens ansatte og deres viden, og dermed de immaterielle aktiver som forskning og udvikling, der er virksomhedens værdiskabende aktiver. Det er viden, forskning og udvikling, som danner grundlaget for virksomhedens indtjening, og dermed er virksomheden også mere sårbar ved fratrædelse af medarbejdere.

¹ Innovation og forskning 2012; <http://www.dst.dk/pukora/epub/upload/15934/inno.pdf>

² Innovation og forskning 2012; <http://www.dst.dk/pukora/epub/upload/15934/inno.pdf>

Det er ikke kun virksomhedernes ledelse, som står over for andre udfordringer. Når der er tale om viden og internt oparbejdede immaterielle anlægsaktiver som forskning og udvikling, har det også resulteret i andre udfordringer for virksomhedernes revisorer. Nogle af udfordringerne i forbindelse med regnskabsaflæggelsen er bl.a., at selve indregningen og værdiansættelsen af forskning og udvikling ofte vil være baseret på skønsmæssige vurderinger, ligesom et af virksomhedens væsentligste ”aktiver” i form af deres medarbejdere ikke opfylder definitionen på et aktiv ifølge Årsregnskabsloven (ÅRL). Dermed kan de ikke indregnes i balancen. Samtidig er virksomhederne dybt afhængige af deres ansatte, og det stiller store udfordringer i forhold til at bevare viden i virksomheden, for at kunne sikre virksomhedens konkurrencemæssige position. Vi lever i et samfund med hurtig udvikling og global konkurrence, hvilket også har betydning for virksomhedens forsknings- og udviklingsaktiviteter.

Disse problemstillinger er revisor også nødt til at forholde sig til for i sidste ende at kunne afgive en erklæring om, hvorvidt årsregnskabet giver et retvisende billede af virksomhedens aktiver, passiver og finansielle stilling. Da årsrapporten ofte er en vigtig del af beslutningsgrundlaget, om f.eks. kreditmuligheder, nye investorer osv., er det som regnskabsbruger vigtigt at vide, hvad det er for ”et retvisende billede”, revisor udtaler sig om. Vi bliver ofte udsat for nye påstande, som kan skabe tvivl om den regnskabsmæssige praksis. Blandt andet en overskrift som ”*Forskere: Medicinalindustrien overdriver omkostningerne til udvikling*”³ i *Ingeniøren* kan være med til at skabe tvivl om den værdi, årsrapporten giver som beslutningsgrundlag, hvis man ikke kan stole på tallene.

Ovenstående artikel viser netop vigtigheden i, at de grundlæggende regnskabsprincipper følges, og at revisor kan stå inde for et retvisende billede. Hermed får offentligheden den valide information, de har brug for, i stedet for at skulle foretage deres vurderinger på påstand mod påstand. Det er vigtigt, at der gives en stringent fremstilling af forsknings- og udviklingsomkostninger, hvor det er samme måde, tallene opgøres på, samt at de er sammenlignelige. Det ses ofte, at virksomheder handles til en væsentlig højere værdi, end de er

³ Forskere: Medicinalindustrien overdriver omkostningerne til udvikling, <http://ing.dk/artikel/118199-forskere-medicinalindustrien-overdriver-omkostningerne-til-udvikling>

bogført til, hvilket også indikerer den udfordring, der ligger i at få alle værdier korrekt præsenteret i årsregnskabet.

3 Problemformulering

Problemfeltet leder frem til, at jeg videre i projektet vil fokusere på de specielle udfordringer, som revisor står overfor i forhold til revisionen af videntunge virksomheder. Mange områder af revisionen vil være de samme som for andre typer af virksomheder såsom omsætning, materielle anlægsaktiver osv., men det, som er specielt for videntunge virksomheder, og som yderligere vil kunne udfordre revisor, er, at deres omsætning i høj grad er baseret på udnyttelse af viden i form af forsknings- og udviklingsaktivitet.

Opgavens hovedproblemformulering vil derfor blive:

***Væsentlige udfordringer og problemstillinger i relation til
den regnskabsmæssige behandling samt revision af forskning og udvikling.***

Problemformuleringen vil blive belyst via en besvarelse af følgende spørgsmål:

Hvorledes skal forskning og udvikling behandles ud fra de danske regnskabsregler?

I det første spørgsmål, vil jeg komme omkring de danske regnskabsregler i form af ÅRL, da det er den grundlæggende begrebsramme, som danske virksomheder aflægger deres regnskab efter. Afsnittet starter med en fremstilling af, hvad der forstås ved henholdsvis forskning og udvikling. Herefter beskrives indregningskriterier, måling ved første indregning, efterfølgende måling samt oplysninger.

Hvorledes skal forskning og udvikling behandles efter de internationale standarder?

Her foretages en gennemgang af regler efter IFRS, hvor hovedvægten ligger på IAS 38 ”Immaterielle aktiver”. Det er et krav for regnskabsklasse D virksomheder at skulle aflægge regnskab efter IFRS, ligesom flere danske virksomheder frivilligt vælger at aflægge regnskab efter IFRS. Yderligere anvendes standarderne også til at udfylde ÅRL’s ramme, hvor denne ikke er detaljeret beskrevet. Her vil opbygningen være den samme som under spørgsmål 1.

Hvilke ligheder og forskelle er der mellem ÅRL's regler og IAS 38, og hvilken betydning får det for regnskabet?

På baggrund af delkonklusionerne i de to foregående afsnit vil jeg analysere, hvor eventuelle ligheder og forskelle mellem ÅRL og IFRS består, samt diskutere hvilken betydning det får for regnskabsaflæggelsen.

Det regnskabsmæssige afsnit afrundes med en gennemgang af ledelsens arbejde i forhold til forskning og udvikling i virksomheden, da det vil danne grundlaget for revisionen af forsknings- og udviklingsaktiviteter, og vil blive inddraget løbende i de revisionsmæssige spørgsmål.

Hvilke overvejelser skal revisor gøre sig i forhold til forskning og udvikling i planlægning af revisionen?

I det revisionsmæssige afsnit vil jeg starte med en teoretisk redegørelse for de væsentligste overvejelser, revisor skal gøre sig i planlægningsfasen med fokus på forskning og udvikling. Jeg vil indlede med overvejelser og handlinger relateret til uafhængighed, opgave- og klientaccept, og herefter komme omkring forståelse af virksomheden og dens omgivelser samt risikovurderingen på både regnskabs- og revisionsmålsniveau.

Hvilke overvejelser og tiltag skal revisor gøre i forhold til forskning og udvikling i udførelsen af revisionen?

Risikovurderingen i planlægningsfasen vil danne grundlaget for afsnittet omkring udførelse af revisionen. Afsnittet deles op i de revisionshandling, som kan ligge i løbet af året, og de handlinger som ligger omkring status. I dette afsnit analyseres, hvilke overvejelser og tiltag revisor skal udføre i relation til forskning og udvikling. Her vil jeg komme omkring krav vedrørende revisionsbevis, samt revision af regnskabsmæssige skøn.

Hvilke overvejelser skal revisor gøre dig omkring forskning og udvikling i revisionens afslutningsfase?

I afsnittet gennemgås revisors afsluttende overvejelser omkring efterfølgende begivenheder, dokumentation samt kommunikation med den daglige og øverste ledelse herunder i relation til besvigelser, mangler i intern kontrol samt going concern.

Revisionsafsnittet afsluttes med en konklusion, som samler op på de enkelte underafsnit, og herunder udarbejdes en revisionsinstruks for revision af forskning og udvikling. Konklusionerne

omkring de revisionsmæssige udfordringer vil senere blive diskuteret i relation til nogle praktiske eksempler.

Opgaven sluttet af med at diskutere, i hvor høj grad det er muligt at udlede nogle generelle konklusioner for, hvor revisors udfordringer ligger i forhold til forskning og udvikling. Dette gøres på baggrund af delkonklusionerne fra henholdsvis det regnskabsmæssige-, revisionsmæssige- og analyseafsnittet.

3.1 Problemstillinger

Den opstillede problemformulering vedrører både den regnskabsmæssige og den revisionsmæssige behandling af forskning og udvikling. Dette skyldes, at der kræves et regnskabsmæssigt kendskab for at kunne udføre revisionen.

I forhold til immaterielle aktiver som forskning og udvikling, ligger en stor udfordring i at få sondret mellem forskning og udvikling, da forskning ikke opfylder kravet til indregning, mens udviklingsprojekter skal indregnes som aktiver, når de opfylder indregningskriterierne. Der er oplistet en række kriterier for, hvornår en aktivitet kan anses for forskning, og hvornår det kategoriseres som udvikling, men i gråzonen for hvornår det bevæger sig fra forskning til udvikling, vil det afhænge af ledelsens skøn.

Indregningen af de immaterielle aktiver er vigtig for at årsregnskabet giver et retvisende billede. De immaterielle aktiver udgør for mange virksomheder en stor værdi, og ligeledes er det vigtigt de indregnes korrekt i regnskabet for at undgå skjulte reserver.⁴ Men der er store udfordringer forbundet med indregningen og måling, da det involverer høj grad af skøn. Det ses også, at virksomheder ofte handles til en pris, som ligger langt fra den regnskabsmæssige værdi. Det viser, hvor svært det kan være at få værdiansat og præsenteret alle virksomhedens aktiver og passiver i regnskabet, og ofte står man med en rest, som ikke opfylder definitionen på aktiver og passiver, som kommer til at gå under en fælles betegnelse som goodwill. Dermed vil det først

⁴ KPMG, Indsigt i årsregnskabsloven, 7.udgave, 2012/13 s. 198

blive præsenteret i regnskabet ved et evt. salg eller virksomhedssammenslutning. Når aktivet opfylder indregningskriterierne og er blevet aktiveret, vedrører den overordnede problemstilling den efterfølgende måling, vurdering af brugstid samt vurdering af evt. nedskrivningsbehov. Dette er ligeledes i høj grad baseret på ledelsens skøn.

Det er ledelsen, der aflægger regnskabet og skal sørge for at få aktiverne korrekt indregnet og målt i årsregnskabet, så de opfylder kravene i forhold til den lovgivning, årsregnskabet er aflagt efter. Det vil være de samme problemstillinger, som revisor skal forholde sig til i revisionen af regnskabet. Ofte er der tale om virksomheder med meget specialiseret viden og teknologi, hvor der kan være speciallovgivning, som der kræves et kendskab til. Dette, sammenholdt med at det er et område, som i høj grad er baseret på ledelsens skøn, udfordrer revisor igennem hele revisionsprocessen lige fra planlægningsfasen og frem til den endelige afgivelse af erklæringen.

3.2 Afgrænsning:

Udgangspunktet i opgaven er de internt oparbejdede forsknings- og udviklingsprojekter, og dermed afgrænser jeg mig fra at behandle goodwill samt virksomhedssammenslutninger.

Som omtalt under forrige afsnit skal der i visse tilfælde for de immaterielle aktiver foretages en vurdering af nedskrivningsbehov. Dette er et omfattende område, og projektet vil ikke indeholde en dybere gennemgang af, hvordan nedskrivningen rent teknisk gennemføres. Der vil blive inddraget de områder af standarden, som er relevant i forhold til revisors overvejelser og arbejdshandlinger.

Jeg vil ikke i projektet komme med en gennemgang af den regnskabsregulering, der ligger bag loven og standarderne, ligesom jeg ikke vil komme med en fuld gennemgang af de love og standarder, jeg anvender. Jeg vil udelukkende anvende det, som er relevant for besvarelse af problemformuleringen. Rammen for den danske regnskabspraksis er ÅRL, og jeg anvender blot ”Regnskabsvejledning for klasse B- og C-virksomheder” som fortolkningsbidrag. Dermed kommer jeg ikke ind på de yderligere krav, som vejledningen stiller ud over kravene i ÅRL.

Ligeledes afgrænser jeg mig fra en detaljeret gennemgang af revisoransvar og lovreguleringen i form af revisorloven og erklæringsbekendtgørelsen, men uddrager de elementer som er relevant for besvarelse af problemformuleringen.

I behandlingen af revisionsprocessen afgrænser jeg mig fra IT-revision, og jeg vil alene fremsætte de formodninger, som revisionen bygger på.

Der fokuseres i opgaven kun på revisionsopgaver, hvorpå der afgives en erklæring efter erklæringsbekendtgørelsens §§3-8 samt ISA 700, 705 og 706. Dermed afgrænses fra alle andre opgaver end revisionen.

I forhold til de anvendte eksempler, vil der udelukkende blive set på regnskaberne på koncernniveau, og jeg afgrænser mig fra at behandle eventuelle påvirkninger af moder- og dattervirksomheder.

Udgangspunktet er regnskabsmæssig og revisionsmæssig vinkel, så jeg vil ikke komme nærmere ind på den skattemæssig, erhvervsretlige og strafferetlige aspekt i forhold til emnet.

3.3 Metode og kildekritik

I dette afsnit vil jeg kort beskrive den metode, som er valgt gennem projektet. Metode er ”*den eller de konkrete undersøgelsesmåder, man vælger at anvende undervejs i en undersøgelsesproces.*”⁵, og de undersøgelsesteknikker, som anvendes, vil afhænge af formålet med projektet. I den første del af projektet anvendes en teoretisk og beskrivende tilgang, hvor formålet er at få beskrevet den regnskabsmæssige behandling af forsknings- og udviklingsaktiviteter med udgangspunkt i de gældende love, regler og standarder, som danske virksomheder er underlagt. I det efterfølgende afsnit analyseres og fortolkes de revisionsmæssige udfordringer i forhold til forsknings- og udviklingsaktiviteter med baggrund i det regnskabsmæssige afsnit, gældende revisionsstandarder, praktiske eksempler samt andet skrevet

⁵ Den skinbarlige virkelighed – Vidensproduktion indenfor samfundsvidenskaberne af Ib Andersen 5. Udgave, side 17

materiale. Dette bidrager med en forklarende og problemidentificerende vinkel på projektet⁶, hvor målet er at undersøge, hvorvidt det er muligt at udlede en generel dækkende konklusion for, hvilke udfordringer revisor står over for i revisionen af forskning og udvikling.

Formålet med projektet er at belyse en konkret problemstilling ud fra eksisterende teori, og dermed bliver fremgangsmåden i projektet af deduktiv karakter.⁷ Datagrundlaget for projektet vil i høj grad bestå af kvalitative sekundære data som lovgivning, revisionsstandards samt publikationer skrevet af eksperter og udøvende revisorer.⁸ Hovedvægtes af den anvendte litteratur består af lovgivning og revisionsstandards, hvilket vurderes at være valide og pålidelige kilder, som ikke er underlagt subjektive fortolkninger. Derudover anvendes andre artikler, hvor der er risiko for, at fremstillingen af emnet kan være præget af forfatterens fortolkning og mening herom. For at højne pålideligheden og validiteten heraf, anvendes de i sammenhæng med den grundlæggende lovgivning og standarder, som de omhandler.

3.4 Struktur

Jeg vil her under metodeafsnittet redegøre for opbygningen af projektet. Projektet starter med en kort indledning, der beskriver problemfeltet. Ud fra dette udledes projektets problemformulering, problemstillinger og afgrænsning.

Herefter redegøres for den regnskabsmæssige behandling af forskning og udvikling, og under dette besvares de 3 første underspørgsmål. Underspørgsmålene vil blive diskuteret ud fra et teoretisk grundlag, og afsnitte afsluttes med en delkonklusion, som vil blive anvendt senere i projektet. Den regnskabsmæssige behandling af forskning og udvikling vil som udgangspunkt blive gennemgået ud fra både reglerne i ÅRL samt reglerne i IAS 38 – *Immaterielle aktiver*, da danske virksomheder kan være omfattet af begge regelsæt. Dette er også med til at synliggøre, hvilke ligheder og forskelle, der kan være, afhængig af om virksomheden aflægger regnskab efter

⁶ Den skinbarlige virkelighed – Vidensproduktion indenfor samfundsvidenskaberne af Ib Andersen 5. Udgave, side 20-21

⁷ Den skinbarlige virkelighed – Vidensproduktion indenfor samfundsvidenskaberne af Ib Andersen 5. Udgave, Side 32

⁸ Den skinbarlige virkelighed – Vidensproduktion indenfor samfundsvidenskaberne af Ib Andersen 5. Udgave, side 25+137

det ene eller det andet regelsæt. Det regnskabsmæssige afsnit afrundes med en gennemgang af ledelsens arbejde i forbindelse med forsknings- og udviklingsaktiviteterne, da det er dette arbejde, som skal revideres.

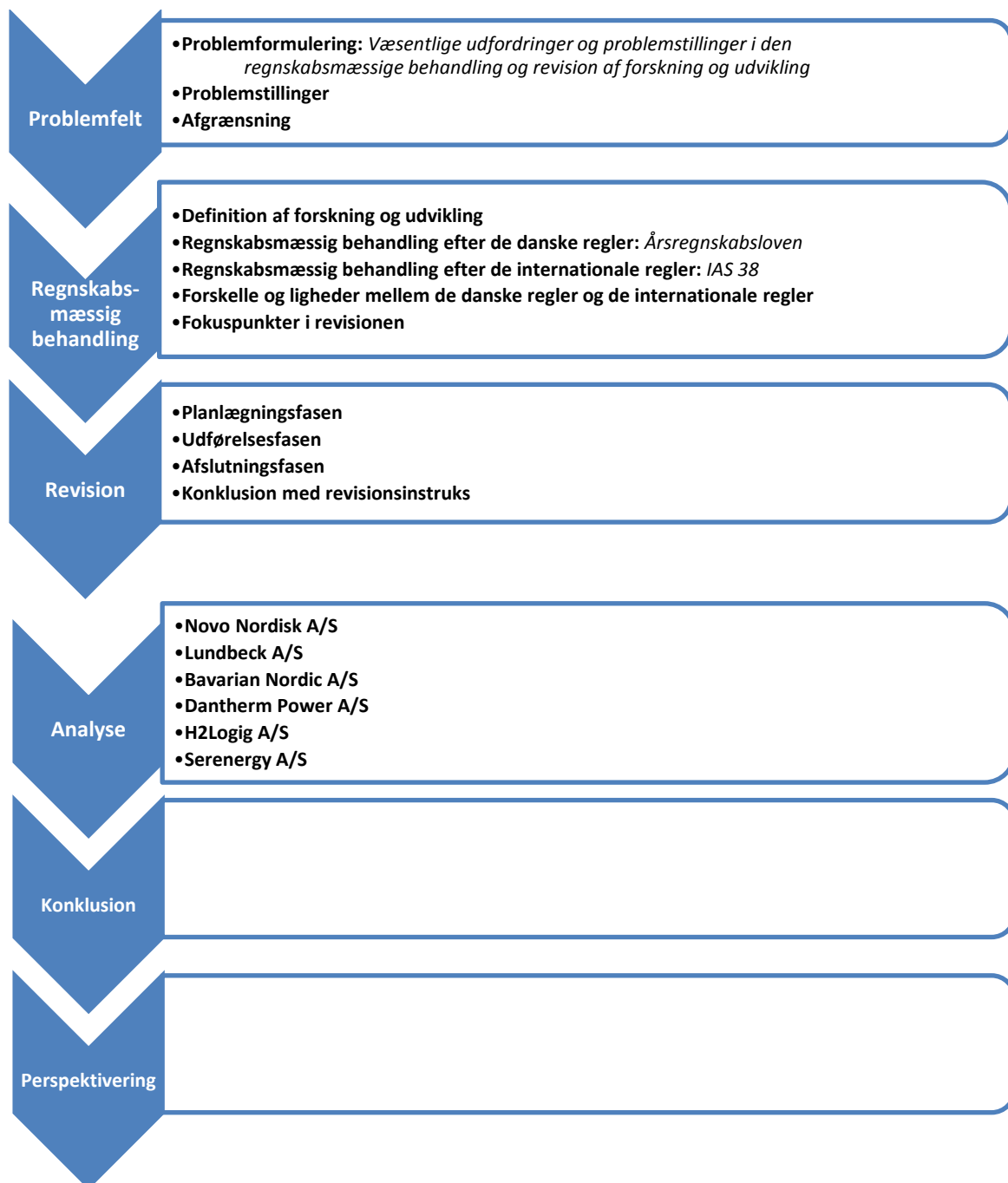
Afsnittet omkring revisionsdelen er delt op i henholdsvis planlægnings-, udførelses- samt afslutningsfasen. Hele den teoretiske gennemgang af revisionen vil tage udgangspunkt i de internationale revisionsstandards, hvor jeg udvælger de standarder, som kan være med til at besvare de enkelte underspørgsmål. Teorien vil blive beskrevet og anvendt under hvert underspørgsmålene, og afslutningsvis samles de tre afsnit i en delkonklusion på revisionsafsnittet indeholdende en revisionsinstruks for revisionen af forskning og udvikling.

Delkonklusionerne fra det regnskabsmæssige- og revisionsmæssige afsnit vil blive anvendt i diskussionen i forhold til praktiske eksempler, og afslutningsvis vil jeg i den endelige konklusion på opgaven konkludere på, hvorvidt det er muligt at udlede nogle generelle konklusioner på, hvilke problemstillinger og udfordringer, revisor skal forholde sig til i revision af forskning og udvikling.

Jeg har valgt i analysedelen at anvende praktiske eksempler fra to forskellige brancher. Der er mange typer af virksomheder, som i større eller mindre grad er afhængig af viden, forskning og udvikling, men jeg vil i analysen fokusere på medicinalindustrien som en af brancherne, da: ”Medicinalindustrien står for hele 19 pct. af erhvervslivets samlede udgifter til forsknings- og innovationsaktiviteter. Denne branche er den ene af fire brancher, som samlet set står for 57 pct. af dansk erhvervslivs forsknings- og innovationsaktiviteter.”⁹ Derudover vil jeg analysere virksomheder fra Brændselscellebranchen, da det i høj grad er en ny branche præget af mange iværksættere. Det er en branche, hvor virksomhederne skal overleve på forskning og udvikling, da produktet ikke er færdigudviklet endnu, ligesom markedet også først nu er under opbygning. Dette står meget modsætningsvis i forhold til medicinalbranchen, som har eksisteret i mange år, og hvor der allerede er et etableret og stigende marked for deres produkter.

⁹ <http://www.dst.dk/da/presse/Pressemeddelelser/2012-12-17-medicinalindustrien-foerer-inden-for-forskning.aspx>

Overordnet er strukturen i opgaven:

Figur 1: Opgavens struktur

4 Den regnskabsmæssige behandling af forskning og udvikling

4.1 Indledning

Da ÅRL i 2001 blev opdateret, harmonerede indregnings- og målekriterierne heri med de internationale standarder fra 2001 til 2004, og derudover blev de danske regnskabsvejledninger anvendt som fortolkning af ÅRL. Siden er loven blevet ændret flere gange, og dette har medført, at der i dag er væsentlige forskelle mellem ÅRL og de internationale standarder. De nyeste IAS'er og IFRS'er kan dermed udelukkende anvendes som fortolkning af ÅRL, hvis de ikke er i modstrid med specifikke bestemmelser i ÅRL eller de internationale standarder fra perioden 2001-2004.¹⁰

Desuden har fortolkningen af ÅRL bygget på de danske regnskabsvejledninger, men udviklingen er gået imod i højere grad at anvende IFRS som fortolkningsbidrag.¹¹ I februar 2013 udsendte FSR *”Regnskabsvejledning for klasse B- og C-virksomheder”* (NRV), der nu erstatter de tidligere danske regnskabsvejledninger 1-22 samt *”Regnskabsvejledningen for mindre virksomheder”* fra juli 2007.¹²

ÅRL er en rammelov, og den nye *”Regnskabsvejledning for klasse B- og C-virksomheder”* kan anvendes til at uddybe og præcisere de forskellige regnskabsområder. Det er angivet i vejledningen, hvad ÅRL's minimumskrav er, men derudover stiller vejledningen yderligere krav med henvisning til at opretholde det høje kvalitetsniveau fra 2002.¹³

ÅRL har i § 11 en helt overordnet ”generalklausul” om, at årsregnskabet skal give et retvisende af virksomhedens aktiver, passiver finansielle stilling og resultat, og at ledelsesberetningen samt eventuelle supplerende beretninger skal give en retvisende redegørelse.

¹⁰ KPMG, Indsigt i årsregnskabsloven, 7.udgave, 2012/13 s. 38

¹¹ KPMG, Indsigt i årsregnskabsloven, 7.udgave, 2012/13 s. 40

¹² Regnskabsvejledning for klasse B- og C-virksomheder, 2013, forord

¹³ Regnskabsvejledning for klasse B- og C-virksomheder, 2013, s. 1

Af loven fremgår, at der er tale om et retvisende billede, hvilket lægger op til, at ledelsen, som aflægger årsrapporten, skal vælge de alternativer, som giver det mest retvisende billede. Der er et suppleringskrav i ÅRL § 11 stk.2, hvor der står, at der er pligt til at give yderligere supplerende oplysninger end de lovpligtige bestanddele, hvis det er nødvendigt for at kunne give et retvisende billede.

IFRS og IAS bygger også på en begrebsramme, men denne har ikke en generalklausul omhandlende et retvisende billede. Dog står der i begrebsrammen i nr. 46, at aflægges regnskabet efter de internationale standarder, vil årsregnskabet give ”et retvisende billede af eller en troværdig præsentation af information”.

Inden jeg arbejder videre med den regnskabsmæssige behandling af forskning og udvikling ud fra henholdsvis ÅRL og IAS 38, vil jeg beskrive den definitions-mæssige forskellen mellem forskning og udvikling.

4.2 Forskning og udvikling

Det er vigtigt, at der bliver skelnet korrekt mellem forskning og udvikling, da det regnskabsmæssigt skal behandles forskelligt.

Ifølge Wikipedia, den frie encyklopædi defineres forskning og udvikling som:

*”Forskning og udviklingsarbejde (FoU) er skabende arbejde på systematisk grundlag med henblik på at øge den videnskabelige og tekniske viden, herunder viden vedrørende mennesker, kultur og samfund – samt udnyttelse af den eksisterende viden til at anvise nye praktiske anvendelser.”*¹⁴

¹⁴ <http://da.wikipedia.org/wiki/Forskning>

FoU-begrebet omfatter:¹⁵

- Grundforskning er originalt eksperimenterende eller teoretisk arbejde med det primære formål at opnå ny viden og forståelse uden nogen bestemt anvendelse i sigte.
- Anvendt forskning er ligeledes originale undersøgelser med henblik på at opnå ny viden. Den er primært rettet mod bestemte praktiske mål.
- Udviklingsarbejde er systematisk arbejde baseret på anvendelse af viden opnået gennem forskning og/eller praktisk erfaring med det formål at frembringe nye eller væsentligt forbedrede materialer, produkter, processer, systemer eller tjenesteydelser

Denne definition af forskning og udvikling er i overensstemmelse med NRV¹⁶ samt IAS 38.

Ifølge både NRV og IAS 38 er formålet med forskning:

Opnåelse af ny videnskabelig eller teknisk viden og indsigt

Udvikling defineres overordnet som:

Anvendelse af resultater fra forskning eller anden viden til fremstilling af nye eller forbedrede produkter, processer, materialer mv. forud for påbegyndelsen af en erhvervsmæssig produktion eller brug

Både NRV og IAS 38 oplister nogle eksempler på henholdsvis forskning og udvikling, hvilket jeg har samlet i nedenstående skema:¹⁷

¹⁵ <http://da.wikipedia.org/wiki/Forskning>

¹⁶ Regnskabsvejledning for klasse B- og C-virksomheder, 2013, s. 44-45

¹⁷ Regnskabsvejledning for klasse B- og C-virksomheder, 2013, 2. 44; IAS 38

Forskning	Udvikling
Opnåelse af ny viden	Design, opførelse og testning af prototyper og modeller på nye maskiner
Søgen efter dennes videns anvendelsesmulighed i forhold til nye mulige materialer eller processer	Design og udvikling af prototyper på værktøj, støbeforme, stempler mv. som involverer ny teknologi
Udformning og design af mulige nye forbedrede materialer eller processer	Design, opførelse og drift af et forsøgsanlæg og nye produktionssystemer
Evaluering og endelig udvælgelse af mulige alternativer til nye eller forbedrede materialer eller processer	Design, opførelse og testning af et valgt alternativ til nye eller forbedret materialer, produkter eller processer

Skema 1: Eksempler på forskning og udvikling; egen produktion

Skelnen mellem forskning og udvikling synes at ligge i, at forskning er opnåelse af ny viden, mens udvikling er anvendelse og testning af ny viden i kommerciel kontekst.

4.3 Regnskabsmæssig behandling efter de danske regler

4.3.1 Definitioner og indregningskriterier

For at et aktiv kan indregnes i balancen, skal det for det første opfylde ÅRL's definition på et aktiv: ”Ressourcer, som er under virksomhedens kontrol, som er resultat af tidligere begivenheder, og hvorfra fremtidige økonomiske fordele forventes at tilflyde virksomheden.”¹⁸

Derudover defineres immaterielle aktiver som:

”Immaterielle aktiver er identificerbare, ikke-monetære aktiver uden fysisk substans.”¹⁹

Inden en given aktivitet kategoriseres som et immaterielle aktiver, skal det kunne opfylde kriterierne i den generelle definition på et aktiv. Det vil sige, det skal være under virksomhedens kontrol, det skal være et resultat af tidligere begivenheder, og det er forventeligt, at det vil tilføre

¹⁸ Bekendtgørelse af årsregnskabsloven, LBK nr. 1253 af 01/11/2013, bilag 1, C, 1

¹⁹ Regnskabsvejledning for klasse B- og C-virksomheder, 2013, s. 44; IAS 38

virksomheden fremtidige økonomiske fordele. Disse forhold skal overvejes, før ledelsen i virksomheden kan vurdere, hvorvidt og hvornår aktiviteten kan og skal indregnes som et aktiv i balancen. Ydermere skal det opfylde kravet for et immaterielt aktiv, hvilket vil sige, at aktivet skal være identificerbart.

I forhold til forsknings- og udviklingsaktiviteter er det vigtigt at skelne mellem disse to kategorier, da de regnskabsmæssigt behandles forskelligt. Forskning opfylder ikke definitionen på et aktivt, og dermed kan omkostningerne hertil ikke aktiveres i balancen. I stedet skal omkostninger til forskning udgiftsføres i resultatopgørelsen. Hvis der er tvivl om, hvorvidt der er tale om forskning eller udvikling, skal alle omkostningerne indregnes i resultatopgørelsen.²⁰ I forhold til forskning er der ikke en direkte sammenhæng med de omkostninger, der anvendes til forskningsarbejdet, og den fremtidige indtjening, hvorimod der i forbindelse med udviklingsarbejdet er en mere direkte sammenhæng med enten salg eller omkostningsreducerende processer.²¹

Indregningen i balancen kan ske fra det tidspunkt, hvor udviklingsaktiviteten opfylder definitionen på et aktiv, men der er yderligere seks kriterier, som også skal være opfyldt. Er disse ikke opfyldt, vil omkostningerne ikke kunne aktiveres men skal i stedet udgiftsføres i resultatopgørelsen.²²

Indregningskriterier for indregning af udviklingsaktiver:

1. Projektet er teknisk muligt at færdiggøre
2. Virksomheden har til hensigt at udnytte projektet
3. Virksomheden har evne til at anvende og sælge det endelige produkt eller proces
4. Virksomheden har udarbejdet en plan for, hvordan fremtidige økonomiske fordele udnyttes
5. Virksomheden har tilstrækkeligt ressourcer til at færdiggøre projektet
6. Kostprisen kan opgøres pålideligt

²⁰ KPMG, Indsigt i årsregnskabsloven, 7.udgave, 2012/13 s. 202

²¹ Regnskabsvejledning for klasse B- og C-virksomheder, 2013, s. 45

²² Regnskabsvejledning for klasse B- og C-virksomheder, 2013, s. 46

4.3.2 Den første indregning

Ifølge ÅRL er det frivilligt for regnskabsklasse B og C (mellem), om de vil indregne deres internt oparbejdede udviklingsomkostninger, med mindre årsrapporten ved undladelse heraf ikke giver et retvisende billede. Derimod er det et krav for klasse C (stor) og D at indregne udviklingsprojekter, hvis de opfylder ovenstående 6 kriterier.²³

Ved første indregning skal aktivet måles til kostpris. Kostprisen indbefatter alle omkostninger, som kan henledes til udviklingsaktiviteten. For klasse B virksomheder er der kun krav om medregning af de omkostninger, som direkte kan henføres til projektet, mens det er frivilligt at indregne indirekte produktionsomkostninger. Dog er det et krav for klasse C og D virksomheder at indregne de indirekte produktionsomkostninger, så for disse virksomheder er der ingen valgmuligheder.²⁴ Det er vigtigt, at de indirekte produktionsomkostninger medregnes på en forholdsmæssig og systematisk måde, og andre omkostninger end forarbejdningsomkostninger kan indgå i kostprisen i det omfang, de kan henføres til det pågældende udviklingsprojekt. Omkostninger, som ikke må aktiveres, er forskningsomkostninger samt salgs- og distributionsomkostninger.²⁵

Derudover er det en mulighed for både klasse B, C og D virksomheder at medregne finansieringsomkostninger i kostprisen for egenfremstillede immaterielle aktiver, hvis finansieringen er optaget med henblik på udviklingsaktivet. Ud fra den grundlæggende forudsætning om konsistens må valget om indregning af finansieringsomkostninger gælde samtlige egenfremstillede udviklingsaktiver.²⁶ Indregning af finansieringsomkostninger vedrører egenfremstillede finansieringstunge aktiver, herunder udviklingsprojekter, hvor der er tale om en lang fremstillingsperiode med væsentlige rentekomkostninger til finansiering af fremstillingsomkostningerne. Det vil sige, at her er tale om omkostninger i forbindelse med fremstillingen af udviklingsaktivet samt omkostninger, som direkte kan henføres til udviklingsprojektet. Finansieringsomkostningerne kan være renter herunder kurstab/-gevinster og

²³ Bekendtgørelse af årsregnskabsloven, LBK nr. 1253 af 01/11/2013, §§ 33 og 38

²⁴ Bekendtgørelse af årsregnskabsloven, LBK nr. 1253 af 01/11/2013, §§ 36, 40 og 82

²⁵ Regnskabsvejledning for klasse B- og C-virksomheder, 2013, s. 19.2.7

²⁶ Bekendtgørelse af årsregnskabsloven, LBK nr. 1253 af 01/11/2013, § 40; Regnskabsvejledning for klasse B- og C-virksomheder, 2013, Regnskabsvejledning for klasse B- og C-virksomheder, 2013, nr. 31.1.1

hjemtagelsesomkostninger eller valutakursreguleringer.²⁷ Indregningen starter, når fremstillingen af aktivet er påbegyndt, og når omkostninger på aktivet og finansieringsomkostningerne afholdes. Indregningen af finansieringsomkostningerne påhører ved midlertidige ophør af fremstillingen, eller når aktivet er færdigfremstillet.²⁸

4.3.3 Efterfølgende måling

Efter den første indregning skal udviklingsaktiverne indgå i balancen til kostpris med fradrag af foretagne af- og nedskrivninger.

Færdiggjorte udviklingsprojekter skal afskrives systematisk over den forventede brugstid, men dog må afskrivningsperioden ikke overstige 20 år. Afskrivningen påbegyndes, så snart aktivet er klar til brug. Afskrivningsgrundlaget er kostprisen fratrasket en evt. scrapværdi og eventuelle nedskrivninger.²⁹ Som udgangspunkt har udviklingsprojekter en scrapværdi lig 0, da de ofte ikke udgør nogen værdi efter endt anvendelse. Afskrivningsgrundlaget kan ændres, hvis virksomheden skønner, at brugstiden eller afskrivningsmetoden ændrer sig, og dette behandles som ændring i regnskabsmæssige skøn.³⁰

ÅRL tillader ikke opskrivning af immaterielle aktiver til dagsværdi jf. § 41, stk. 1, men virksomheden skal hvert år vurdere, om aktivet evt. skal nedskrives til genindvindingsværdien, hvis denne er lavere end den regnskabsmæssige værdi.³¹ For igangværende udviklingsprojekter skal der nedskrives, hvis den regnskabsmæssige værdi med tillæg af forventede yderligere omkostninger frem til færdiggørelsen er større end genindvindingsværdien.³²

Genindvindingsværdi defineres i bilag 1 til ÅRL som: *”den højeste værdi af kapitalværdien og salgsværdien fratrasket forventede salgsmkostninger”*. Kapitalværdien er nutidsværdien af fremtidige nettoindbetalinger, som aktivet i den nuværende funktion forventes at indbringe.

²⁷ Regnskabsvejledning for klasse B- og C-virksomheder, 2013, nr. 31.1.2-31.1.6

²⁸ Regnskabsvejledning for klasse B- og C-virksomheder, 2013, nr. 31.1.11-31.1.12

²⁹ Bekendtgørelse af årsregnskabsloven, LBK nr. 1253 af 01/11/2013, § 43

³⁰ Regnskabsvejledning for klasse B- og C-virksomheder, 2013, s. 46-47

³¹ Bekendtgørelse af årsregnskabsloven, LBK nr. 1253 af 01/11/2013, § 42, stk. 1

³² Regnskabsvejledning for klasse B- og C-virksomheder, 2013, nr. 14.3.5

Lovens bestemmelser omkring nedskrivning er kun af overordnet karakter, og derfor anvendes IAS 36 ”Værdiforringelse af aktiver” som fortolkningsgrundlag. Det betyder, at der er stor overensstemmelse på dette område mellem de danske og de internationale regler, og derfor vil denne gennemgang også være gældende for det efterfølgende afsnit omkring de internationale regler. I IAS 36 omtales Kapitalværdien som Nyttéværdi, og Salgsværdien fratrukket salgsomkostninger omtales som dagsværdi med fradrag af salgsomkostninger. Overordnet er der tre trin i nedskrivningstesten, og følgende vil de kort blive beskrevet:³³

Trin 1: Identifikation af mulig værdiforringelse af aktivet

Som det første, skal virksomheden vurdere, hvorvidt der er indikationer på værdiforringelse af aktivet. Ifølge IAS 36 er der flere indikationer, som virksomheden som minimum skal overveje, men listen er ikke udtømmende, så er der andre indikationer på værdiforringelse, medfører det også, at genindvindingsværdien skal beregnes. Indikatorerne deles op i eksterne og interne:

³³ KPMG, Indsigt i årsregnskabsloven, 7.udgave, 2012/13 s. 307

Eksterne indikatorer	Interne indikatorer
Aktivets markedsværdi er i regnskabsåret faldet væsentligt mere end det fald, som må forventes med tiden eller som følge af normal anvendelse.	Der foreligger dokumentation for ukurans eller fysisk skade på et aktiv.
Væsentlige ændringer, som har påvirket virksomheden negativt, er sket i regnskabsåret eller vil ske inden for en overskuelig fremtid i de teknologiske, markedsmæssige, økonomiske eller juridiske rammer for virksomhedens aktiviteter eller på det marked, hvor aktivet anvendes.	Væsentlige ændringer, som påvirker virksomheden negativt, er sket i regnskabsåret eller forventes at ske inden for en overskuelig fremtid, i det omfang eller i forhold til den måde, hvorpå aktivet anvendes eller forventes anvendt. Disse ændringer omfatter manglende udnyttelse af et aktiv, planer for ophør eller omstrukturering af den aktivitet, aktivet tilhører, eller planer om afhændelse af aktivet før det hidtidige forventede tidspunkt, og revurdering af et aktivs brugstid som begrænset i stedet for uendelig.
Markedsrenter eller andre markedsbaserede afkastmål er steget i regnskabsåret, og det er sandsynligt, at disse stigninger vil påvirke den diskonteringssats, der er anvendt ved beregningen af aktivets nytteværdi, og reducere aktivets genindvindingsværdi væsentligt.	Der foreligger dokumentation fra den interne rapportering, som indikerer, at aktivets ydeevne er eller vil blive lavere end forventet.
Den regnskabsmæssige værdi af virksomhedens nettoaktiver er større end dens samlede kursværdi.	

Skema 2: Indikationer på værdiforringelse, egen produktion

Trin 2: Måling af genindvindingsværdi og sammenligning med regnskabsmæssige værdi.

Viser det sig, at der er indikationer på værdiforringelse af aktiver, skal genindvindingsværdien beregnes. Det vil sige, at der skal laves en opgørelse over henholdsvis dagsværdien/salgsværdien med fradrag af salgsomkostninger samt nytteværdien/kapitalværdien.

Dagsværdien vil som udgangspunkt være den værdi, som aktivet kan handles til mellem to uafhængige parter på et aktivt marked reguleret for omkostningerne knyttet til salget. Den bedste indikation på salgsværdien er en bindende salgsaftale. For mange immaterielle aktiver, og herunder udviklingsaktiver, eksisterer der ikke et aktivt marked, og her skal virksomheden opgøre salgsværdien med fradrag af salgsomkostninger ud fra de mest pålidelige og tilgængelige

oplysninger ved regnskabsaflæggelsestidspunktet. Dog kan der opstå situationer, hvor det ikke er muligt at lave et pålideligt skøn over salgsværdien, og her kan virksomheden jf. IAS 36, nr. 20 anvende aktivets nytteværdi som aktivets genindvindingsværdi.

Beregningen af nytteværdien/kapitalværdien foretages på baggrund af henholdsvis et skøn over de fremtidige pengestrømme ved brug af aktivet i nuværende stand fratrukket afhændelsesomkostninger og en diskonteringsfaktor. De fremtidige pengestrømme skal tage udgangspunkt i virksomhedens budgetter over fremtidige ind- og udbetalinger på aktivet. Pengestrømmene skal opgøres på baggrund af veldokumenterede og realistiske budgetter, som viser ledelsens bedste skøn over den fremtidige udvikling. På baggrund af den usikkerhed der er forbundet med budgetter, må de som udgangspunkt ikke overstige 5 år, og prognoser ud over de 5 år fremkommer ved ekstrapolering med en vækstrate, der afspejler det de fremtidige forventninger indenfor den pågældende branche eller marked. I de forventede pengestrømme skal der indgå de forventede vedligeholdelsesomkostninger til at holde aktivet i den stand, der skal til for at den kan generere pengestrømmene. Ligeledes skal det medtages, hvis der sker en forbedring af aktivet med øgede pengestrømme til følge. For de aktiver, som endnu ikke er klar til anvendelse eller salg, skal medregnes de yderligere omkostninger, der skønnes nødvendige for at færdiggøre aktivet til anvendelse eller salg. Det kan forekomme, at der for visse typer af aktiver ikke kan findes en markedsbestemt diskonteringsfaktor, og her skal virksomheden anvende en tilnærmet metode.

Trin 3: Nedskrivning af enkelt aktiv eller en pengestrømsgenererende enhed.

Efter beregning af genindvindingsværdien skal denne sammenlignes med den regnskabsmæssige værdi, og er genindvindingsværdien den mindste, skal der foretages nedskrivning af aktivet.

I forhold til omkostninger afholdt efter færdiggørelsen af et udviklingsaktiv er det vigtigt at kunne skelne mellem, om der er tale om vedligeholdelse- eller forbedringsudgifter. Umiddelbart vil omkostningerne blive indregnet i resultatopgørelsen, med mindre det kan sandsynliggøres, at omkostningerne vil medføre yderligere fremtidige økonomiske fordele set i forhold til aktivets

nuværende stand. I de tilfælde vil omkostningerne kunne tillægges aktivets kostpris, hvis de kan opgøres og henføres med høj grad af pålidelighed.³⁴

Et immaterielt anlægsaktiv udgår af balancen året efter, det er fuldt afskrevet, ved afhændelse eller hvis det ikke længere benyttes og ingen nytteværdi har.³⁵

4.3.4 Noteoplysninger

For klasse B virksomheder og op skal virksomheden under anvendt regnskabspraksis redegøre for indregningskriterier, målegrundlaget for kostprisen og af- og nedskrivninger, afskrivningsmetoden samt skønnet over scrapværdi og brugstid for de enkelte typer af immaterielle aktiver. Overstiger afskrivningsperioden 5 år, skal det oplyses specifikt og begrundes i noterne, og vælger virksomheden at indregne finansieringsomkostninger, skal dette også oplyses for regnskabsbrugerne med angivelse af beløb. Herudover skal det oplyses, hvis der er begrænsninger i ejendomsretten til aktivet, og har virksomheden pantsat aktivet, skal omfanget af pantsætningen oplyses sammen med den regnskabsmæssige værdi af aktivet.³⁶

For klasse C og D virksomheder er der yderligere krav om præsentation af anlægsnote for immaterielle anlægsaktiver, hvor nedskrivninger fremgår af en separat linje, og hvor udviklingsprojekter skal opdeles i Færdiggjorte udviklingsprojekter og Igangværende udviklingsprojekter.³⁷ Eftersom det er et krav for disse virksomhedsstørrelser at indregne indirekte produktionsomkostninger i kostprisen, skal de også oplyse om indregningsmetode og målegrundlag herfor. Derudover er der for C og D virksomheder krav om beskrivelse af deres forsknings- og udviklingsaktiviteter i ledelsesberetningen.³⁸ IAS 36 har et mere detaljeret oplysningskrav end det fremgår af ÅRL, og finder ledelsen det nødvendigt med yderligere oplysninger omkring værdiforringelse af aktiver, kan standarden anvendes til inspiration.

³⁴ KPMG, Indsigt i årsregnskabsloven, 7.udgave, 2012/13 s. 207

³⁵ Regnskabsvejledning for klasse B- og C-virksomheder, 2013, nr. 14.5.2

³⁶ Bekendtgørelse af årsregnskabsloven, LBK nr. 1253 af 01/11/2013, §§ 53, 53 stk.2 nr. 1, 59, 60 og 64 stk. 4

³⁷ Regnskabsvejledning for klasse B- og C-virksomheder, 2013, s. 48

³⁸ Bekendtgørelse af årsregnskabsloven, LBK nr. 1253 af 01/11/2013, §§ 87 nr. 1, 88, 99 nr. 10 samt bilag 2

4.4 Regnskabsmæssig behandling efter de internationale regler

For langt de fleste virksomheder i Danmark vil det være ÅRL's regler, som regnskabet aflægges efter. Der er dog visse danske virksomheder, som skal aflægge årsregnskabet efter de internationale standarder. Fra 2005 skulle alle børsnoterede virksomheder aflægge koncernregnskab efter de internationale standarder IFRS, som er godkendt af EU, og derudover skulle alle børsnoterede virksomheder, som er omfattet af ÅRL's klasse D, aflægge årsregnskabet efter IFRS fra 1. januar 2009. For de resterende virksomheder er det frivilligt, om de vil aflægge årsregnskab efter ÅRL eller IFRS, men vælger de at aflægge efter IFRS, skal samtlige vedtagne standarder anvendes. Dette er for at hindre, at virksomhederne spekulerer i, hvad der for dem vil give det bedste resultat.

Hvis årsregnskabet aflægges efter IFRS, har kravene i standarderne forrang for ÅRL i forhold til indregning, måling og de fleste noteoplysninger.³⁹ IFRS sætter kun rammerne for årsregnskabet, hvorimod ÅRL omhandler hele årsrapporten, så selvom virksomheden aflægger regnskab efter IFRS, vil det stadig være kravene i ÅRL, som er gældende for den resterende del af årsrapporten som f.eks. ledelsesberetningen, supplerende beretninger osv. Det er dog stadig kun i forhold til de krav, der stilles til den regnskabsklasse, som virksomheden aflægger regnskab efter.⁴⁰ Egenkapitalens opdeling og binding er også fortsat reguleret af ÅRL. Eftersom fokus i dette projekt er på forsknings- og udviklingsaktiver, vil jeg ikke komme nærmere ind på de andre dele af årsrapporten, og udelukkende koncentrere mig om reglerne ift. IFRS på dette område.

4.4.1 Definitioner og indregningskriterier

IAS 38 omhandler den regnskabsmæssige behandling af immaterielle aktiver, hvor et immaterielt aktiv defineres som: *"et identificerbart, ikke-monetært aktiv uden fysisk substans"* Det vil sige, at aktivet kan afgrænses og udskilles klart og tydeligt som en enhed, hvor der ikke er tale om hverken et finansielt eller materielt aktiv. Derudover defineres et aktiv generelt som: *"en ressource, som kontrolleres af virksomheden, som følge af tidligere begivenheder, og hvorfra*

³⁹ IFRS-Bekendtgørelsen, § 4

⁴⁰ IFRS-Bekendtgørelsen, §§ 2 og 3

fremtidige økonomiske fordele forventes at tilgå virksomheden.”⁴¹ Her er det nødvendigt, at virksomheden både vurderer sandsynligheden og sikkerheden for, at fremtidige økonomiske fordele vil tilfalde virksomheden.⁴²

For at et immaterielt aktiv kan indregnes i balancen, skal følgende kriterier opfyldes:⁴³

1. Det skal være identificerbart – dvs. det skal kunne udskilles eller adskilles fra virksomheden eller fremkomme fra kontraktlige eller andre juridiske rettigheder.
2. Det skal kontrolleres af virksomheden – dvs. virksomheden skal kunne begrænse andres adgang til aktivet og selv kunne tilegne sig fordelene. Dette kan stamme fra juridiske rettigheder.
3. Det skal være sandsynligt, at økonomiske fordele vil tilflyde virksomheden – dette kan være omsætning fra salg, omkostningsbesparelser mv.
4. Kostprisen skal kunne måles pålideligt.

Standarden omhandler også forsknings- og udviklingsaktiviteter, og her er diskussionen om, hvorvidt der er tale om forskning eller udvikling essentiel, da udviklingsarbejde vil kunne indregnes, hvis indregningskriterierne opfyldes, mens udgifter til forskning omkostningsføres. For at virksomheden kan indregne et udviklingsaktiv, skal virksomheden kunne dokumentere følgende:

1. At det er teknisk muligt at færdiggøre det immaterielle aktiv, så det kan sælges eller anvendes.
2. At det er virksomhedens intention at færdiggøre aktivet, så det kan sælges eller anvendes.
3. At virksomheden har evnerne til at kunne sælge eller anvende aktivet.
4. Hvorledes det forventes at aktivet kan frembringe sandsynlige fremtidige økonomiske fordele.
5. At virksomheden har de tilstrækkelige tekniske, økonomiske og andre ressourcer til at færdiggøre udviklingsprojektet, og til at kunne anvende eller sælge det.

⁴¹ IAS 38 Immaterielle aktiver, nr. 8

⁴² IAS 38 Immaterielle aktiver, nr. 22 og 23

⁴³ IAS 38 Immaterielle aktiver, nr. 57

6. At omkostningerne, som kan henføres til projektet kan identificeres særskilt og måles pålideligt.

Hvis virksomheden ikke kan præcisere, om der er tale om forskning eller udvikling, skal virksomheden regnskabsmæssigt behandle projektet som værende forskning, og dermed skal omkostningerne udgiftsføres.⁴⁴

4.4.2 Første indregning

Udviklingsaktivet skal ved første indregning måles til kostpris. Det vil sige, at det måles fra tidspunktet, hvor kriterierne for indregning er opfyldt. I kostprisen indgår de omkostninger, som kan henføres direkte til aktivet for at oprette, fremstille og forbedre det i forhold til den planlagte anvendelse. Det vil sige omkostninger til materialer, løn, registreringsgebyr osv., mens omkostninger til salg og administration, uddannelse mv. ikke indgår i kostprisen. Endvidere medregnes indirekte omkostninger, som er afledt af udviklingsaktiviteten, og som kan henføres på en rimelig og konsistent måde. Omkostninger som er afholdt før opfyldelse af indregningskriterierne og udgiftsført, kan ikke tilbageføres og indregnes i kostprisen.⁴⁵

Ifølge IAS 23 skal låneomkostninger medregnes kostprisen, når der er tale om et kvalificeret aktiv, hvilket vil sige et aktiv, hvor opførelsen løber over en længere periode, og det er omkostninger til anskaffelse og opførelse. Aktivering kan påbegyndes, når omkostningerne til aktivet afholdes, når finansieringsomkostningerne afholdes, og når aktiviteter er i gang for at klargøre aktivet til salg eller anvendelse. Når aktivet er klar til salg eller anvendelse, ophører indregningen af låneomkostninger.

4.4.3 Efterfølgende måling

Efter den første indregning kan den efterfølgende måling foretages ud fra to forskellige modeller, hvilket er Kostprismodellen og Omvurderingsmodellen. Virksomheden kan vælge, hvilken af

⁴⁴ IAS 38 Immaterielle aktiver, nr. 53

⁴⁵ IAS 38 Immaterielle aktiver, nr. 65 og 66

modellerne, de ønsker at anvende. Ifølge IAS 38 skal aktiverne regnskabsmæssigt behandles forskelligt ud fra, om det er muligt at afgrænse aktivets brugstid. Aktiver med bestemt brugstid afskrives over aktivets brugstid, mens aktiver med ubestemt brugstid ikke afskrives med udelukkende hvert år testes for værdiforringelse.

Hvis virksomheden vælger regnskabsmæssigt at behandle sine immaterielle aktiver efter Kostprismodellen, skal aktivet indregnes til kostprisen fratrukket akkumulerede afskrivninger og tab ved værdiforringelse.⁴⁶

Det alternative valg er måling efter omvurderingsmodellen⁴⁷, hvor aktivet måles til dagværdi på omvurderingstidspunktet med fradrag af efterfølgende akkumulerede afskrivninger og tab ved værdiforringelse. I forhold til denne model tillader IAS 38 opskrivning af det immaterielle aktiv til dagsværdi, men for at kunne anvende omvurderingsmodellen, kræves det, at aktivet handles på et ”aktivt marked”, hvor følgende skal være gældende:⁴⁸

1. De varer, som handles på det pågældende marked er homogene
2. Villige købere og sælgere kan normalt findes til enhver tid
3. Priserne er tilgængelige for offentligheden

Anvendes denne model på et immaterielt aktiv, skal alle andre immaterielle aktiver indenfor samme kategori også regnskabsmæssigt behandles efter omvurderingsmodellen, hvis der foreligger et aktivt marked for disse.

Som nævnt ovenfor har det stor betydning, hvorvidt det er muligt at afgrænse aktivets brugstid, da det har betydning for en eventuel afskrivningsperiode. Er der i forbindelse med det immaterielle aktiv en juridisk beskyttelsesperiode, vil dette som udgangspunkt udgøre afskrivningsperiode afhængig af mulighederne for at få denne forlænget. IAS 38 lister en række forhold op, som skal med i overvejelserne omkring aktivets brugsperiode:⁴⁹

⁴⁶ IAS 38 Immaterielle aktiver, nr. 74

⁴⁷ IAS 38 Immaterielle aktiver, nr. 75-87

⁴⁸ IAS 38 Immaterielle aktiver, nr. 8

⁴⁹ IAS 38 Immaterielle aktiver, nr. 90

- Virksomhedens forventede anvendelse af aktivet og hvorvidt aktivet kan anvendes effektivt af en anden ledelse.
- Aktivets typiske produktlivscyklus og offentlig tilgængelige oplysninger om skøn over brugstiden for tilsvarende typer aktiver, der anvendes på tilsvarende måde.
- Teknisk, teknologisk, handelsmæssig eller anden form for forældelse.
- Stabiliteten i den branche, hvor aktivet anvendes og ændringer i efterspørgslen efter producerede enheder eller tjenesteydelser fra aktivet.
- Konkurrenters eller potentielle konkurrenters forventede handlinger.
- Niveauet af vedligeholdelsesomkostninger, der er nødvendigt for at opnå de forventede fremtidige økonomiske fordele fra aktivet, og virksomhedens evne og hensigt til at nå et sådant niveau
- Perioden, hvor virksomheden har kontrol over aktivet, og juridiske og lignende begrænsninger af aktivets anvendelse, eksempelvis udløbsdatoen af tilknyttede leasingkontrakter.
- Hvorvidt aktivets brugstid er afhængig af brugstiden for andre aktivet i virksomheden.

Der lægges op til et forsigtigt skøn i vurderingen af brugstiden, og skulle det senere vise sig, at brugstiden ændrer sig, skal dette regnskabsmæssigt behandles som ændring af et regnskabsmæssigt skøn, hvilket vil sige fremafrettet.

Ud over brugstiden, skal restværdien også vurderes. Udgangspunktet er at restværdien er nul, med mindre:

1. Der foreligger dokumentation for en evt. fornyelse af juridiske rettigheder.
2. En tredjepart har forpligtet sig til at købe aktivet, når brugstiden er udløbet.
3. At der findes et aktivt marked for det pågældende aktiv, som også vil eksistere ved brugstidens udløb.

For aktiver med begrænset brugstid skal det afskrivningsberettigede beløb opgøres med fradrag af en evt. restværdi. Den valgte afskrivningsmetoden skal afspejle forbrugsmønsteret af aktivet, og kan forbrugsmønsteret ikke opgøres pålideligt, anvendes den lineære metode. Både restværdi og afskrivningsmetode skal revurderes ved hvert regnskabsår, og en ændring i disse skal behandles som ændring i regnskabsmæssigt skøn.

For aktiver med ubestemmelig brugstider skal der ikke foretages afskrivninger, men vurderingen af brugstiden skal vurderes hvert år med henblik på at klarlægge, om aktivet bevæger sig fra kategorien med ubestemmelig brugstid til begrænset brugstid. I så fald skal aktivet herefter regnskabsmæssigt behandles som beskrevet ovenstående, og ændringen skal behandles som ændring i regnskabsmæssigt skøn. Aktiver med ubestemmelig brugstid, skal testes for værdiforringelse efter IAS 36, hvilket skal ske årligt, og når der er indikationer på herpå. Dette sker ved at sammenligne det immaterielle aktivs regnskabsmæssige værdi med genindvindingsværdien opgjort efter IAS 36, hvilket er beskrevet nærmere i foregående afsnit om de danske regnskabsregler.⁵⁰

Der er dog den forskel mellem ÅRL og IAS 36, at IAS 36 skelner mellem to aktiv-grupper i relation til nedskrivning for immaterielle aktiver. For ”Goodwill”, ”Immaterielle aktiver med ubestemmelig brugstid” og ”Immaterielle aktiver, der ikke er færdige til brug” (udviklingsprojekter)” er der krav om årlig nedskrivningstest, uanset om der er indikationer på nedskrivningsbehov. For ”Alle øvrige poster under immaterielle aktiver” er der krav om årlig vurdering af, om der er indikationer på nedskrivningsbehov. I denne vurdering af indikationer på værdifald, påpeger IAS 36, at der skal tages højde for væsentlighed samt tidligere erfaringer, og dermed fører indikationer på værdifald ikke nødvendigvis til nedskrivning.

Indregningen af det immaterielle aktiv ophører, når det afhændes, eller når der ikke forventes yderligere fremtidige økonomiske fordele. Eventuelle tab eller gevinst indregnes i resultatet på tidspunktet for ophør med indregningen.

4.4.4 Noteoplysninger

I forhold til kravene til noteoplysninger skelnes der ifølge standarden mellem internt oparbejdede og andre immaterielle aktiver. I anvendt regnskabspraksis skal det begrundes, hvis der er immaterielle aktiver, hvis brugstid vurderes som ubestemmelig, og der skal være angivelse af de faktorer, som har størst betydning herfor. Hvis brugstiden er begrænset, skal der i anvendt regnskabspraksis redegøres for brugstid eller afskrivningsprocent, den anvendte

⁵⁰ IAS 38 Immaterielle aktiver, nr. 107-108

afskrivningsmetode, samt en angivelse af hvilke poster i resultatopgørelsen, der indeholder afskrivningerne.⁵¹

Derudover skal der noteoplyses om:⁵²

- Den regnskabsmæssige værdi af immaterielle aktiver med ubestemmelig brugstid, samt begrundelse for fastsættelse af ubestemmelig brugstid.
- For immaterielle aktiver med begrænset brugstid skal oplyses de anvendte afskrivningsmetoder.
- For immaterielle aktiver med begrænset brugstid skal der opgøres bruttoværdi og akkumulerede afskrivninger inkl. nedskrivninger ved periodens begyndelse og slutning.
- Beskrivelse for hvert immaterielt aktiv med regnskabsmæssig værdi, samt resterende afskrivningsperiode.
- En anlægsnote med afstemning af den regnskabsmæssige værdi fra primo til ultimo med sammenligningstal for alle bevægelser hen over året.
- Oplyse om værdiforringede immaterielle aktiver i overensstemmelse med IAS 36.
- Oplysning ifølge IAS 8 om eventuel arten og beløbsmæssig størrelse af en ændring i regnskabsmæssigt skøn af brugstid, afskrivningsmetode eller restværdi.
- Størrelsen af årets omkostningsførte forsknings- og udviklingsomkostninger, hvilket vil sige alle de omkostninger, som direkte kan henføres hertil.
- Beskrivelse af de immaterielle aktiver, som individuelt set er væsentlig for virksomheden som helhed.
- Om der er begrænsning i ejendomsretten, samt om den regnskabsmæssige værdi for de immaterielle aktiver er anvendt til at stille sikkerhed for gæld.
- Størrelsen af låneomkostninger, som er indregnet i aktivets kostpris jf. IAS 23.
- Yderligere oplysninger for aktiver målt til omvurderet værdi, men da jeg vurderer, det er yderst usædvanligt, det vil ske for udviklingsaktiver, kommer jeg ikke nærmere ind på kravene her.

⁵¹ Regnskabshåndbogen 2012, PwC, s. 105

⁵² IAS 38 Immaterielle aktiver, nr.118-128

4.5 Diskussion af eventuelle ligheder og forskelle mellem de danske og internationale regler

Sondringen mellem forskning og udvikling er på dette område essentielt både ifølge de danske og udenlandske regler, da det har stor betydning for den regnskabsmæssige behandling heraf.

Omkostninger til forskning skal udgiftsføres i resultatopgørelsen, da forskning ikke opfylder definitionen i både ÅRL og IAS 38 på et aktiv, og hermed kan forskningsudgifter ikke aktiveres. Det kan ikke påvises, det er tilstrækkeligt sandsynligt, at det vil give fremtidige økonomiske fordele, og dermed kan der ikke påvises en direkte sammenhæng mellem omkostninger til forskning og indtjening herpå. Kan virksomheden ikke skelne mellem forskning og udvikling på en tilstrækkelig pålidelig måde, skal omkostninger behandles som forskningsomkostninger og omkostningsføres i resultatopgørelsen.

Derimod kan udviklingsprojekter aktivere, hvis de opfylder definitionen på et immaterielt aktiv og indregningskriterierne for udviklingsaktiver. Efter gennemgangen af reglerne jf. henholdsvis ÅRL og IAS 38, kan det konkluderes, at de bygger på samme definition af immaterielle aktiver og aktiver generelt. Her er tale om aktiver, som er identificerbare, ikke monetære og har ingen fysisk substans. De skal være under virksomhedens kontrol, en følge af tidligere begivenheder, og det skal være sandsynligt, at fremtidige økonomiske fordele vil tilflyde virksomheden. Det kan variere meget fra branche til branche, hvor sent i udviklingsfasen virksomheden kan vurderer, hvornår indregningskriterierne er opfyldt pga. store usikkerheder. Dette påvirker den regnskabsmæssige behandling, og dermed kan det vanskeliggøre sammenligneligheden af virksomheder på tværs af brancher. Dette kompenseres der for i forhold til et omfattende oplysningskrav samt krav til beskrivelse af anvendt regnskabspraksis.⁵³

Der er stor overensstemmelse mellem ÅRL og IAS 38, og jeg har prøvet at opsummere det i nedenstående tabel:

⁵³ Regnskabsmæssig behandling af forsknings- og udviklingsomkostninger af Mads Melgaard og Lars Jepsen, INSPI, nr. 12, 2011

	Regnskabs- Klasse B	Regnskabs- Klasse C	Regnskabs- Klasse D	IAS 38
Indregning af forskningsomkostninger	Nej	Nej	Nej	Nej
Krav om indregning af udviklingsomkostninger	Nej – skal dog indregnes hvis nødvendigt for et retvisende billede.	<u>Lille C</u> : Som regnskabsklasse B <u>Stor C</u> : Ja	Ja	Ja
Første indregning	Kostpris	Kostpris	Kostpris	Kostpris
Krav om indregning af indirekte produktionsomkostninger	Valgmulighed	Ja	Ja	Ja – hvis de kan henføres på et rimeligt og konsistent grundlag
Krav om indregning af finansieringsomkostninger	Valgmulighed	Valgmulighed	Valgmulighed	Ja
Mulighed for opskrivning	Nej	Nej	Nej	Ja
Krav om afskrivning	Ja – over brugstid, max. 20 år	Ja – over brugstid, max. 20 år	Ja – over brugstid, max. 20 år	<u>Bestemmelig brugstid</u> – Afskrives over brugstid. <u>Ubestemmelig brugstid</u> – afskrives ikke
Krav om nedskrivning ved værdiforringelse	Ja	Ja	Ja	Ja
Efterfølgende måling	Kostpris minus afskrivninger og nedskrivninger	Kostpris minus afskrivninger og nedskrivninger	Kostpris minus afskrivninger og nedskrivninger	<u>Kostprismodel</u> : Kostpris minus af- og nedskrivninger. <u>Omvurderingsmodellen</u> : Dagsværdi minus af- og nedskrivninger.
Angivelse af afskrivningshorisont	Ja – i anvendt regnskabspraksis med begrundelse hvis afskrives over mere end 5 år	Ja – i anvendt regnskabspraksis med begrundelse hvis afskrives over mere end 5 år	Ja – i anvendt regnskabspraksis med begrundelse hvis afskrives over mere end 5 år	Ja – i anvendt regnskabspraksis
Beskrivelse af forsknings- og udviklingsaktiviteter	Frivilligt	Ja – i ledelsesberetningen	Ja – i ledelsesberetningen	Væsentligste aktiverede projekter skal beskrives i note

Angivelse af omkostningsførte forsknings- og udviklingsomkostninger	Nej	Omtales i ledelsesberetningen	Omtales i ledelsesberetningen	Ja – i note
---	-----	-------------------------------	-------------------------------	-------------

Skema 3: Sammenligning af reglerne i ÅRL og IFRS, egen udførelse

I forhold til beregning af kostprisen, er der en lille forskel i kravene i henhold til ÅRL og IAS 38 i forhold til, hvorvidt der skal ske indregning af indirekte produktionsomkostninger og finansieringsomkostninger. Bliver disse indregnet, skal det noteoplyses, så her kan revisor og regnskabslæser aflæse, hvor stor en del af dette, som udgør kostprisen.

Udviklingsaktivet skal nedskrives, hvis det viser sig, at det er værdiforringet, og både ÅRL og IAS 38 henviser til samme standard, IAS 36. Ifølge ÅRL skal der ved hver regnskabsafslutning foretages en vurdering af, hvorvidt der er indikationer på værdiforringelse, og er der ikke det, foretages der ikke yderligere. Her er der en lille forskel til IAS 38, som i forhold til udviklingsprojekter, som ikke er færdiggjorte samt immaterielle aktiver med ubestemmelig brugstid kræver en årlig nedskrivningstest, uanset om der er indikationer på værdiforringelse. For mange udviklingsprojekter eksisterer der som tidligere skrevet ikke et marked, og dermed vil genindvindingsværdien blive baseret på nytteværdien.

I forhold til den efterfølgende måling giver IAS 38 mulighed for at opskrive et immaterielt aktiv til dagsværdi og dermed anvende dagsværdimetoden. Dette kræver, at der foreligger et aktivt marked, hvilket vil sige, at de varer, som handles der, er homogene, der kan altid findes en køber og sælger, samt at priserne er tilgængelige for offentligheden. I praksis er det svært at forestille sig, det skulle være tilfældet med udviklingsprojekter, da der er tale om nye typer af produkter eller processer, og de kan være så specialiserede, at det kan være vanskeligt at finde en køber, som umiddelbart kan anvende det. Derudover er priserne ikke umiddelbart tilgængelige, da der ikke er tale om homogene varer, men varer som umiddelbart lige er udviklet, og derfor vil prisen skulle beregnes i hvert enkelt tilfælde. Dermed vurderes det, at denne forskel sjældent er aktuel, når det drejer sig om udviklingsaktiver.

Udviklingsaktiver vil ifølge begge regelsæt indgå i balancen til kostpris med fradrag af foretagne af- og nedskrivninger, hvor afskrivningerne påbegyndes, når udviklingsaktivet er klar til brug. I forhold til netop afskrivninger, er der en forskel mellem det danske regelsæt og de internationale

standarder. I ÅRL er afskrivningsperioden som udgangspunktet 5 år, men med et maksimum på 20 år, og overskrider afskrivningsperioden de 5 år, skal det begrundes. I forhold til IAS 38 er der ingen maksimum for brugstiden, og ifølge standarden kan det for visse aktiver være umuligt for virksomheden ud fra deres aktuelle viden at se nogle begrænsninger i aktivets benyttelse. Disse typer af aktiver kategoriseres som aktiver med ubestemmelig brugstid, og de skal testes årligt for værdiforringelse. I forhold til udviklingsaktiver er det dog svært at forestille sig, at virksomheden ikke kan se en tidsbegrænsning for nytten af aktivet.⁵⁴

Ud fra ovenstående konkluderes, at der ikke er væsentlige forskelle mellem de to regelsæt i bestemmelserne omkring den regnskabsmæssige behandling af forskning og udvikling. Dette skal også ses i lyset af, at netop IAS 38 på mange områder anvendes som fortolkningsbidrag til ÅRL's bestemmelser på området. De største forskelle mellem regelsættene er oplysningskravene og præsentation af forskning- og udviklingsaktiviteterne i årsrapporten, hvor kravene i IAS 38 er mere omfattende end ÅRL.

4.6 Fokuspunkter i revisionen – ledelsens udfordringer

De krav, som stilles til virksomhedens regnskabsmæssige behandling af forsknings- og udviklingsaktiviteter, stiller store krav til de systemer, kontroller og forretningsgange, som er i virksomheden, og til ledelsens arbejde. Det er vigtigt, at virksomheden har nogle forretningsgange og procedurer omkring udviklingsaktiviteterne, som skal sikre en konsistent behandling, og at virksomheden lever op til de krav, der stilles, samt får vurderet og dokumenteret de forhold, som er nødvendige. Fondbrådet har i en afgørelse af 5. marts 2007 omkring den regnskabsmæssige behandling af udviklingsomkostninger netop præciseret vigtigheden i, at der foreligger underbyggende dokumentation for de skøn og vurderinger, der foretages i forbindelse med udviklingsprojekter, og at vurderingerne bygger på reelle og pålidelige data, beregninger og undersøgelser.⁵⁵

⁵⁴ Regnskabsmæssig behandling af forsknings- og udviklingsomkostninger af Mads Melgaard og Lars Jepsen, INSPI, nr. 12, 2011

⁵⁵ <http://www.fondbraadet.dk/da/FR-Afgoerelser/Vaesentlige-og-eller-principielle-afgoerelser/IFRS-IAS/Regnskabsmaessig-beh-af-udviklingsomkostninger.aspx?p=1>

Som udgangspunktet kræver det, at virksomheden har procedurer og processer med kontinuerlige opfølgningsmøder, der skal understøtte ledelsen i at fastslå, hvornår udviklingsprojektet går fra den indledende fase, evt. forskningsfase, til at opfylde kriterierne for at kunne indregnes som et aktiv. Det er ligeledes nødvendigt med faste procedurer for, hvor ofte der skal ske en revurdering af udviklingsprojektet med henblik på at undersøge, om det stadig opfylder indregningskriterierne. Det kræver nogle interne kontroller til at sikre, at disse intervaller bliver overholdt, samt at der er klarhed over, hvem der har ansvaret for, at det bliver overholdt. Det er til tider forholdsvis let at vurdere, da projektet f.eks. er så tidligt at processen, at der ikke er tvivl om, at projektet endnu er på forskningsstadiet. Udfordringerne opstår ofte, når projektet befinder sig i gråzonen, hvor det er tæt på at overgå til et udviklingsprojekt. Både IAS 38 og NRV opstiller forslag til, hvad der kan kategoriseres som henholdsvis forskning og udvikling. Her kan ledelsen hente inspiration, men i sidste ende beror det på ledelsens skøn, og her er det vigtigt, at der ligger dokumentation for de beslutninger, der bliver taget.⁵⁶

Helt centralt for at kunne indregne et udviklingsprojekt er en projektbeskrivelse/business case, der bl.a. indeholder en økonomisk vurdering til understøttelse af, at nutidsværdien af de fremtidige forventede indtægter fra aktivet som minimum svarer til de aktiverede omkostninger tillagt de forventede omkostninger til færdiggørelse af udviklingsprojektet.⁵⁷ Projektbeskrivelsen skal klarlægge både omfanget af udviklingsprojektet, samt det forventede afkast.

Projektbeskrivelsen er et ledelsesværktøj, som skal understøtte ledelsen i deres vurdering, om det er et projekt, der skal arbejdes videre med, da der er indarbejdet forskellige hensyn og kriterier, som er essentielle for ledelsens beslutning. Den skal godkendes af ledelsen og skal dække hele perioden frem til den endelige færdiggørelse af udviklingsprojektet, og den bør som minimum revurderes årligt. Ved udarbejdelse af projektbeskrivelsen vil ledelsen dermed også have dokumentation for flere af indregningskriterier, hvis man er opmærksom på at komme omkring de kriterier, der lægges vægt på.⁵⁸

⁵⁶ KPMG, Indsigt i årsregnskabsloven, 7.udgave, 2012/13 s. 203; Regnskabsmæssig behandling af forsknings- og udviklingsomkostninger af Mads Melgaard og Lars Jepsen, INSPI, nr. 12, 2011, s. 17-19

⁵⁷ Regnskabshåndbogen 2012, PwC, s. 99; Regnskabsmæssig behandling af forsknings- og udviklingsomkostninger af Mads Melgaard og Lars Jepsen, INSPI, nr. 12, 2011, s. 15

⁵⁸ http://www.pnbukh.com/files/pdf_artikler/MTV_business_casen.pdf

Når udviklingsprojektet er færdigudviklet, skal ledelsen foretage et skøn over brugstiden og afskrivningsmetoden, i forhold til hvad der bedst afspejler anvendelsen af aktivet. Her kunne virksomheden med fordel opstille nogle kriterier for, hvad der er afgørende for dem i fastlæggelse af udviklingsaktivets afskrivningshorisont, og dette vil igen være et område præget af ledelsens skøn. Atter er det vigtigt med den underliggende dokumentation for vurderingen, ligesom nogle interne forretningsgange og kontroller som sikrer, at der sker en revurdering af brugstiden, og hvis skønnet ændrer sig, at det så også viser sig regnskabsmæssigt.⁵⁹ Det samme gør sig gældende i forhold til vurdering af værdiforringelse. IAS 36 opstiller nogle eksterne og interne indikatorer på værdiforringelse, som kan guide ledelsen, men der kan være andre faktorer, som kan spille ind, og igen er det vigtigt med underliggende dokumentation på vurderingerne og eventuelle beregninger. Her kan virksomheden med fordel have fastlagte guidelines for, hvilke kriterier der skal til, for at det vurderes, om projektet vil medføre fremtidige økonomiske fordele, samt retningslinjer til vurdering af genindvindingsværdien som f.eks. hvor ofte skal det vurderes, hvem har ansvaret for, at det bliver gjort, hvilken beregningsmodel skal anvendes osv.

For at kunne opgøre kostprisen korrekt er det nødvendigt, at virksomheden har et system, som kan allokere de omkostninger, der er forbundet med udviklingsprojekter, hen til de rigtige projekter, og at det er muligt at kunne trække de relevante informationer på hvert enkelt projekt. Det er ikke nok, at muligheden for registrering foreligger i virksomheden. Der skal også være nogle arbejdsgange og kontroller, som sikrer, at alle de korrekte omkostninger bliver registreret, og kun dem.⁶⁰ Ledelsen bør formulere virksomhedens regnskabspraksis for forsknings- og udviklingsomkostninger, således at alle nystartede projekter behandles korrekt og konsistent fra starten. Det kunne være en ide med en konteringsinstruks til sikring af konsistent bogføring af omkostningerne med en klargørelse af hvilke typer af omkostninger, som anses som udviklingsomkostninger, hvad der anses som henholdsvis direkte og indirekte omkostninger. Det er vigtigt, at alle direkte omkostninger bliver bogført på de korrekte projekter, og de indirekte omkostninger bliver bogført på en konsistent og systematisk måde.⁶¹

⁵⁹ Regnskabsmæssig behandling af forsknings- og udviklingsomkostninger af Mads Melgaard og Lars Jepsen, INSPI, nr. 12, 2011, s. 18-19

⁶⁰ KPMG, Indsigt i årsregnskabsloven, 7.udgave, 2012/13 s. 203

⁶¹ Regnskabsmæssig behandling af forsknings- og udviklingsomkostninger af Mads Melgaard og Lars Jepsen, INSPI, nr. 12, 2011, s. 17-19

Afslutningsvis kan det konkluderes, at det er et område, hvor forretningsgange og interne kontroller har en afgørende betydning for, at der sker en præcis og konsistent behandling af forsknings- og udviklingsaktiviteter i virksomheden. Der er omfattende regnskabsmæssige krav til indregning, måling og noteoplysninger, og det er et område, som i høj grad beror på ledelsens skøn. Det er det udgangspunkt, som revisor står overfor i revisionen af forsknings- og udviklingsomkostninger.

5 Revision af forskning og udvikling

5.1 Indledning

Formålet med revision er at øge regnskabsbrugerens tillid til regnskabet, når de ved, det er gennemgået af en revisor med baggrund i de gældende standarder. Når revisor har udført revisionen med udgangspunkt i de gældende ISA'er samt de etiske krav, der stilles til revisor, vil revisor efter endt revision kunne erklære sig om, hvorvidt regnskabet ”i alle væsentlige henseender giver et retvisende billede”⁶² i forhold til den begrebsramme, som regnskabet er aflagt efter.

Der er tale to overordnede mål for revisionen:⁶³

1. At opnå høj grad af sikkerhed for, at regnskabet som helhed ikke indeholder væsentlig fejlinformation, uanset om fejlinformationen skyldes besvigelser eller fejl, således at revisor er i stand til at udtrykke en konklusion om, hvorvidt regnskabet i alle væsentlige henseender er udarbejdet i overensstemmelse med en relevant regnskabsmæssig begrebsramme, og
2. At forsyne regnskabet med en erklæring og kommunikere som krævet af ISA'erne i overensstemmelse med revisors observationer

For at revisor kan opnå den høje grad af sikkerhed, kræver det, at der gennem revisionen er opnået tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for de risikofyldte områder, så revisionsrisikoen bliver tilstrækkelig lav. Tilstrækkeligt revisionsbevis dækker over mængden af bevis, mens egnet dækker over kvaliteten af beviserne, i forhold til om de er pålideligt og relevante nok til at understøtte revisors konklusioner. Derudover indgår væsentlighed, som er et fremtrædende element, hvilket vil sige, at målet med revisionen er at opdage fejl, som ville påvirke regnskabsbrugerens beslutning, såfremt han havde kendskab til dem.

⁶² ISA 200, nr. 3

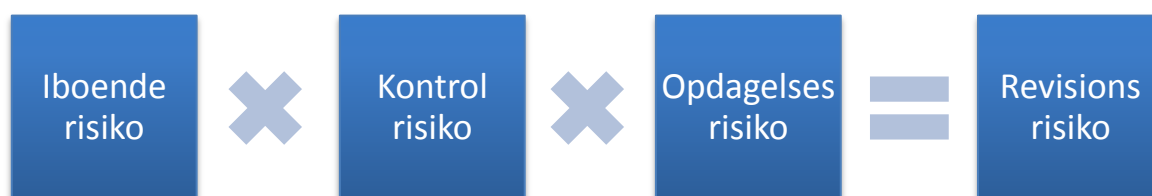
⁶³ ISA 200, nr. 11

Dette arbejdes der videre med i de efterfølgende afsnit omkring planlægning, udførelse samt afslutning af revisionen i forhold til forskning og udvikling. Hvor det er relevant, vil der blive inddraget elementer fra den foregående gennemgang af den regnskabsmæssige begrebsramme i forhold til forsknings- og udviklingsaktiviteter. Det er vigtigt at have i tankerne, at her ikke er tale om en statisk tankegang, hvor revisor går fra den ene fase til den anden. Derimod skal revisionen ses som en dynamisk proces, hvilket indebærer, at revisor løbende revurderer den oprindelige risikovurdering, før der træffes en vurdering af, hvorvidt det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet til at bygge den endelige konklusion på.⁶⁴

5.2 Planlægningsfasen

Uanset om den regnskabsmæssige begrebsramme er ÅRL eller IFRS, er det de samme udfordringer, som revisor vil stå over for i revisionen af forsknings- og udviklingsaktiviteter. Med henblik på at kunne målrette revisionen er det nødvendigt at vurdere den risiko, der ligger i regnskabsposten omkring udviklingsaktiver.

Revisionsrisikomodellen deler revisionsrisikoen på i følgende elementer:

Figur 2: Revisionsrisikomodellen

Revisionsrisikoen skal fastsættes til et acceptabelt lavt niveau⁶⁵, og den eneste faktor, som revisor umiddelbart kan gøre noget ved, er opdagelsesrisikoen i forhold til arten og omfanget af de revisionshandlinger, som vælges. Dette vil afhænge af kendskabet til de andre to risiko-aspekter. En lav kontrolrisiko vil bevirke, at revisor kan stole på funktionaliteten af de interne kontroller. I forhold til udviklingsaktiver er interne kontroller, som beskrevet i det regnskabsmæssige afsnit, et

⁶⁴ ISA 315, nr. 31

⁶⁵ ISA 200

vigtigt element, og ved at teste funktionaliteten og effektiviteten af disse, kan det mindske behovet for substanshandling, hvis kontrollerne viser sig at være effektive.

I posten for udviklingsaktiver ligger en høj iboende risiko, eftersom der er tale om et område med specialiseret viden og teknologi, og som i høj grad er præget af ledelsens skøn både i forhold til:

1. Vurdering af opfyldelse af indregningskriterierne
 - a. Projektet er teknisk muligt at færdiggøre
 - b. Virksomheden har til hensigt at udnytte projektet
 - c. Virksomheden har evne til at anvende og sælge det endelige produkt eller proces
 - d. Virksomheden har udarbejdet en plan for, hvordan fremtidige økonomiske fordele udnyttes
 - e. Virksomheden har tilstrækkeligt ressourcer til at færdiggøre projektet
 - f. Kostprisen kan opgøres pålideligt
2. Vurdering af brugstid
3. Vurdering af nedskrivningsbehov

Lige netop regnskabsmæssige skøn medfører en betydelig risici for væsentlig fejlinformation.⁶⁶ Det er vigtigt at holde sig for øje, at det er ledelsen i virksomheden, som aflægger regnskabet, og eftersom det er et område præget af regnskabsmæssige skøn, kan det foranledige ledelsen til at skønne i den retning, som er mest hensigtsmæssig for dem i forhold til, hvad de gerne vil præsentere.⁶⁷

Selvom området med forskning og udvikling umiddelbart kan virke svært tilgængeligt på grund af specialiseret viden og teknologi, er det vigtigt, at revisor i planlægningsfasen opnår en grundlæggende og dybdegående forståelse for de forskellige aspekter omkring virksomheden, så det er muligt at forholde sig kritisk til de vurderinger, ledelsen har foretaget. Dette tydeliggøres også i ISA 315 omhandlende Identifikation og vurdering af risici for væsentlig fejlinformation igennem forståelse af virksomheden og dens omgivelser.

⁶⁶ ISA 540, nr. 10-11

⁶⁷ ISA 540, nr. A45

5.2.1 Indledende aktiviteter

Aktiviteterne i henhold til planlægning af revisionen starter med de indledende aktiviteter, som omfatter opgave- og klientaccept, hvorfra der henvises til ISA 210 og ISA 220. Det ligger ikke i dette projekt at beskrive de indledende aktiviteter udtømmende, men aktiviteterne kommenteres i henhold til forskning og udvikling, hvor det er relevant.

I forhold til virksomheder med forsknings- og udviklingsaktiviteter, vurderes følgende forhold at være vigtige at forholde sig til, før det beslutes, hvorvidt opgaven accepteres:

1. Stillingtagen til kapacitet og kompetencer i revisionsteamet
2. Selvrevision og uafhængighed
3. Ny kunde: Konkurrencemæssige forhold.

Stillingtagen til kapacitet og kompetencer i revisionsteamet

Helt essentielt er vurderingen af, hvorvidt opgaveteamet besidder den nødvendige kapacitet og kompetence til at gennemføre revisionen.⁶⁸ Eftersom forskning og udvikling indeholder en vis kompleksitet, vil det være nødvendigt at vurdere fagligheden for de medarbejdere af revisionsteamet, som skal udføre revisionen. Her vil det være en fordel, hvis en eller flere af medarbejderne i revisionsteamet havde været med i revisionen tidligere og dermed er bekendt med netop arbejdsgangene i virksomheden og har en erfaring med, hvor udfordringerne ligger i denne virksomhed. Alternativt kunne det være personer, som kan trække på erfaring fra lignende opgaver. Derudover kan en branchespecifik viden omkring evt. særlovgivning og normer indenfor branchen være med til at øge fokus på de risikofyldte. I sammensætningen af revisionsteamet og i vurdering af de samlede kompetencer, skal det også med i overvejelserne, om det er nødvendigt med faglig ekspertise udefra.

Selvrevision og uafhængighed

Uafhængighedsovervejelserne i henhold til Revisorlovens § 24 er ikke anderledes i forhold til virksomheder med forsknings- og udviklingsaktiviteter, og revisor skal indledningsvis

⁶⁸ ISA 220, nr. 14 og A11

dokumentere sin uafhængighed. I forhold til den regnskabsmæssige behandling af forskning og udvikling er der som tidligere nævnt mange krav, bl.a. i forhold til vurderingen af størrelsen af den forventede fremtidige indtjening, nedskrivningstests m.v. Dette kan være kompliceret for virksomhedens ledelse at udføre, og dermed kan de have været nødsaget til at indhente assistance i årets løb fra revisor. Her er det vigtigt jf. Revisorlovens § 24 stk. 3 om selvrevision, at der ikke sidder personer i opgaveteamet, som også i løbet af året har assisteret virksomheden med de regnskabsmæssige udfordringer. Er der andre personer i revisionsvirksomheden, som har udført assistance i årets løb, skal revisionsvirksomheden dokumentere, hvorledes de undgår, at det påvirker uafhængigheden af opgaveteamet.

Ny kunde: konkurrencemæssige forhold

I forhold til virksomheder med forsknings- og udviklingsaktiviteter vil jeg fremhæve overvejelserne omkring, hvorvidt accept af klienten kan ske uden problemer i forhold til andre klienter. For disse typer af virksomheder, der i høj grad lever af viden, forskning og udvikling, er det vigtigt at have i tankerne, at mange af dem opererer i meget konkurrenceprægede brancher, hvor udnyttelsen og den økonomiske gevinst af udviklingsarbejdet kan afhænge af, om det lykkedes dem at være den første på markedet. Her skal revisor være opmærksom på, at fortrolige oplysninger fra én klient kan have store konsekvenser i vurderingen af f.eks. fremtidig afkast og endda going concern vurderingen for en konkurrent. Heri ligger der et dilemma, at der er tale om fortrolige oplysninger, som ikke må videregives, men samtidig er de så væsentlige, at de ikke kan udelades. I accepten af klienten må revisor derfor have med i vurderingen, hvorvidt det kan ske uden at skabe problemer i forbindelse med de eksisterende kunder, så revisor ikke kommer til at stå i et dilemma, hvor der er risiko for at overtræde sin tavshedspligt.

5.2.2 Forståelse af virksomheden og dens omgivelser

Der ligger et stort arbejde i planlægningsfasen i opnåelse af et dybdegående kendskab til virksomheden og dens omgivelser samt til virksomhedens interne kontroller. Dette er nødvendigt, for at revisor kan tilgå regnskabsmaterialet med en kritisk stillingtagen. Som tidligere nævnt kan det blive nødvendigt med hjælp fra en udefrakommende specialist, men ved at have kendskab til både de eksterne og interne faktorer, som kendetegner og præger virksomheder, får revisor selv et grundlag til at kunne forholde sig til de forudsætninger, som ledelsens vurderinger baserer sig på. Når der er tale om revision af forsknings- og udviklingsaktiviteter, er fokuspunkterne som

tidligere nævnt opfyldelse af indregningskriterier samt vurdering værdiansættelse herunder brugstid og værdiforringelse.

Forståelsen kan opnås på baggrund af forespørgsler, analytiske handlinger samt observation og inspektion,⁶⁹ og de skal være tilstrækkelige til, at revisor kan planlægge og udføre yderligere revisionshandlinger som test af kontroller og substanshandling. Handlingerne er ikke i sig selv tilstrækkelig og egnet revisionsbevis som grundlag for revisionskonklusionen.⁷⁰

Branche, lovgivning og andre eksterne faktorer

De eksterne faktorer vil kunne spille en stor rolle, og det er vigtigt med et grundlæggende kendskab hertil. Dette har betydning for at kunne vurdere virksomhedens mulighed for at sælge aktivet, hvis det er hensigten, indikationer på værdiforringelse af aktivet, vurdering af brugstiden, samt om virksomheden har de nødvendige ressourcer til at færdiggøre aktivet.

Hvis der er tale om en branche med hurtig teknologisk udvikling, kan der være risiko for, at udviklingsprojekter med lang udviklingstid er forældede, før de er færdigudviklede. Det kan også være en branche præget høj konkurrence, hvor det gælder om først at få lanceret produktet og evt. opnå patent herpå, så virksomheden dermed er sikret en fremtidig indtægt, mens det for konkurrenter kan medføre en total nedskrivning af deres udviklingsprojekter. I iværksætter miljøer kan produkterne være så nye, at udnyttelsen af dem vil afhænge af opbyggelse af infrastruktur, eller at andre samarbejdende virksomheder får succes med deres udvikling. Dermed kan det vanskeliggøre at forudsige, hvornår virksomheden kan udnytte deres aktiv og dermed skabe fremtidige økonomiske fordele. Derimod kan det for andre typer af brancher være en videreudvikling af eksisterende produkter, som skal være medvirkende til at opretholde salget.

Det er også vigtigt at kigge på, om branchen er i stagnation, vækst eller nedgang. Dette vil også kunne give en indikation på, om de oprindelige antagelser og beregninger for afsætningen af produkterne stadig er gældende. Ligeledes vil det kunne være med til at give en fornemmelse af brugstiden for aktivet.

⁶⁹ ISA 315, nr. 6

⁷⁰ ISA 315, nr. 5

For at revisor kan opnå en forståelse for den branche, som virksomheder opererer i, kan der indhentes information fra fagblade og brancheorganisationer, og er det en tidligere klient, kan medlemmer af det tidligere revisionsteam eventuelt bidrage med deres viden. Ellers kan det ske gennem forespørgsler til den øverste ledelse omkring, hvordan de mener, branchen udvikler sig, samt hvordan den konkurrencemæssige situation er, og hvordan de forsøger at imødegå de konkurrencemæssige udfordringer.

For mange udviklingsvirksomheder spiller det politiske miljø også en vigtig rolle, og dermed vil fremtiden kunne afhænge af, om der f.eks. satses på netop virksomhedens branche med mange offentlige støttede projekter. Modsat kan politiske tiltag lægge miljøafgifter mv. på branchens produkter, og dermed ændres de først beregnede omkostninger, ligesom det kan forværre konkurrenceevnen i forhold til lignende virksomheder i andre lande. Disse forhold vil dermed kunne påvirke virksomhedens afsætningsmuligheder, den fremtidige økonomiske fortjeneste, det kan medføre værdiforringelse, ligesom det vil kunne påvirke brugstiden, samt om virksomheden kan opretholde de økonomiske ressourcer til at færdiggøre projektet.

Her er det vigtigt, at revisor følger med i den offentlige debat for at kunne vurdere den politiske indstilling til branchen. Her vil det også være nyttigt at prøve at søge information på brancheorganisationens hjemmeside. Ydermere skal revisor undersøge, hvorvidt virksomheden modtager offentlig støtte til forskning og udvikling, samt forespørge ledelsen om og vurdere, hvor afhængig virksomheden er af den støtte. Forespørgsler til ledelsen og evt. udviklingspersonalet omkring deres opfattelse af, hvorvidt der er politiske tiltag i vente, som kan få betydning for dem.

Udviklingsprojekter forløber ofte over en længere periode, hvor der er en stor likviditetsbinding i omkostninger til projektet, mens de økonomiske gevinster først kommer på længere sigt, eller i værste fald slet ikke. Det kræver, at virksomhederne kan opnå finansiering udefra, hvis de ikke selv har den nødvendige likviditet. Her kan konjunkturerne i samfundet spille en væsentlig rolle, både i forhold til renteniveauet, men også i forhold til hvor risikovillig bankerne er i forhold til at låne penge ud. Dette kan igen få stor betydning for, om virksomheden har ressourcer til at kunne færdiggøre projektet.

I forhold til dette skal revisor opnå en generel forståelse for den samfundsmæssige udvikling. Revisor kan forespørge ledelsen om, hvor afhængig de er af yderligere lån til at finansiere deres

udviklingsprojekter, samt foretage en vurdering af hvorvidt tilgang af yderligere likviditet er en reel mulighed for virksomheden.

Arten af virksomheden

Helt grundlæggende kan revisor opnå en forståelse for virksomheden ved at danne sig et helt overordnet billede af virksomheden, og dette kan ske gennem samtale med ledelsen og medarbejdere, læsning af materiale omhandlende virksomheden, ligesom mange virksomheder i dag har en hjemmeside.

Hermed opnås en forståelse for hvilken type af virksomhed, der er tale om, hvordan er ejerstrukturen, og hvordan er organisationen bygget op. Hvad er virksomhedens primære drift, hvilke kunder og markedssegmenter henvender de sig til, og hermed opnås en fornemmelse af, hvilke regnskabstyper, revisionsteamet vil skulle revidere.

Hvis det er en virksomhed med forsknings- og udviklingsaktiviteter, skal revisor få et overblik over, om der er en decideret udviklingsafdeling, og om denne igen er delt op i henholdsvis forsknings- og udviklingsaktiviteter. Dette giver et billede af, hvor bevidst virksomheden er på at skelne mellem disse to typer af aktiviteter. Er det en virksomhed, som er vant til at arbejde med udviklingsprojekter, vil de sandsynligvis have implementeret forretningsgange og regnskabssystemer i virksomheden til at håndtere en korrekt omkostningsallokering, procedurer i forbindelse med vurdering af indregningskriterier osv., og ledelsen vil have de fornødne kompetencer i forbindelse hermed. Er det en tidligere klient, vil erfaringer og dokumenter i forbindelse med sidste års revision kunne give et indblik heri, og i forhold til dette er det vigtigt at vurdere, om der er sket ændringer siden, som kan rykke ved de konklusioner, der blev gjort.

For deciderede udviklingsvirksomheder vil indregningskriterierne vedrørende hensigten til at færdiggøre og anvende eller sælge aktivet, at selskabet er i stand til at anvende eller sælge det, og at selskabet er i stand til at foretage en pålidelig opgørelse af de omkostninger, som kan henføres til udviklingsaktivet sædvanligvis være opfyldt.⁷¹ Her kan forespørgsel til ledelsen være med til at klarlægge, hvordan de håndterer, at der sker en korrekt omkostningsallokering til de enkelte

⁷¹ Fedders, Jan; Steffensen, Henrik, *Årsrapport efter internationale regnskabsstandarder – fra dansk praksis til IFRS*, 3. udgave, 2009, Forlaget Thomson A/S, s. 651-652

projekter, samt give et indblik i ledelsens viden omkring den korrekte regnskabsmæssige håndtering af forskning og udvikling. Ligeledes vil det være relevant at undersøge og analysere, hvordan tidligere resultater har været i forhold til udviklingsprojekter, og en generel forståelse for virksomhedens regnskabsaflæggelse. Her kan det være relevant at forholde sig til, hvordan virksomheden tidligere har præsteret i forhold til budgettering, vurdering af regnskabsmæssige skøn, og om regnskabet erfaringsmæssigt indeholder mange fejl. Dette har stor betydning for værdiansættelsen.

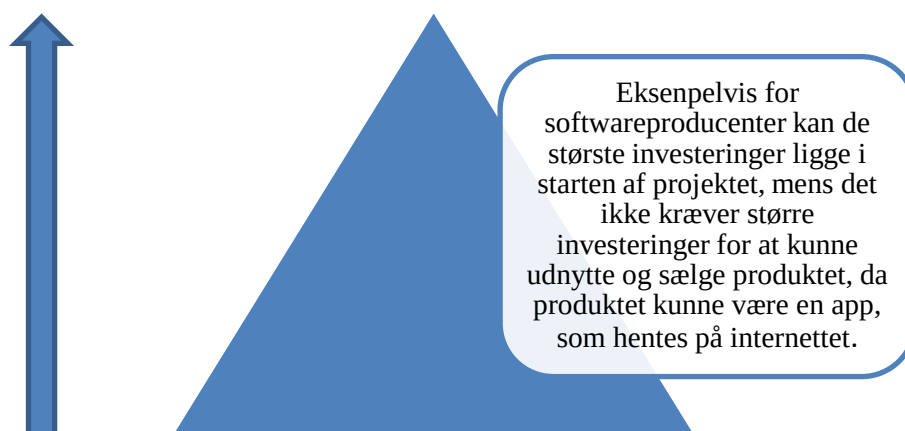
Et andet aspekt, som også skal overvejes, er, om aktivet skal anvendes af virksomheden selv, eller om det udvikles med salg for øje. Hvis aktivet skal sælges, er det af stor betydning, hvor let det er at finde kunder i den potentielle branche, da der oftest ikke eksisterer et reelt marked for udviklingsaktiver. Det kan dog også være tilfældet, at der er skrevet kontrakt med kunden allerede inden projektet gik i gang. Dette har betydning for vurderingen af indregningskriterierne i forhold til virksomhedens evne til at sælge produktet. Ligeledes må revisor forholde sig til, hvorvidt virksomheden er afhængig af én stor kunde, eller om der er flere mindre kunder, de handler med. Dette vil også kunne få betydning for den forventede fremtidige indtjening. Her må revisor forespørge ledelsen, hvad de mener, de kan få ud af udviklingsprojektet. Hvis projektet udvikles med salg for øje, kunne det være relevant at kigge på virksomhedens kundekartotek, eller se evt. salgskontrakter.

For mange virksomheder hænger deres forsknings- og udviklingsaktivitet tæt sammen med den viden, som er i virksomheden. Her må revisor få en forståelse for, om den viden er nedskrevet og systematiseret, eller om der er tale om en stor del af tavs viden, som vil forsvinde, hvis medarbejderen forlader virksomheden. Her er det heller ikke uden betydning, om virksomheden er afhængig af en enkelt eller få medarbejdere, eller om virksomheden har en udviklingsafdeling med flere medarbejdere, som supplerer hinanden. Revisor skal også vurdere, om der er den teknologi i virksomheden, som det kræves for at færdiggøre projektet, og har virksomheden både til hensigt og økonomiske midler til at skaffe det, som mangler. Her kan det igen ske gennem forespørgsel til ledelsen, om de har en udviklingsafdeling med flere ansatte, og hvordan de supplerer hinanden. Hvordan ledelsen sikrer, at viden bliver i virksomheden, samt hvordan de sikrer sig konkurrencemæssigt, i forhold til om der evt. er konkurrenceklausuler i de ansattes kontrakter. I forhold til den tekniske del, kan forespørgsler til ansatte i udviklingsafdelingen samt ledelsen klarlægge, om de mener, at de tekniske ressourcer er til stede, hvilket også oftest vil

være beskrevet i business casen. Her skal revisor vurdere, om der er behov for specialistviden udefra til at forholde sig til disse forhold.

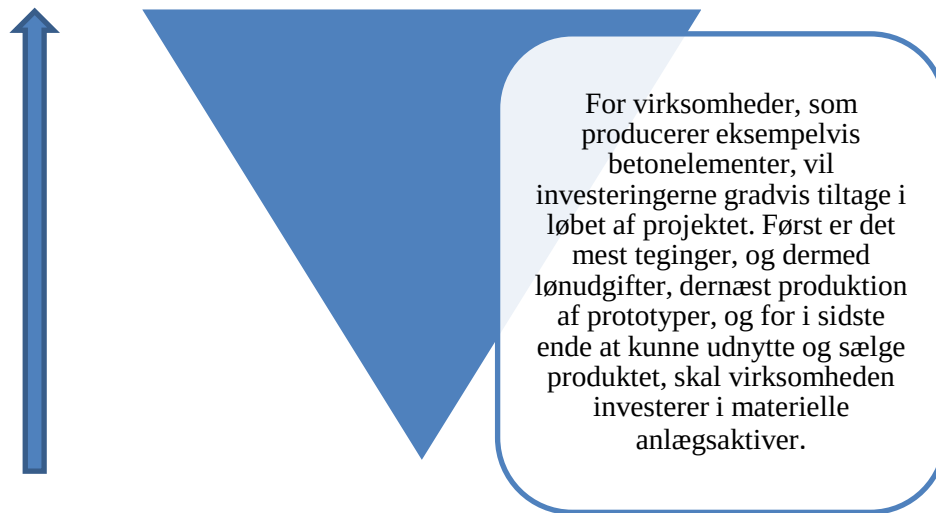
Overordnet er det nødvendigt for revisor at få et kendskab til, om ledelsen og medarbejderne har de fornødne kompetencer til at håndtere en korrekt behandling af forsknings- og udviklingsomkostninger, da dette vil afspejle sig i både procedurer, fastlæggelse af interne kontroller og dermed i selve regnskabet. Det vil også få betydning, når revisor senere skal fastlægge omfanget af test af kontroller, da det forudsætter, at der er implementeret fastlagte procedurer og interne kontroller i virksomheden.

Virksomheder med forsknings- og udviklingsaktiviteter vil ofte have store likviditetsmæssige bindinger, da der er stor forskydning mellem afholdelse af omkostninger og den forventede indtjening. Her er det relevant at kigge på, hvor stor en del af virksomhedens aktiviteter der er finansieret med gæld udefra, hvor likviditetsstærk virksomheden selv er, og om de er afhængige af yderligere lån for at kunne færdiggøre projekter. Har virksomheden evt. et netværk indenfor samme koncern, som hjælper dem. For at kunne vurdere, hvorvidt det har betydning for virksomhedens økonomiske ressourcer til at færdiggøre projektet, er det nødvendigt at forholde sig til den type udvikling, som er i gang, da der kan være stor forskel på hvornår i processen, der kræves største investeringer. For nogle typer af projekter, vil de største investeringer skulle foregå først i forløbet, og dermed vil det ikke medføre de store omkostninger at skulle færdiggøre projektet og sælge det:

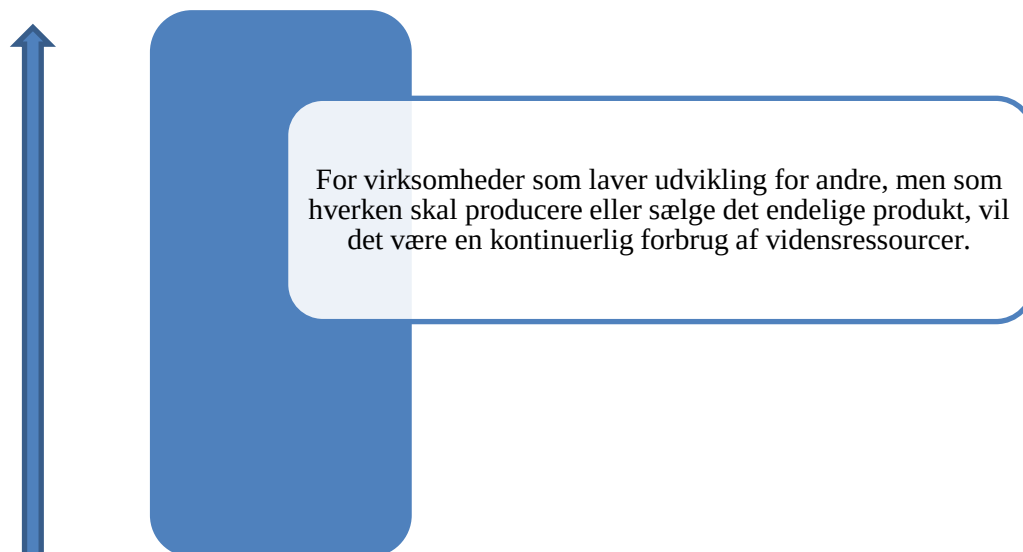
Figur 3: Eksempel, hvor de største udgifter ligge i starten af projektet, egen udførelse

For andre typer af virksomheder, som typisk vil være de produktionstunge virksomheder, vil de færreste omkostninger ligge først i perioden for til sidst at munde ud i behovet for større anlægsinvesteringer:

Figur 4: Eksempel hvor de største omkostninger ligge i slutningen af projektet, egen udførelse

For andre typer af virksomheder er ressourceforbruget mere eller mindre kontinuerligt gennem hele udviklingsforløbet:

Figur 5: Eksempel med kontinuerlige omkostninger, egen udførelse

En viden omkring disse forhold er med til at give en forståelse for, hvilke typer af investeringer, der er behov for. Dette er nødvendigt for at kunne vurdere, om virksomheden har eller kan skaffe de økonomiske ressourcer til at færdiggøre projektet.

Valg og anvendelse af regnskabspraksis

Den regnskabsmæssige begrebsramme er beskrevet i det første afsnit af projektet, og der er ikke den store forskel på, om regnskabet aflægges efter ÅRL eller IFRS, bortset et mere omfattende oplysningspligt ifølge IAS 38. Forskning og udvikling er et område, der er præget af mange skøn, og her er det vigtigt, at revisor får et kendskab til, hvordan virksomheden regnskabsmæssigt håndterer ændringer i skøn, så disse bliver beskrevet og behandlet korrekt. Derudover kan det være en virksomhed, som opererer i en branche, men særlige former for regulering. Indsigt i disse forhold kan revisor opnå gennem forespørgsel til ledelsen samt medarbejdere i regnskabsafdelingen. Gennem samtale med medarbejdere i regnskabsafdelingen samt i udviklingsafdelingen vil revisor også kunne få en indsigt i, hvordan de sikrer, at der er en skarp skelnen mellem omkostninger til henholdsvis forskning og udvikling.

Mål og strategier samt tilknyttede forretningsrisici

Revisor skal opnå en indsigt i, hvor god virksomheden er til at reagere på de konkurrencemæssige risici og udnytte og styre deres udviklingsprojekter under hensyn hertil, så det understøtter processen i at nå de opstillede mål. Dette kan enten være i form af omkostningsoptimerende processer, nye eller supplerende produkter.

Det har betydning, om virksomheden er på et marked med fuldkommen konkurrence, hvor det er prissætningen, som er styrende i forhold til at kunne sælge produkterne så billigt, som muligt, eller om virksomheden opererer under monopollignende forhold. Nogle virksomheder har et brand, så kunderne vil købe produkterne uanset prisen, bare for at få det rigtige mærke. Her vil forståelsen af, hvorvidt virksomheden er god til at reagere på disse konkurrencemæssige forhold og udnytte deres udviklingsprojekter i forbindelse hermed, få betydning for vurderingen af den fremtidige forventede indtjening og dermed værdiansættelse af aktivet.

For at få en forståelse for virksomhedens mål og strategi kan revisor bede om at gennemlæse dokumenter med de nedskrevne forretningsplaner samt virksomhedens overordnede mål og strategier. Derudover kan revisor gennem forespørgsel til ledelsen opnå en forståelse af, hvordan de registrerer forretningsrisici, og hvilke tiltag de gør for at imødegå dem.

Ved at sammenholde virksomhedens strategi og målsætning med formålsbeskrivelsen fra businesscasen/projektbeskrivelsen over udviklingsprojekterne, kan revisor også danne sig et indtryk af, hvorvidt de understøtter den retning, som virksomheden gerne vil. Dette vil også have betydning for udnyttelsen og afkastet af projektet.

Måling og kontrol af finansielle præstationer

Et vigtigt element i planlægningsfasen er kendskabet til ledelsens holdning til og håndtering af regnskabsaflæggelsen. Dette giver et grundlag til vurdering af, om der er øget risiko for regnskabsmanipulation på grund af pres på ledelsen for opnåelse af bestemte resultater. Eftersom forskning og udvikling er et område præget af mange regnskabsmæssige skøn, kan det foranledige ledelsen til at skønne i den retning, som er fordelagtig for dem. Dette kan blandt andet påvirke deres vurdering af, hvorvidt projektet kan karakteriseres som forskning eller udvikling. Revisor har et ansvar i forhold til at vurdere risikoen for besvigelser jf. ISA 240, hvilket regnskabsmanipulation kategoriseres som, og i forhold til dette udføre specifikke revisionshandling.

I relation til at skelne mellem forsknings- og udviklingsaktiviteter, kan det være forskelligt, hvilket fordele der ønskes opnået. Hvis virksomheden har brug for at fremskaffe likviditet, kunne der måske være en tendens til en mere positiv vurdering af indregningskriterierne, så omkostningerne kan aktiveres og dermed være med til at påvirke soliditetsgraden i en positiv retning. Der kunne også tænkes at være skattetekniske spekulationer, men dette har jeg afgrænset mig fra at komme nærmere ind på.

Revisor kan gennem forespørgsel til ledelsen få en indsigt i, hvordan deres præstationer måles, og evt. aflønnes. Dette skal vurderes i sammenhæng med den øvrige forståelse, som der er opnået af virksomheden og af ledelsens integritet, etik og moral.

Interne kontroller

Et meget vigtigt område i forhold til forsknings- og udviklingsaktiviteter er omfanget og effektiviteten af de interne kontroller i virksomheden. Det vil altid være en konkret vurdering i det enkelte tilfælde, hvilke kontroller, der er i virksomheden, som har relevans for revisionen af udviklingsaktiver. Omfanget af kontroller vil variere i forhold til, om der er tale om en virksomhed med enkelte udviklingsprojekter, eller om der er tale om en virksomhed, som

kontinuerligt har udviklingsprojekter. I sidste tilfælde må det formodes, at der er etableret interne forretningsgange og interne kontroller til at sikre en korrekt regnskabsmæssig håndtering.

Dermed skal det vurderes, hvorvidt den videre revisions kan basere sig på effektiviteten af disse. Indledningsvis skal revisor opnå en forståelse for, hvordan virksomheden håndterer forsknings- og udviklingsprojekter lige fra vurderingen af de enkelte projekter, om der er tale om forskning eller udvikling frem til færdiggørelsen. Dette kan opnås gennem samtale med de øverste ledelse samt de medarbejdere, som til dagligt arbejder med området. Er der tale om en kendt klient, vil der foreligge arbejds papirer fra tidligere års revision, som kan give et indtryk af omfanget og effektiviteten af kontrollerne sidste år, samt om der er rapporteret omkring mangler i de interne kontroller.

Ifølge ISA 315 er intern kontrol:⁷² ”den proces, der udformes, implementeres og vedligeholdes af den øverste ledelse, den daglige ledelse og andet personale for at give høj grad af sikkerhed for, at virksomheden når sine mål med hensyn til pålidelighed i regnskabsaflæggelsen, effektivitet og økonomisk hensigtsmæssighed i driften og overholdelse af gældende lov og øvrig regulering”.

Revisor skal opnå en forståelse for udformning af kontrollerne, hvilket vil sige en forståelse for, hvorvidt en kontrol alene eller i kombination med andre kontroller er i stand til effektivt af forebygge eller opdage og korrigere væsentlig fejl. Derudover skal der opnås forståelse for, om kontrollen er implementeret og vedligeholdes af ledelsen, og med baggrund i dette skal der tages stilling til evt. test af kontrollernes funktionalitet.

Implementering:

Selve kontrolmiljøet i virksomheden er vigtig, da det har betydning for prioriteringen af interne kontroller, hvorvidt der afsættes tilstrækkelige ressourcer til implementering og overvågning af de interne kontroller. Gennem forespørgsel til ledelsen samt medarbejdere i regnskabs- og udviklingsafdelingen, kan revisor få en indsigt i hvilke kontroller, der er implementeret, samt om de er kommunikeret ud til relevante medarbejdere i organisationen. Hermed opnås en indsigt i, om der er fælles forståelse af rutinerne og uddelegering af opgaver i forbindelse med kontrollerne.

⁷² ISA 315, nr. 4C

Ud fra det regnskabsmæssige afsnit, vurderes følgende procedurer og interne kontroller som relevante at opnå en forståelse for i forbindelse med revisionen af forsknings- og udviklingsaktiviteter:

1. Procedurer for og test af betingelser for aktivering
2. Procedurer omkring anvendelse af anlægskartotek
3. Procedurer for tidsregistrering
4. Procedurer for allokering af direkte omkostninger
5. Procedurer for allokering af indirekte omkostninger
6. Procedurer for løbende evaluering af værdiansættelse, herunder
 - a. Procedurer i forbindelse med test af værdiforringelse
 - b. Procedurer i forbindelse med vurdering af brugstid og afskrivningsmetode

Udformning:

Det er ligeledes nødvendigt at opnå et kendskab til de kontrolaktiviteter, ledelsen har iværksat. Det kunne eksempelvis være i form af:

- Godkendelse af ledelsen inden start på aktivering, afskrivning mv.
- Præstationsgennemgang i forhold til den faktiske udvikling af projektet i forhold til budgetter og forudsætninger i businesscasen
- Informationsbehandling som it-kontroller, der skal sikre korrekt bogføring af omkostninger på de enkelte udviklingsprojekter
- Funktionsadskillelse som eksempelvis godkendelse af timekontering på projekterne af den overordnede projektansvarlige.

Revisor skal gennem drøftelse med ledelsen samt undersøgelse af dokumenter med nedskrevne kontroller opnå en forståelse af, hvilke kontrolaktiviteter virksomheden anvender til de forskellige interne kontroller, og hvor hensigtsmæssigt kontrolaktiviteten forebygger, opdager eller korrigerer væsentlig fejlinformation.

Revisor skal bl.a. opnå en forståelse for det it-system, som danner grundlaget for virksomhedens registreringer og bogføring. Dette er grundlaget for en korrekt rapportering, som ledelsen kan træffe beslutninger ud fra. Her kan inspektion af systembeskrivelse samt konteringsinstruks give revisor et indblik i, hvordan det fungerer. Revisor kan også opnå en indsigt i, hvordan systemet er

sat op til at håndtere den specifikke omkostningsallokering til de enkelte projekter både i forhold til direkte og indirekte omkostninger. Her kan der evt. være sat en spærring på, så der ikke kan konteres på de konti, der vedrører forskning og udvikling, med mindre der er sat et projektnummer på, samt spærring for bogføring på færdigmeldte udviklingsprojekter. Hvis der er tale om et meget omfattende it-system, skal det overvejes, om det er nødvendigt at anvende en it-revisor til at teste effektiviteten af disse kontroller.

Vedligeholdelse og overvågning

Gennem samtale med ledelsen skal der opnås en forståelse for, om opretholdelse af de interne kontroller er uddelegeret til eksempelvis projektledere eller andre, og herefter skal revisor lave en opfølgning på, om de involverede medarbejdere kender deres ansvar i forbindelse hermed. Ved at observere underskrift på dokumenterne af ledelsen, opnås også et indblik i, om ledelsen følger op på, at kontrollerne bliver efterlevet.

Derudover skal revisor opnå en forståelse for, hvordan ledelsen sikrer, at kontrollerne efterleves, selvom der sker ændringer i det miljø, de anvendes. Her kan forespørgsel til ledelsen afsløre, hvad de ser som risici, og hvordan de håndterer dem. Det kunne f.eks. være ny medarbejder i regnskabsafdelingen eller udviklingsafdelingen, som skal kende de forskellige procedurer og forretningsgange i håndteringen af udviklingsprojekter, de regnskabsmæssige skøn og allokering af omkostningerne. Det er vigtigt i forhold til forskning og udvikling, og her kan revisor forhøre sig om, hvorvidt der foreligger en konteringsliste, eller om der er en introduktionsperiode, hvor disse processer og rutiner gennemgås.

Revisor skal gennem samtale med ledelsen få en forståelse af, hvordan de overvåger, at de interne kontroller virker efter hensigten, samt om der er en formel informationsvej, hvor de personer, som administrerer de interne kontroller, kan kommunikere styrker og svagheder ved dem. Det er af generel vigtighed, at der forekommer denne overvågning af interne kontroller, men i forhold til forskning og udvikling vil manglende interne kontroller kunne medføre forkert indregning og værdiansættelse af aktiverede projekter, samt evt. manglende indregning af nye aktiver. Dog er det vigtigt at huske, at uanset hvor effektiv en intern kontrol er, vil den kun kunne give en rimelig sikkerhed for, at virksomhedens mål for regnskabsaflæggelse nås, på grund af den iboende begrænsning der ligger i, at kontrollerne langt hen af vejen administreres af mennesker.

5.2.3 Regnskabsanalyse

Afslutningsvis i planlægningsfasen vil revisor med fordel kunne foretage nogle analytiske handlinger, da det kan være med til at synliggøre afvigelser fra sidste år eller i forhold til forventningerne i år. Dette kan indikere, at der er risiko for fejl på regnskabsposten.

Det kunne eksempelvis være sammenholdelse af årets omkostninger til forskning og udvikling med de foregående år. Hvis der er sket en væsentlig ændring, skal det klarlægges, om det er forventeligt i forhold til aktiviteterne i virksomheden og branchen generelt, eller om der kan være sket en forkert allokering af omkostningerne.

Det kunne være en sammenligning af den procentdel af omkostningerne, som aktiveres i forhold til foregående år, som sammenholdes med den aktivitet, som har været i virksomheden i løbet af året, hvilket kan være med til at synliggøre eventuelle fejl i aktiveringsprocessen.

En sammenholdelse af nedskrivninger med udviklingen i branchen kan give en indikation af, om det er forventeligt, at beløbet sammenholdt med sidste år er enten lavere, det samme eller højere.

5.2.4 Risiko for væsentlig fejlinformation på regnskabsniveau

På baggrund af den forståelse der er opnået af virksomheden efter de ovenstående handlinger, skal vurderingen af væsentlige risici på henholdsvis regnskabsniveau og revisionsmålsniveau danne grundlaget for de videre revisionshandlinger.⁷³

Når der er tale om risici for væsentlig fejlinformation på regnskabsniveau, er det risiko som berører regnskabet som helhed. Eksempler på risici på regnskabsniveau, som har stærk sammenhæng med forskning og udvikling, kan være:⁷⁴

- Betænkeligheder vedrørende tilstanden og pålideligheden af virksomhedens registreringer
- Svagheder i intern kontrol

⁷³ ISA 315, nr. 25

⁷⁴ Bisgaard, Anders, *Ny revisionsrisikomodell*, Revision og Regnskabsvæsen nr. 6, 2005, s. 4; Kiertzner, Lars, *Revisionsplanlægning og revisionsrisikomodellen*, RevisionsOrientering A5.2, 2009, Revifora, s. 20-21

- Væsentlige regnskabsmæssige skøn eller usikkerhed ved måling

I forhold til virksomheder med forsknings- og udviklingsaktiviteter er det netop et regnskabsområde, som kræver stærke interne kontroller og et pålideligt registreringssystem, for at sikre en korrekt og pålidelig regnskabsmæssig behandling. Dette vil derfor være områder, der specifikt kan give risici for væsentlig fejlinformation på regnskabsniveau for disse typer af virksomheder. Uanset om det viser sig, at virksomheden har stærke interne kontroller og et pålideligt registreringssystem, skal revisor altid forholde sig til at høje grad af skøn i forhold til indregningskriterierne, måling og den efterfølgende vurdering af værdiforringelse.

5.2.5 Risikovurdering i relation til udviklingsaktiver på revisionsmålsniveau

Vurderingen af risiko for væsentlig fejlinformation på revisionsmålsniveau for udviklingsaktiver skal ligeledes ske på baggrund af den forståelse, der er opnået af virksomheden og dens omgivelser i forhold til værdiansættelse, tilstedeværelse, fuldstændighed, rettigheder/ejendomsret samt præsentation og oplysninger.

På baggrund af den regnskabsmæssige kompleksitet og det høje grad af skøn i forhold til værdiansættelsen, er ledelsens vurdering heraf helt essentielt for forskning og udvikling, da der ligger en stor udfordring i at få dem korrekt værdiansat i regnskabet. Der vurderes derfor at være høj risiko for væsentlig fejlinformation for revisionsmålet Værdiansættelse. Ligeledes er vurderingerne vedrørende opfyldelse af indregningskriterierne præget af et højt grad af skøn, og dermed vurderes risikoen for væsentlig fejlinformation at være middel for revisionsmålene Tilstedeværelse og fuldstændighed.

For det første er korrekt værdiansættelse afhængig af en klar skelnen mellem, hvad der er henholdsvis forsknings- og udviklingsomkostninger, samt at der efter færdiggørelsen skelnes mellem vedligeholdelse og forbedring. For udviklingsaktiver under udførelse kræver det korrekt allokering af løn og direkte omkostninger, samt en skønsmæssig vurdering af og allokering af indirekte produktionsomkostninger. Værdiansættelsen for færdiggjorte udviklingsprojekter påvirkes også af de skøn, der anlægges i vurderingen i forbindelse med afskrivninger, samt de skøn der anvendes ved test af værdiforringelse. Både de interne forhold i virksomheden og de eksterne faktorer vil have stor betydning for korrekt værdiansættelse. Det er et komplekst område, så det har stor betydning, hvilke kompetencer der er i virksomheden, samt om der er

mulighed for at trække på flere forskellige faggrupper. Komplexiteten er især koncentreret omkring nedskrivningstest, både i forhold til vurderingen af behovet for nedskrivning, den tekniske del omkring ledelsens beregninger af kapitalværdien, samt vurderingen af om det er muligt at opgøre en salgsværdi for aktivet.

Aktivernes tilstedeværelse er baseret på opfyldelse af indregningskriterierne, hvor flere af faktorerne indeholder skønsmæssige vurderinger, der er påvirket af både eksterne og interne faktorer. I forhold til udviklingsprojekter under opførelse, har det betydning for, hvornår indregningskriterierne vurderes at være opfyldt, mens det for færdiggjorte udviklingsaktiver er en kontinuerlig vurdering af om de til stadighed opfylder kriterierne. Fuldstændigheden relaterer sig til de skøn og beslutninger, der tages i forbindelse med vurderingen af indregningskriterierne for udviklingsaktiver under udførelser og vurdering af afgang af færdiggjorte udviklingsaktiver. Både indregningskriterierne og vurderingen af brugsværdien af aktivet hænger sammen med udviklingen på markedet og ændringerne heri.

Som udgangspunktet antages det, at aktivet, både igangværende og færdiggjorte tilhører virksomheden, hvis der ellers opnås bevis fra andre områder for, at de bogførte transaktioner vedrører virksomheden. Derudover kan der være tale om pantsætning af færdiggjorte udviklingsprojekter, hvilket umiddelbart let lader sig revidere ved tingbogsoplysninger. Dog skal revisor være opmærksom på, at der kan være indgået forskellige kontraktlige forpligtelser, der ikke fremgår af tingbogen. Der kan også være tale om produktion med en forhåndsaftale om salg, hvor sælger fraskriver sig alle rettigheder, hvilket ladet sig vise gennem forespørgsler til ledelsen samt gennemlæsning af salgskontrakt.

Det vurderes, at en gennemgang af årsrapporten vil sikre korrekte og fyldestgørende oplysninger og præsentation af behandlingen af udviklingsprojekter under opførelse samt færdiggjorte udviklingsprojekter. Der er forskellige krav afhængig af den regnskabsmæssige begrebsramme, som anvendes, men det er ikke et kompleks område.

Dette er en generel vurdering af risici, som jeg arbejder ud fra videre i projektet. I praksis vil det også blive vurderet i forhold til revisors beregnede væsentlighedsniveau for revisionen, da revisionen baseres på væsentlighed og risiko. Videre i projektet arbejdes ud fra en forudsætning om, at regnskabsposten også er væsentlig ud fra en generel væsentlighedsbetragtning.

5.2.6 Overvejelser omkring revisionsstrategi i forhold til forsknings- og udviklingsaktiviteter

Med baggrund i ovenstående skal revisionsstrategien udformes med beskrivelse af revisionens omfang, den tidsmæssige placering og retning.

På baggrund af kompleksiteten og den høje risikovurdering vil forskning og udvikling være et område, hvor der skal indsættes bemanning med tilstrækkelig uddannelse og erfaring. Ligeledes skal det klarlægges, hvilke handlinger, der kan udføres i den løbende revision, samt hvilke der udføres i forbindelse med status. Som udgangspunkt vil et område med høj risikovurdering altid give anledning til substanshandlinger omkring status. Forudsætter risikovurderingen en forventning om kontrollernes funktionalitet, skal test af kontroller udføres, for dermed at kunne mindske omfanget af substansrevision. Interne kontroller er et vigtigt aspekt i revisionen af forskning og udvikling for at sikre en korrekt regnskabsmæssig behandling, og her skal det klarlægges, om test af kontroller med fordel kunne udføres som løbende revision. Dette vil jeg komme nærmere ind på i afsnittet omkring udførelse af revisionen.

5.3 Udførelsesfasen

Efter endt planlægning skal selve revisionen udføres med det formål at reagere på de vurderede risici ved at udforme og udføre revisionshandlinger for derigennem at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis.⁷⁵ Dette foregår med baggrund i den udarbejdede revisionsplan, der beskriver arten, den tidsmæssige placering og omfanget af revisionshandlingerne. For revisionen af udviklingsaktiver vil det omfatte generelle reaktioner på risici på regnskabsniveau som følge af det høje grad af skøn, samt mere specifikke revisionshandlinger målrettet risici for væsentlig fejlinformation på revisionsmålene⁷⁶ værdiansættelse, tilstedeværelse samt fuldstændighed.

Arten og den tidsmæssige placering af revisionshandlinger vil blive beskrevet mere udførligt gennem afsnittet, hvor arten beskrives i forhold til den løbende revision og statusrevision. Jeg vil

⁷⁵ ISA 330, nr. 3

⁷⁶ ISA 330, nr. 5-6

ikke komme nærmere ind på fastsættelse af omfanget, da det vil være forskelligt fra virksomhed til virksomhed, ligesom det vil afhænge af resultatet af test af kontrollerne. Afsnittet kommer dermed til at beskrive de handlinger, som revisor skal udføre specifikt i forhold til forsknings- og udviklingsaktiviteter henholdsvis i løbet af året, samt ved årsafslutning.

Som beskrevet under planlægningsfasen er risikovurderingen høj for værdiansættelsen samt moderat for tilstedeværelse og fuldstændighed. I forhold til ejendomsret og præsentation vurderes risikoen som lav. Formålet med revisionen er at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis, så revisionsrisikoen for disse revisionsmål bliver acceptabelt lav. Selve revisionshandlingerne under henholdsvis den løbende revision samt ved regnskabsårets afslutning vil derfor blive diskuteret i forhold til disse revisionsmål. Afslutningsvis vil jeg kort kommentere revisionshandlingerne i forhold til ejendomsret og præsentation.

Det høje grad af skøn medfører, at det nøje skal overvejes, hvilke kompetencer og erfaringer der kræves af revisionsteamet for at revidere de områder, der er præget af skønnene. Med baggrund i ISA 540 omhandlende revision af regnskabsmæssige skøn vil det i revision af forskning og udvikling betyde, at de videre revisionshandlingerne i høj grad vil omhandle gennemgang og test af den fremgangsmåde, der er anvendt, med en vurdering af de grundlæggende forudsætninger og data som ligger til grund for skønnene, test af beregninger, vurdering af de faglige kompetencer der har deltaget, sammenholdelse med tidligere års skøn i forhold til hvor retvisende de har vist sig at være, samt gennemgang af ledelsens godkendelsesprocedurer. Hvis der er områder af kompleks og teknisk karakter, kan det være nødvendigt at indhente et uafhængigt skøn. Endeligt kan det være muligt at anvende efterfølgende begivenheder frem til den endelige afgivelse af revisionserklæring som revisionsbevis for skøn på statusdagen. Disse revisionshandlingerne vil i det efterfølgende løbende blive inddraget, hvor det er relevant.

5.3.1 Løbende revision

Som det første er det nødvendigt at få et overblik over, hvilke udviklingsprojekter virksomheden arbejder med. Her kan revisor anmode om at få indsigt i forretningsbeskrivelsen/business-casen for de enkelte udviklingsprojekter, hvilket eksempelvis kunne indeholde:

- Beskrivelse af udviklingsaktiviteten, hvad skal det ende ud med, samt hvad er formålet hermed (dette viser, at produktet eller processen klart kan defineres, og udnyttelsesmuligheder påvises)
- Beskrivelse af hvilke omkostningstyper, som kan henføres til projektet, samt hvad der kræves for at færdiggøre projektet.
- Klarlæggelse af godkendelsesprocedurer
- Procedurer for registrering af timer og omkostninger
- Procedurer for beregning af indirekte produktionsomkostninger
- Budgetter for fremtidig indtjening (påvisning af en fremtidig økonomisk gevinst for virksomheden)
- Procedurer for vurdering af stadiet for udviklingsomkostninger samt fremtidige muligheder (det viser at virksomheden har til hensigt at fremstille produktet/benytte processen, eller hvis det er med salg for øje, at der findes et potentielt marked)
- Godkendelse af de aktiverede omkostninger mindst en gang årligt på ledelsesniveau

Det er ikke nødvendigvis alle virksomheder, som kan fremvise ét dokument med alle de forhold, som er beskrevet ovenstående. Det kan tænkes, at de forskellige dokumenter foreligger forskellige steder i virksomheden, hvor nogle måske ikke er nedskrevne, men udelukkende findes inde i hovedet på nogle af medarbejderne eller ledelsesmedlemmerne. I sådan et tilfælde skal revisor sørge for at få samlet de nødvendige informationer.

Efter at have opnået overblik over selve udviklingsaktiviteterne i virksomheden og de enkelte forsknings- og udviklingsprojekter, skal revisor have fokus på test af kontrollernes funktionalitet og effektivitet. I forhold til revision af forskning og udvikling er det vigtigt at holde fokus på de interne kontroller, som er relevante for området. Disse kan med fordel testes under den løbende revision. I relation til udviklingsaktiviteterne er det følgende, som vil være i fokus, da de vedrører revisionsmålene tilstedeværelse, fuldstændighed og værdiansættelse:

1. Procedurer for og test af betingelser for aktivering
2. Procedurer for tidsregistrering
3. Procedurer for allokering af direkte omkostninger
4. Procedurer for allokering af indirekte omkostninger
5. Procedurer for løbende evaluering af værdiansættelse, herunder:
 - a. Procedurer i forbindelse med test af værdiforringelse

b. Procedurer i forbindelse med vurdering af brugstid og afskrivningsmetode

I forhold til revisionsmålet værdiansættelse er det procedurer og kontroller vedrørende registrering af omkostninger på de enkelte projekter, nedskrivningstest samt fastlæggelse af afskrivninger, der er relevante at teste.

I forhold til allokering af omkostninger, er dette i høj grad baseret på IT-anvendelse, og her vil den overordnede revision af virksomhedens IT skulle tages med i betragtning. Det ligger dog udenfor denne opgave at gå i dybden med IT-revision. Der er flere forskellige typer af omkostninger, som har betydning for korrekt værdiansættelse af udviklingsaktivet:

Revisor skal påse, at der foreligger procedurer og interne kontroller i relation til allokering af omkostninger til de enkelte udviklingsaktiver:

- Revisor skal foretage en overordnet vurdering af tidsregistreringssystemets hensigtsmæssighed. Understøtter det, at timerne registreres på de korrekte projekter, og sikrer det, at alle timerne konteres. Her må revisor forespørge til udviklingsmedarbejderne samt regnskabsmedarbejderne, om de er orienterede om procedurerne i forbindelse hermed, og om der evt. er nedskrevne retningslinjer herfor. Her vil det især være relevant at teste godkendelsesprocedurerne, hvor det er hensigtsmæssigt, at hverken udviklingsmedarbejdere eller regnskabsmedarbejdere selv kan bogføre på de enkelte projekter, uden at timeregistreringen på forhånd er godkendt af den projektansvarlige. Ligeledes skal det ikke være muligt at kunne bogføre medgåede timer uden projektnummer for dermed at sikre, at alle timerne hengår til projekter. Revisor skal dermed teste ved stikprøver, at der foreligger godkendelse af projektansvarlig, samt at timerne er konteret på de respektive projekter.
- Det samme gør sig gældende for konteringen af andre direkte omkostninger på projekterne. Revisor skal sikre, at der foreligger en konteringsinstruks over, hvilke typer af omkostninger, der umiddelbart kan henføres til projekterne, og foreligger der andre typer af omkostninger, skal de godkendes af projektansvarlig eller ledelse, før de allokeres til projekterne. Ligeledes skal der foreligge godkendelse af projektansvarlig på omkostningsbilaget med tydeliggørelse af hvilket projekt, det vedrører. Dette kan revisor

teste ved stikprøver af omkostningsbilag. Yderligere kan der være kontroller, som f.eks. godkendelse af beløb over en vis størrelse.

- I forhold til de indirekte omkostninger skal der foreligge en beregning af, hvor stor en del af de indirekte omkostninger, der skal henføres til de enkelte projekter. Her skal revisor ved stikprøve sikre, at der foreligger disse beregninger, samt at det er den korrekte fordelingsnøgle, som anvendes ved bogføring af omkostningerne.
- Hvis der er indhentet lån specifikt målrettet det enkelte udviklingsprojekt, skal renteomkostningen også fremgå på listen over de omkostninger, der kan henføres til projektet. Ligeledes skal revisor ved stikprøve sikre, at den projektansvarlige har godkendt bogføringen heraf.
- Revisor skal sikre, at der sker en sammenholdelse af konterede omkostninger med business-casen, og hvis der forekommer afvigelser, skal dette begrundes. Dette skal godkendes af ledelsen.

Et andet område som er helt essentielt for at sikre en korrekt værdiansættelse af udviklingsaktiverne, er arbejdsgangene omkring vurderingen af værdiforringelse. Der er forskellige krav afhængig af den valgte regnskabsmæssige begrebsramme. I den løbende revision kan revisor teste, at der i de periodiske opfølgingsmøder også tages stilling til udviklingsaktivernes værdi:

- Revisor skal gennem stikprøver sikre, at der i tjekskemaer eller eventuelle mødereferater fra de periodiske møder også er taget stilling til værdiansættelsen, og at der foreligger dokumentation med beregninger og begrundelse for den aktuelle værdiansættelse, uanset om den vurderes som korrekt, eller som forringet. Disse dokumenter skal være godkendt af ledelsen.

Det sidste aspekt af betydning for værdiansættelsen af de færdiggjorte udviklingsprojekter er afskrivningsprocedurerne. Der er igen forskelle mellem de to regnskabsmæssige begrebsrammer, som er præsenteret først i projektet, og revisor skal sikre overholdelse af de anvendte regler, men de overordnede arbejdsgange i forbindelse hermed, vil være de samme og beskrives her samlet:

- Revisor skal teste, at der er procedurer, som sikrer, at der ved færdiggørelse af et udviklingsprojekt bliver foretaget en vurdering af aktivets brugstid og afskrivningsmetode. Ved stikprøvevis at kigge på de nye færdiggjorte udviklingsprojekter

på anlægskartoteket, kan revisor teste, at der foreligger et afskrivningsforløb for det enkelte aktiv, hvilket skal være godkendt af ledelsen. Revisor skal ligeledes sikre sig, at der i forbindelse hermed foreligger dokumentation for de forudsætninger, som brugstiden baserer sig på, samt at afskrivningsmetoden afspejler forbruget af udviklingsaktivet. Dette vil være en skønsmæssig vurdering, og det er vigtigt, at disse vurderinger ikke alene foretages af medarbejdere i økonomiafdelingen, men at den faglig ansvarlige også har været med i vurderingen.

- Ved at udtage stikprøver fra anlægskartoteket af færdiggjort udviklingsprojekter fra tidligere perioder, kan revisor sammenholde de foretagne afskrivninger med den plan, der blev vedtaget. Dette vil vise, hvorvidt de vedtagne afskrivningsprofiler bliver overholdt.

I forhold til tilstedeværelse og fuldstændighed er det procedurer og interne kontroller omkring betingelser for aktivering, der har betydning:

Påse ved stikprøver, at der foreligger dokumentation for beslutning om aktivering – herunder:

- Procedurer der sikrer, at der tages stilling til alle indregningskriterierne, samt at der for hvert projekt foreligger dokumentation for opfyldelse heraf. Revisor skal hermed teste, at virksomheden har de nødvendige procedurer og interne kontroller, der sikrer en løbende vurdering af, om alle forskningsprojekter er gennemgået for opfyldelse af indregningskriterierne. Dette er med til at sikre, at alle udviklingsprojekter aktiveres. Dette kan f.eks. ske ved gennemlæsning af mødereferater, eller gennemsyn af checklister udfyldt af fagansvarlig og økonomiansvarlig samt godkendt af ledelsen.
- Om der i virksomheden foretages en periodisk gennemgang af udviklingsprojekter under opførelse i forhold til, hvorvidt der stadig skal bevilliges midler til at færdiggøre projektet. Dette skal være begrundet og godkendt af ledelsen.
- At der er opfølgning på og foreligger dokumentation med begrundelse for afgange godkendt af ledelsen.

5.3.2 Substansrevision

Revision baseret på substanshandlinger skal ligge omkring status, hvor alle dokumenter og bilag for regnskabsperioden foreligger, og substansrevision skal altid udføres ved væsentlige poster, og hvor der er risiko for væsentlig fejlinformation. Mængden af substanshandlinger vil blive fastsat på baggrund af testen af kontroller i den løbende revision, hvor det klarlægges, om det kan forventes, der er effektive kontroller. Revisor skal ved årsafslutningen lave en opfølgning på testen af de kontroller, som blev vurderet som effektive. Dette er for at sikre, at effektiviteten af kontrollerne er uændret og har fungeret i hele regnskabsperioden. Test af kontroller skal altid følges op af substansrevision, idet kontroller har en iboende begrænsning, da de administreres af mennesker.

Værdiansættelse:

I forhold til værdiansættelsen vil substanshandlingerne være koncentreret omkring allokering af omkostninger til projekterne, den årlige revurdering af afskrivningsmetode og brugstiden af aktivet samt beregninger og vurdering af behovet for nedskrivning.

- Indledningsvis kan revisor foretage regnskabsanalytiske handlinger og vurdere sammenhængen mellem budgetterede omkostninger i business-casen og de faktiske omkostninger, som er henført til projektet. Herefter vil det være muligt at identificere eventuelle afvigelser herpå. Dette kan skyldes en forkert allokering af omkostninger, og det er vigtigt at få en forklaring herpå af den projektansvarlige eller ledelsen. Det kan skyldes fejlkontering, men modsat kan det også skyldes en ændring af de grundlæggende forudsætninger, som er præsenteret i business-casen.
- Ved at vurdere den generelle udvikling i markedet, kan revisor få en indikation af, om der er belæg for eventuelle nedskrivninger.
- Revisor kan sammenholde årets afskrivninger med sidste år. Hvis disse afviger, skal det undersøges, om det kunne skyldes årets udvikling i virksomheden med eksempelvis flere til- eller afgang, eller om der er sket en fejl i enten de beregnede afskrivninger eller i bogføringen.
- Revisor kan gennem stikprøver opnå bevis for korrekt allokering af omkostninger. Det er vigtigt at sikre, at omkostningerne først er aktiveret fra og med det tidspunkt, hvor

udviklingsprojektet opfyldte indregningskriterierne. Ligeledes skal revisor sikre, at aktiveringen stopper igen, når aktivet er klar til brug. Der skal ske en vurdering af, hvorvidt de konterede timer vedrører projektet, set i relation til hvilke medarbejdere der arbejder med projektet. Dette skal sammenholdes med de budgetterede timer. Revisor skal foretage en vurdering af, hvorvidt de medgåede omkostninger har været anvendt til fremstilling af eller forbedring af projektet eventuelt ud fra en sammenholdelse med business casen. Der skal tages stilling til de vurderinger, der ligger til grund for indregning af indirekte omkostninger, samt en beregning af fordelingsnøglen. Derudover kan sammenholdelse af de indirekte omkostninger med de budgetterede være med til at understøtte de beslutninger, der er taget. Der skal være periodisk gennemgang af de indirekte produktionsomkostninger, der skal medgå, for at kunne tilpasse eventuelle ændringer. Er der indregnet renter, skal revisor gennemgå lånene for at vurdere, om evt. indregning af renter vedrører det konkrete projekt. Dette kan sammenholdes med business-casen.

- Revisor kan gennem stikprøver at opnå bevis for korrekt vurdering af levetid og afskrivninger. Er det første gang for aktivering, skal der foreligge dokumentation for anvendt afskrivningsmetode ud fra en konkret vurdering af forbruget af aktivet. Dette kan være ud fra produktlivscyklus, markedets forventede udvikling, anvendelse af processen osv. Derudover skal der foreligge en begrundelse for brugsperioden, og her er det vigtigt at være opmærksom på variationen i reglerne henholdsvis efter ÅRL og IFRS. Der skal foreligge dokumentation for den valgte periode, hvilket revisor skal forholde sig til f.eks. ud fra kendskab til virksomhedens lignende aktiver, kendskab til udvikling på markedet osv. Som udgangspunktet nedskrives udviklingsaktiver til 0, så hvis virksomheden regner med en scrapværdi, skal revisor forholde sig kritisk hertil. Revisor skal sikre, at der årligt sker en revurdering af afskrivningsmønster og periode. Her skal revisor forholde sig til den foreliggende dokumentation for, at der har været taget stilling til, om den valgte afskrivningsmetode og skønnet over brugstid skal ændres, og beslutningen om enten bibeholdelse eller ændring heraf skal være godkendt af ledelsen. Det skal vurderes, om det til stadighed afspejler det reelle forbrug af aktivet, og om der er sket ændringer i forhold til faktorer, som har været afgørende for det regnskabsmæssige skøn, som f.eks. om der er taget højde for forældelse, konkurrenternes handlinger samt virksomhedens kontrol over aktivet. Revisor skal opnå bevis for, at virksomheden afskriver efter den vedtagne afskrivningsprofil gennem sammenholdelse mellem foretagne afskrivninger og det vedtagne afskrivningsmønster.

- Revisor skal gennem stikprøver at opnå bevis for korrekt håndtering og vurdering af værdiforringelse. Det skal sikres, at reglerne i den anvendte begrebsramme overholdes. Hvis der skal foretages nedskrivning, skal revisor teste, at det er blevet gennemført. Revisor skal sikre, at de årlige vurderinger og anvendte skøn er konsistente hvert år, og forudsætningerne skal være rimelige og dokumenterbare. Da der sjældent foreligger et marked for udviklingsprojekter, vil den regnskabsmæssige værdi skulle sammenlignes med kapitalværdien. Ligeledes skal ledelsens forudsætninger, den anvendte værdiansættelsesmetode og tilgrundliggende data vurderes. Der skal ske en vurdering af alternative metoder til værdiansættelsen og stillingtagen til efterfølgende begivenheder, der kan få betydning for skønnene. De fremtidige pengestrømme skal være baseret på det af ledelsens seneste godkendte budgetter, hvilket maksimum må dække 5 år. Revisor skal forholde sig til den vækstrate, der anvendes til ekstrapolation ud over de 5 år i forhold til om denne er stabil eller faldende og følger den prognoserne for branchen, markedet eller lignende. Der skal foretages en vurdering af diskonteringssatsen til beregning af kapitalværdien, som skal være risikojusteret. Revisor kan lave en efterberegning ud fra ledelsens data og grundlæggende forudsætninger. Derudover kan dette sammenholdes med egne beregning, hvor der f.eks. tages udgangspunkt i en risikofri rente, og hvor man forsøger at estimere diskonteringssatsen ud fra de forskellige risikomomenter, som eksempelvis er branchen i tilbagegang eller vækst, er virksomhedens produkter unikke er der risiko for forældelse eller lignende.

Tilstedeværelse og fuldstændighed

Testretning for tilstedeværelse er fra ”grav til vugge”, hvilket medfører, at revisor skal opnå bevis for, at de udviklingsaktiver, der er aktiverede nu også opfylder betingelserne herfor. Modsat er testretningen fra ”Vugge til grav” for revisionsmålet fuldstændighed, hvor revisor skal opnå bevis for, at alle projekter, som opfylder kravene for indregning, er aktiverede. Men bemærk at det kan være vanskeligt at kontrollere det, som ikke er der, men skulle have været der.

For disse to revisionsmål er virksomhedens processer og interne kontroller af stor betydning for korrekt regnskabsmæssig behandling, da de sikrer, der løbende bliver foretaget de påkrævede vurderinger. Revisionshandlingerne omkring status vil basere sig på at opnå tilstrækkeligt og egnet bevis for de vurderinger og beregninger, der er foretaget af indregningskriterierne.

- Indledningsvis kan revisor foretage regnskabsanalytiske handlinger som f.eks. at beregne forholdet mellem udviklingsomkostninger, som henholdsvis aktiveres og udgiftsføres, og sammenholde dette med de tidligere år. Hvis der er tale om store udsving, skal revisor gennem forespørgsel til ledelsen høre deres vurdering af, hvad det skyldes. Dette skal sammenholdes med den forståelse, der er opnået af virksomheden gennem planlægningsfasen. Det kunne f.eks. være usikkerheder i branchen, der vanskeliggør opfyldelse af indregningskriterierne, manglende afsætningsmuligheder, forældelse, eller manglende økonomiske fordele. Alternativt kunne det skyldes, at der var projekter, som ikke var korrekt vurderet.

Revisor kan foretage stikprøvevis gennemgang af udarbejdede checklister i forhold til, om de er udfyldt tilfredsstillende. Det kan også være gennemgang af andre dokumenterende bilag for vurdering af indregningskriterierne. Revisor skal forholde sig til, hvorvidt han er enig i de dragne konklusioner, der skal være baseret på et validt og underbyggende grundlag. Her vil revisor i høj grad skulle anvende den viden, der er oparbejdet gennem planlægningsfasen, for at kunne forholde sig kritisk til materialet:

- Gennemlæsning af eventuelle mødereferater fra møderne, hvor indregningskriterierne gennemgås. Foreligger der ikke mødereferat, kan et alternativ være samtale med de involverede parter med baggrund i checklister eller anden dokumentation for de beslutninger, der er blevet taget. Det er vigtigt, at revisor er opmærksom på, at der i virksomheden sker udnyttelse af både regnskabsmæssig og faglig ekspertise, da det er en kombination af disse fagområder, der kan sikre korrekt vurdering af indregningskriterierne.
- Revisor skal opnå bevis for, at der for hvert af projekterne foreligger dokumentation for, at produktet/processen er klart defineret. Det skal ligeledes dokumenteres, at det er teknisk muligt at færdiggøre projektet. Ved at forespørgsel til den projektansvarlige, kan revisor få en forståelse for, hvad der kræves for at færdiggøre projektet, samt dokumentation for, at disse tekniske færdigheder findes i virksomheden. Hvis dette ikke er tilfældet, skal det være klarlagt, hvorfra der skal indhentes assistance, og afhængig af den tekniske sværhedsgrad og kompleksitet, kan det være et område, hvor revisor har brug for faglig bistand fra en udefrakommende ekspert. Revisor skal opnå bevis for, at virksomheden har til hensigt enten at fremstille eller benytte produktet eller anvende

processen. Er det hensigten f.eks. at anvende processen i virksomheden, skal der foreligge dokumenter med eksempelvis beregninger af, hvad det betyder for virksomheden af kunne implementere processen. Er formålet at sælge et færdigt produkt, skal det dokumenteres at der foreligger et potentielt marked f.eks. igennem markedsanalyser, eller at der er en bindende købsaftale med en kunde eller evt. en eller flere hensigtserklæringer fra mulige kunder. Revisor skal sikre sig, at denne dokumentation bygger på realistiske forudsætninger. Ligeledes skal det dokumenteres, at der er tilstrækkelige ressourcer i virksomheden til at færdiggøre projektet. Revisor skal forholde sig til, om det er realistisk, at virksomheden kan fremskaffe de nødvendige ressourcer til at færdiggøre projektet. Dette kan gøres ved at forespørge ledelsen og den projektansvarlige, og sammenholde dette med det kendskab, som revisor har opnået gennem planlægningsfasen. Dette er både i forhold til viden og økonomiske ressourcer.

- Stikprøvevis gennemgang af dokumentation for afgang med begrundelse godkendt af ledelsen. Revisor skal forholde sig til begrundelserne, om det f.eks. skyldes, at projektet er helt afskrevet, at projektet er forældet grundet konkurrenceforhold på markedet, eller at der er andre begrundelser for, at indregningskriterierne ikke længere er opfyldt. Skyldes det f.eks. markedsvilkår, må revisor forsøge at indhente dokumentation for, at udviklingen er som antaget.
- Anlægskartoteket skal gennemgås for til- og afgang og afstemmes til bogføringen. Ved stikprøvevis gennemgang af projekter i forskningsfasen, kan revisor opnå overbevisning for, at alle aktiver er medregnet. Revisor skal på samme måde som ovenfor beskrevet forholde sig til de begrundelser og forudsætninger, som foreligger.

Ovenstående handlinger har taget udgangspunkt i den oprindelige risikovurdering og er rettet mod revisionsmålet Værdiansættelse, hvor risikovurderingen er høj, samt mod Tilstedeværelse og Fuldstændighed, hvor risikoen vurderes som middel. Derudover er der tilknyttet revisionsmålet omhandlende Ejendomsretten til aktiver, hvortil risikovurderingen var lav.

Som udgangspunktet antages det, at aktivet, både igangværende og færdiggjorte tilhører virksomheden, hvis der ellers opnås bevis fra andre områder for, at de bogførte transaktioner vedrører virksomheden. Derudover kan der være tale om pantsætning for færdiggjorte udviklingsprojekter, hvilket lader sig revidere ved tingbogsoplysninger. Dog skal revisor være

opmærksom på, om der er indgået andre forskellige kontraktlige forpligtelser, og undersøge dette gennemforespørgsel til virksomhedens ledelse, og ved gennemlæsning og vurdering af disse aftaler. Der kan også være tale om produktion med en forhåndsftale om salg, hvor sælger fraskriver sig alle rettigheder, hvilket ladet sig vise gennem forespørgsler til ledelsen samt gennemlæsning af salgskontrakt.

Området relaterer sig til kontroller omkring færdigmelding og sikring af udviklingsaktiver under opførsel, samt opretholdelse af sikring af færdiggjorte udviklingsaktiver. Dette vil afhænge af branche i forhold til patentering. Det må formodes at være i stor fokus i de virksomheder, hvor patentering er nødvendigt, for at de kan få det optimale ud af deres færdige udviklingsaktiv.

Ud over ovenstående skal revisor sikre sig, at der er en korrekt præsentation af forsknings- og udviklingsaktiviteterne, herunder korrekt beskrivelse i anvendt regnskabspraksis med baggrund i den anvendte regnskabsmæssige begrebsramme.

5.3.3 Vurdering af tilstrækkelig og egnet revisionsbevis

Efter at have gennemført revisionen skal revisor vurdere, om der er opnået tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis som grundlag for revisionskonklusionen. Ovenstående gennemgang af revisionshandlinger er baseret på generaliseringer, og disse skal tilpasses den konkrete situation i forhold til den enkelte virksomhed og i forhold til omfanget og væsentligheden af forsknings- og udviklingsaktiviteter. Som skrevet i ISA 500 nr. 6 er det formålet, at der skal udføres handlinger, som er passende efter omstændighederne.

Overvejelser omkring pålideligheden af revisionsbeviset er helt essentielt i forhold til forskning og udvikling, da dokumentationen består af internt oparbejdet materiale, som er præget af et højt grad af skøn. Pålideligheden af revisionsbevis oparbejdet internt forøges, hvis de tilknyttede kontroller er effektive,⁷⁷ hvilket underbygger nødvendigheden i at revisionen af forskning og udvikling til dels baseres på test af kontroller. Det stærkeste revisionsbevis opnås, hvis det fremkommer fra uafhængige kilder udenfor virksomheden. Det kunne være faglig udtalelse omkring de tekniske muligheder for at færdiggøre projektet til at underbygger de dragne

⁷⁷ ISA 500, A31

konklusioner i virksomheden omkring aktivering. Det kunne eksempelvis være markedsanalyser eller prognoser, som understøtter ledelsens vurdering af de fremtidige muligheder, eller sammenlignelige data fra konkurrenter omkring f.eks. brugstid. Ligeledes vil revisor efterberegninger af f.eks. diskonteringskontoen og kapitalværdien eller direkte observationer af anvendelse af kontroller blive anset som pålidelig revisionsbevis. Mødereferater og udfyldelse af tjeklister har ligeledes en højere pålidelighed end mundtlige udtalelser og gengivelser fra ledelse og projektansvarlig.

Ovenstående gennemgang af revision af forskning og udvikling er centreret omkring den specifikke revision af netop dette område. Revisionsbeviset herfra kan ikke betragtes isoleret, men skal også vurderes i sammenhæng med revisionsbevis fra relaterede områder som revision af personaleomkostninger, vareforbrug osv. Om der er opnået tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis til at reducere revisionsrisikoen til et acceptabelt lavt niveau vil dermed være en faglig vurdering i det konkrete tilfælde ud fra det opnåede bevis både fra revision af forskning og udvikling, men også ud fra beviset opnået for relaterede områder.

5.4 Afslutningsfasen

5.4.1 Efterfølgende begivenheder

I den afsluttende fase har revisor et ansvar i forhold til at vurdere, om der forekommer begivenheder efter årsafslutningen, som kræver regulering af oplysninger foreliggende på balancedagen. Den regnskabsmæssige behandling er reguleret i IAS 10, hvilket er gældende uanset om virksomheden aflægger regnskabs efter ÅRL eller IFRS, da ÅRL ikke indeholder specifikke bestemmelser herom. Det er vigtigt at skelne mellem regulerende begivenheder, der er forhold eller situationer, som eksisterede på balancedagen og ikke-regulerende begivenheder, som er forhold opstået efter balancedagen. Effekten af regulerende begivenheder skal korrigere indregnede aktiver og forpligtelser til den ændrede værdi, mens effekten af ikke-regulerende begivenheder skal, hvis det er væsentligt, omtales i ledelsesberetningen.

I revisionen er det målet ifølge ISA 560, afsnit 4, at revisor skal opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for, at regulerende begivenheder efter balancedagen og frem til afgivelse af erklæringen er indregnet korrekt i regnskabet, og ikke-korrigerende begivenheder er oplyst på

passende vis. Ligeledes skal revisor reagere, hvis han efter datoen for afgivelse af erklæringen bliver opmærksom på forhold, som ville kunne medføre en anden påtegning, hvis revisor havde haft kendskab til det tidligere. Forskellen mellem kravene til revisor i tiden før og efter afgivelse af den endelige erklæring er arbejdsbyrden, da revisor skal udføre handlinger vedrørende efterfølgende begivenheder i perioden op til afgivelse af erklæring, mens der ikke er krav om specifikke revisionshandling efter afgivelse af den endelige konklusion.

I forhold til forskning og udvikling er det især i relation til de skønsmæssige forhold omkring indregningskriterier og værdiansættelsen, hvor det kan tænkes, at de efterfølgende begivenheder kan forårsage ændringer eller give et stærkt revisionsbevis på den allerede indregnede værdi. I praksis vil man ofte tidsmæssigt trække den endelige afgivelse af erklæringen, hvis f.eks. et vigtigt forhold hviler på tilsagn eller godkendelse, i håb om at der efterfølgende foreligger en endelig beslutning at basere konklusionen på. Revisor skal sikre sig, at ledelsen har nogle forretningsgange som sikrer, at efterfølgende begivenheder af betydning bliver identificeret og indarbejdet i regnskabet efter gældende regler. De generelle revisionshandling vil være gennemgang af bogføring og bilag i perioden efter status sammenholdt med forespørgsler til den daglige og i visse tilfælde den øverste ledelse om, hvorvidt de har observeret begivenheder, som kan påvirke regnskabet.

Værdiansættelse

Revisor skal rette forespørgsel til rette ledelsesniveau i forhold til, om de har identificeret begivenheder, som er relevante for vurderingen af værdiforringelse. Revisor kan gennemlæse virksomhedens seneste tilgængelige budgetter og fremskrivninger til sammenligning med de forudsætninger, som danner grundlaget for beregningerne ved årsafslutningen. Ligeledes må revisor forholde sig til, om der er sket ændringer i eventuelt branchen, som har betydning for udviklingsaktivernes brugstid. Dette kunne være udvikling af konkurrerende teknologi, som medfører forældelse og nedskrivning af virksomhedens aktiver.

Tilstedeværelse og fuldstændighed:

Revisionshandling i relation til revisionsmålene tilstedeværelse og fuldstændighed for udviklingsaktiverne vil være relateret til overvejelserne og vurderingerne omkring indregningskriterierne. Her kan forespørgsel til ledelsen omkring begivenheder, der har betydning for de skønsmæssige vurderinger være med til at identificere forhold, som kan give revisionsbevis for de foretagne beslutninger. Det kunne eksempelvis omhandle et

forskningsprojekt, der kun mangler en godkendelse, for at kunne karakteriseres som udvikling, eller et udviklingsprojekt man har været sikker på ville blive godkendt, hvor godkendelsen afvises. Det kan dreje sig om tilsagn af lån til fremtidig finansiering af udviklingsprojektet og dermed opfyldelse af kravet om økonomiske ressourcer til at færdiggøre projektet. Ligeledes kan konkurrenters lancering af nye produkter påvirke virksomhedens mulighed for at sælge egne nyudviklede produkter, hvor afsætningsmulighederne indskrænkes, eller at prisen evt. skal nedjusteres.

Her kan revisor rette forespørgsel til den daglige ledelse eller andre relevante nøglemedarbejdere, samt indhente dokumentation for tilkendegivelse af lån eller godkendelse. Ligeledes er det nødvendigt at indhente og gennemlæse referater fra de kontinuerlige opfølgingsmøder på de enkelte forsknings- og udviklingsprojekter for at se, om der er sket ændringer i de først antagende forudsætninger.

5.4.2 Dokumentation

Revisor skal opfylde dokumentationskravene jf. ISA 230, hvor målet er, at revisor skal udarbejde dokumentation, der giver:

1. tilstrækkelig og egnet dokumentation for grundlaget for revisors erklæring og
2. bevis for, at revisionen blev planlagt og udført i overensstemmelse med ISA'er samt gældende krav i lovgivning og øvrig regulering.

Revisor skal udarbejde revisionsdokumentation rettidigt,⁷⁸ da det er med til at øge kvaliteten og giver en mere nøjagtig dokumentation. Det skal være udarbejdet, så det kan forstås af en erfaren revisor uden forudgående kendskab til virksomheden.

I forhold til det høje grad af skøn og kompleksitet i den regnskabsmæssige behandling af forskning og udvikling, skal revisor udvise en professionel skepsis i forhold til de skøn, som ledelsen har udøvet. Det er vigtigt, at revisor får dokumenteret, at han har forholdt sig skeptisk til

⁷⁸ ISA 230, nr. 7

skønnene. Har revisor forespurgt ledelsen vedrørende aspekter omkring skønnene, kan den professionelle skepsis dokumenteres ved, at revisor dokumenterer udførsel af specifikke handlinger til at underbygge disse svar.⁷⁹ Det kunne f.eks. være i forbindelse med ledelsens vurdering af et udviklingsaktivs brugstid, som kunne underbygges med brugstiden for lignende aktiver i virksomheden eller konkurrerende virksomheder. Det kunne være, at udløbet af et patentets kan være indikation på, at aktivet ikke længere har nogen værdi. Der skal altid foreligge et notat omkring de betydelige forhold i revisionen, og regnskabsmæssige skøn og kompleksitet bliver betragtet som et betydeligt forhold.

Revisor vil skulle revidere materiale, som er udarbejdet af virksomheden selv, og vurdere om informationen er tilstrækkelig pålidelig.⁸⁰ Det er en vurdering ud fra de oplysninger, som er tilgængelig på det pågældende tidspunkt, og det er vigtigt at få dokumenteret denne vurdering på det tidspunkt, den foretages. Det kan i visse tilfælde være vanskeligt at rekonstruere på et senere tidspunkt. Dermed vil revisor ved senere tvivlsspørgsmål have bevis for, at han havde handlet ud fra den viden, der var tilgængelig på tidspunktet.

Ud over at dokumentere de udførte arbejdshandlinger i forhold til den pågældende revision, spiller dokumentationen også få en vigtig rolle i forhold til at opbevare viden til brug for fremtidige revisionsopgaver.

5.4.3 Kommunikation med den daglige og øverste ledelse

Gennem hele revisionen har revisor jævnfør ISA 260 pligt til at kommunikere med både den daglige og den øverste ledelse lige fra indledningsvis at få defineret revisors uafhængighed og ansvar i forbindelse med revisionen, videre omkring kommunikation af det planlagte omfang og tidsmæssige placering af revisionen til betydelige resultater fra revisionen.⁸¹ Denne kommunikation skal være med til at fremme samarbejdet, sikre at revisor får indhentet al nødvendig information, samt gøre ledelsen i stand til at overvåge regnskabsaflæggelsen. Det er

⁷⁹ ISA 230, nr. A7

⁸⁰ ISA 500

⁸¹ ISA 260, nr. 14-16

meget forskelligt fra virksomhed til virksomhed, hvordan ledelsesstrukturen er sammensat, og om den øverste ledelse er identisk med den daglige ledelse, eller et ledelsesniveau for sig. Hvem der er den øverste ledelse må anslås i hvert enkelt tilfælde, og kommunikationen skal tilpasse det forhold, om den øverste ledelse er identisk med den daglige ledelse, så der ikke lavet dobbeltarbejde. Det er revisor, som ud fra sin faglige vurdering skal afgøre, hvem det er passende af kommunikere med. I de tilfælde hvor der er en adskillelse mellem den daglige ledelse og den øverste ledelse, vil revisor skulle kommunikere omkring de regnskabsmæssige skøn i regnskabet, hvor risikoen for væsentlig fejlinformation ligger, samt hvis der evt. kan være tvivl om den daglige ledelses neutralitet. Ligeledes kan kommunikationen omhandle en forklaring af de faktorer, der ligger til grund for vurderingerne af brugstider af udviklingsaktiverne, hvordan valget påvirker de regnskabsmæssige værdier, og hvordan alternative valg ville have påvirket regnskabet.⁸² Ligeledes kan det være relevant at diskutere formuleringen af regnskabets noteoplysning i forhold til de konkurrencemæssige oplysninger, der kan foreligge i forbindelse med forsknings- og udviklingsaktiviteter.

Ud over at kommunikere omkring aspekter i relation til de anvendte regnskabsprincipper og udfordringerne heri, er der yderligere krav i forhold til revisors kommunikation med den øverste ledelse, hvilket er listet i ISA 260.⁸³ Set i forhold til revisionen af forskning og udvikling, vil følgende blive gennemgået:

1. Revisors ansvar vedrørende besvigelser ved revision af regnskaber
2. Kommunikation om mangler i intern kontrol til den øverste ledelse
3. Fortsat drift (going concern)

Besvigelser:

Revisor skal gennem hele revisionen være opmærksom på risikoen for besvigelser, og som tidligere nævnt er forskning og udvikling et område, hvor der kan være risiko for regnskabsmanipulation. Det giver et anderledes billede, om projektet karakteriseres som forskning eller udvikling, hvilket især kan være afgørende, hvis det er store værdier. Her er det

⁸² ISA 260, Bilag 2

⁸³ ISA 260, Bilag 1

vigtigt at være opmærksom på, at det er en balancegang, da der ikke findes ét retvisende billede, og at det ikke nødvendigvis er regnskabsmanipulation, hvis ledelsen i visse situationer skønner anderledes, end revisor vil gøre ud fra de samme forudsætninger.⁸⁴ I ISA 240 påpeges vigtigheden i, at revisor udviser professionel skepsis under revisionen og er bevidst om, at muligheden foreligger, og dette skal sammenholdes og vurderes i forhold til den forståelse, som revisor har opnået i planlægningsfasen omkring ledelsen. Som udgangspunkt er det både den daglige og den øverste ledelses ansvar at forebygge og opdage besvigelser, og revisor skal gennem forespørgsel opnå en indsigt i, hvorledes de varetager dette, og om de er bekendt med eller har mistanke om besvigelser. Identificerer revisor besvigelser, skal dette hurtigst muligt kommunikeres til rette ledelsesniveau. Selvom revisor løbende skal være opmærksom på besvigelser og kommunikere det ud, så snart det opdages, er det især ved regnskabsafslutningen, der er mulighed for at sammenholde al den viden og de beviser, som er opnået gennem revisionen af de forskellige områder og vurdere dem i forhold til hinanden.

Mangler i intern kontrol:

Ifølge ISA 265 skal revisor kommunikere til den daglige og øverste ledelse om mangler i interne kontroller, som er konstateret under revisionen, og som revisor vurderer som værende vigtige. Rapporteringen omkring de interne kontroller omfatter både de kontroller, som revisor har opnået en forståelse for under planlægningsfasen, men også de kontroller som er testet i revisionen. Manglen behøver ikke have medført en konstateret fejl, da det er nok, at risikoen herfor foreligger. Derfor er det et område, som bør have stor fokus at få kommunikeret videre set i relation til revision af forsknings og udvikling, da det øger muligheden for at undgå fejl fremadrettet i virksomheden

Going concern:

I forbindelse med udarbejdelse af regnskabet skal den daglige ledelse foretage en vurdering af, om regnskabet aflægges med fortsat drift for øje, eller om der skal afviges fra ÅRL alm. regler og aflægges efter realisationsprincippet i stedet. Ifølge ISA 570 er det revisors ansvar gennem revisionen af opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for, at ledelsens anvendelse af forudsætningen om fortsat drift er passende. I forhold til forskning og udvikling vil der også være

⁸⁴ ISA 240, nr. 6

faktorer, som kan vise sig at skabe tvivl om den fortsatte drift, og i vurderingen heraf skal det sammenholdes med revisionsbevis fra andre områder. Det kan være manglende evne til at opnå finansiering af afgørende ny produktudvikling,⁸⁵ som kan medføre, at virksomheden ikke kan udvikle nye produkter og dermed bevare deres konkurrenceevne. Der kan også være tale om det forhold, at virksomheden ikke er i stand til at afdrage på et lån, som finansierer en udviklingsaktivitet med samme konsekvens som følge. Det kan være tab af nøglepersoner i udviklingsafdelingen, som kan sætte en stopper for udviklingen, hvis virksomheden ikke på tilstrækkelig vis har sikret den nødvendige viden og kompetencer andet sted. Ligeledes kan ændrede markedsvilkår med tab af markedsandel, nye succesfulde konkurrenter hurtig teknologisk forældelse af produkter være medvirkende til, at virksomheden ikke kan afsætte eller udnytte deres udvikling. Hvor påvirkelig virksomheden er af disse forhold, skal vurderes i det konkrete tilfælde, da det afhænger af den yderligere drift og aktivitet i virksomheden samt det marked eller de markeder, som den opererer under. Going concern vurderingen skal medtænkes i forhold til revision af forsknings- og udviklingsaktiviteter, da mislykkede udviklingsprojekter kan få negative konsekvenser for virksomheden, og i nogle tilfælde kan det i kombination med andre forhold være med til at skabe tvivl om fortsat drift. Revisors konstateringer skal drøftes med den daglige ledelse og øverste ledelse, hvis denne ikke er identisk med den daglige ledelse, samt om dette vil få konsekvenser i forhold til den endelige konklusion på regnskabet.

Revisionen afsluttes endeligt jf. revisorloven § 19, stk. 1 med at revisor afgiver ”en *revisionspåtegning på regnskabet om det udførte arbejde og konklusionen herpå*”. Revisor skal udtrykke en konklusion på baggrund af de delkonklusioner, der er draget ud fra det opnåede revisionsbevis for de enkelte revisionsområder.⁸⁶ Det vil sige, at det revisionsbevis, der er opnået omkring revisionen af forsknings- og udviklingsaktiviteter, skal vurderes i sammenhæng med revisionsbevis fra andre områder for at kunne konkludere, om regnskabet er udarbejdet i overensstemmelse med den anvendte regnskabsmæssige begrebsramme og ikke indeholder væsentlig fejlinformation.⁸⁷

⁸⁵ ISA 570, nr. A2

⁸⁶ ISA 700, nr. 6A

⁸⁷ ISA 700, nr. 16-17

5.5 Konklusion på revisionsafsnittet

Ved revisionen af forskning og udvikling skal revisor revidere et komplekst regnskabsområde, som i høj grad er baseret på ledelsens skøn. Det skal derfor indledningsvist i planlægningsfasen vurderes, hvorvidt revisionsteamet besidder den nødvendige kompetence, eller om det vil blive nødvendigt at indhente faglig kompetence udefra. Hvis der ikke er tale om en ny kunde, vil det være en fordel, at det er nogle af de samme medarbejdere, som også deltog i revisionen året før, da de vil have erfaring med netop denne virksomhed, som kan understøtte effektiviteten af revisionsindsatsen. Det skal ligeledes med i overvejelserne, at kompleksiteten i f.eks. nedskrivningstest kan have medført, at virksomheden har haft behov for assistance fra revisor i årets løb, og her er det vigtigt at være opmærksom på risikoen for selvrevision, som udgør en trussel mod revisors uafhængighed. Er der tale om en ny kunde, skal de konkurrencemæssige forhold med i vurderingen, så det sikres, at accepten af denne nye kunde ikke skader andre eksisterende kunder, og revisor ikke kommer i konflikt med den grundlæggende tavshedspligt for revisorer. Der ligger ligeledes i planlægningsfasen en vigtig opgave i at opnå et dybere kendskab til både de interne og eksterne faktorer omkring virksomheden samt de interne kontroller og funktionaliteten heraf. Denne indsigt er vigtigt for at revisor kan forholde sig kritisk til de forudsætninger, som ligger til grund for ledelsens skøn i relation til indregningskriterierne og værdiansættelsen, ligesom det gør det muligt senere at vurdere, i hvor stort et omfang revisionen kan basere sig på test af kontroller.

Det høje grad af skøn giver øget risici for væsentlig fejlinformation på regnskabsniveau, hvilket medfører, at det nøje skal overvejes, hvilke kompetencer og erfaringer, der er nødvendige i revisionsteamet. Derudover vil revisionshandlingerne omhandle gennemgang og test af den fremgangsmåde, som ledelsen har valgt i forbindelse med skønnene. Revisor skal vurdere de forudsætninger og data, som skønnene baserer sig på, samt teste eventuelle beregninger. Det er vigtigt at have med i overvejelserne, hvilke kompetencer ledelsen og de involverede medarbejdere besidder, og om ledelsen erfaringsmæssigt skønner korrekt. Derudover skal det vurderes, om det er nødvendigt at indhente vurderinger fra 3.mand, ligesom det vil være muligt at anvende efterfølgende begivenheder til understøttelse af skønnene.

Vurderingen af risiko for væsentlig fejlinformation på revisionsmålsniveau for udviklingsaktiver foretages med baggrund af den forståelse, der er opnået af virksomheden og dens omgivelser i forhold til værdiansættelse, tilstedeværelse, fuldstændighed, rettigheder/ejendomsret samt

præsentation og oplysninger. De største udfordringer omhandler vurdering af indregningskriterierne, korrekt allokering af omkostninger samt vurderingen af brugstid og værdiforringelse. Dette medfører, at posten for udviklingsaktiver indeholder stor iboende risiko, med høj risiko på revisionsmålet værdiansættelse samt medium risiko for revisionsmålene tilstedeværelse og fuldstændighed. Revisor skal blandt andet være opmærksom på følgende situationer og risici:

- Lange brugstider og afskrivningsperioder
- Indregning af indirekte produktionsomkostninger på udviklingsprojekter
- Alle relevante udviklingsomkostninger aktiveres
- Stagnation, fald i markedsandele, nye konkurrenter osv. som medfører fald i forventningerne til fremtidige pengestrømme
- Væsentlige nedskrivninger
- Fejl i beregningen af afskrivninger
- Udviklingsprojekter hvor fordele virker overvurderede
- Aktivering af udviklingsomkostninger, hvor kriterier for indregning ikke er opfyldt eller tvivlsomme
- Utilstrækkelig dokumentation for udviklingsomkostninger
- Fejl i værdiansættelsesmetoder herunder i diskonteringsfaktor
- Dårlig økonomi medførende manglende økonomiske ressourcer til at færdiggøre projektet
- Tab af nøglemedarbejdere
- Tekniske problemer eller afgang af produkter, som udviklingsomkostninger vedrører
- Usikkerhed om udviklingsprojekters færdiggørelse
- Tilgange og afgang føres forkert

Til trods for den store iboende risiko på regnskabsposten, skal revisionshandlingerne vurderes i forhold til væsentlighedsniveauet for årsregnskabet som helhed, så det vil variere fra virksomhed til virksomhed, hvor omfattende revisionshandlingerne vil være. Mængden af revisionshandling vil også variere afhængig af kontrolrisikoen. Skulle test af kontroller vise effektive kontroller, vil mængden af substanshandling kunne reduceres men ikke fravælges. Testen af kontroller kan med fordel ligge i løbet af året, for at revisor så ved status skal sikre, at de stadig er effektive, og at der ikke er sket ændringer heri. Revisionen omkring status vil basere sig på analytiske handlinger samt substanshandling, og nedenstående vises eksempler på revisionshandling ved test af kontroller, analytiske handlinger og test af detaljer.

Som det første vil det være nødvendigt at få dannet sig et overblik over udviklingsaktiviteterne i virksomheden. Om der er en særskilt udviklingsafdeling i virksomheden, samt hvilke projekter, der arbejdes med både i forhold til dem, der karakteriseres som forskning, og i forhold til decideret udviklingsprojekter. Det er nødvendigt at få klarlagt, om det er en virksomhed, som er vant til at arbejde med forskning og udvikling, og om ledelsen og de involverede medarbejdere har den fornødne viden omkring den regnskabsmæssige behandling heraf. Det vil især kunne påvirke omfanget og effektiviteten af de interne kontroller i virksomheden.

Nedenstående er listet relevante interne kontroller:

Procedurer og interne kontroller	Handlinger
Procedurer for aktivering af udviklingsprojekter	- Teste at der løbende foretages en vurdering af hvorvidt indregningskriterierne opfyldes - Sikre at der foreligger en Businesscase med budget og beregning på forventet indtjening, som er godkendt af ledelsen. - Teste at der foreligger godkendelse af indstillingen til aktivering
Procedurer til sikring af en løbende vurdering af, hvorvidt omkostninger til udviklingsprojektet stadig skal aktiveres	- Teste at der løbende sker en revurdering af, hvorvidt udviklingsprojektet opfylder indregningskriterierne - Sikre at der sker opfølgning på, hvorvidt de budgetterede omkostninger stemmer overens med de registrerede - Teste at der sker registrering af færdige udviklingsprojekter med godkendelse heraf, samt rapportering af færdigmeldte udviklingsprojekter
Procedurer der sikrer korrekt skelnen mellem omkostninger til forskning, udvikling, forbedring samt vedligeholdelse	- Undersøge om der sker godkendelsen af omkostningsbilag med kontering før bogføring til at sikre korrekt allokering af omkostninger til de enkelte udviklingsprojekter
Procedure for registrering af lønomkostninger og andre direkte omkostninger på udviklingsprojekterne	- Fastlægge kontroller, som sikrer, at den enkelte medarbejders timer registreres på de korrekte projekter - Forespørge på konteringsinstruks eller opgørelse over de omkostninger, der kan henføres til udviklingsprojekterne - Teste at alle afholdte direkte omkostninger registreres på de korrekte projekter, herunder renter - Teste at der sker godkendelse af de registrerede timer og andre direkte omkostninger før bogføring - Undersøge om der evt. skal godkendelse af beløb over en vis størrelse - Undersøge om der sker opfølgning på eventuelle afvigelser med budgetterede omkostninger og registrerede omkostninger

Procedurer, som skal sikre korrekt allokering af indirekte omkostninger på udviklingsprojekter	- Teste at der er en klarhed over, hvilke indirekte omkostninger, som skal medregnes - Teste at der er faste procedurer i forhold til fordeling af de indirekte omkostninger på de enkelte projekter med beregnet fordelingsnøgle - Teste at der sker godkendelse før bogføring - Undersøge om der er opfølgning på, om definitionen af de indirekte omkostninger samt fordelingsnøglerne stadig er korrekte
Procedurer til sikring af korrekt afskrivning af færdige udviklingsaktiver	- Teste at der ved færdiggørelse er procedurer, som sikrer, at der sker vurdering af brugstid/afskrivningshorisont, evt. scrapværdi samt afskrivningsmetode - Teste at der sker godkendelse heraf - Teste at de foretagne afskrivninger følger den valgte metode - Teste at der løbende sker revurdering brugstid/afskrivningshorisont
Procedurer for nedskrivningstest	- Teste at virksomheden får registreret indikationer på værdiforringelse - Teste at der sker godkendelse af værdiansættelse af aktivet
Procedurer til sikring af aktivet	- Opnåelse af sikring af aktivet som f.eks. patent - Opretholdelse af sikringen

Skema 4: Procedurer og interne kontroller i relation til forskning og udvikling, egen udførelse

Ved revision omkring status skal revisor sikre sig, at de kontroller, som i årets løb er fundet effektive, og som den videre revision baserer sig på, stadig er effektive, og at der ikke er sket ændringer i dem. Derudover vil følgende revisionshandlinger kunne være relevante:

Revisionshandlinger ved analytiske handlinger
Sammenholdelse af omkostninger til forskning og udvikling med sidste år
Sammenholdelse med budgetterede omkostninger og faktiske omkostninger
Sammenholdelse af den procentdel af omkostningerne, som aktiveres
Vurder eventuelle nedskrivninger med udviklingen på markedet
Sammenhold af afskrivninger med sidste år

Skema 5: Analytiske revisionshandlinger i relation til forskning og udvikling, egen udførelse

Revisionshandlinger ved test af detaljer	
Det kontrolleres, at indregningskriterierne er opfyldt for indregnede udviklingsaktiver	~Stikprøvevis gennemgang af underliggende dokumentation for opfyldelse af indregningskriterierne, samt kritisk stillingtagen til de forudsætninger og data, som vurderingerne er foretaget på baggrund af.
Til- og afgang specificeres og dokumenteres/kontrolleres	~Afstemmes til bogføring ~Anlægskartotek ajourføres og afstemmes til årsrapportens anlægsnote ~Stikprøvevis gennemgang af dokumentation for afgang ~Stikprøvevis gennemgang af projekter i forskningsfasen for at opnå overbevisning for, at alle aktiver er medregnet. ~Kritisk stillingtagen til begrundelser og forudsætninger
Det kontrolleres, at værdiansættelsen har taget udgangspunkt i afholdte omkostninger, samt at aktiveringer af udviklingsomkostninger opfylder betingelserne herfor	~Stikprøvevis gennemgang af, at omkostningerne ikke er aktiveret, før udviklingsprojektet opfyldte indregningskriterierne ~Anskaffelser og afholdte omkostninger sammenholdes med budgetter for kontrol af, at aktiveringer er i overensstemmelse med tidligere godkendte planer ~Det sikres, at der ikke er foretaget opskrivning eller aktivering af tidligere års udgiftsførte omkostninger vedrørende aktiverne.
Det kontrolleres, at der er sket korrekt indregning af direkte omkostninger	~Stikprøvevis gennemgang af bilag med henblik på at vurdere det anvendte materiale, de konterede timer samt bogførte renter ~Gennemgang af hvorvidt det stemmer overens med budgetter på de enkelte projekter
Det kontrolleres, om der er indregnet indirekte produktionsomkostninger i værdien af udviklingsprojekter	~Vurdering og efterberegning af fordelingsnøglen og sammenholde med det budgetterede
Beregning/kontrol af afskrivninger:	~Vurdering af brugstiden, afskrivningsmetode og evt. scrapværdi ~Det kontrolleres, at afskrivningerne er tilstrækkelige til, at aktiverne er fuldt afskrevet over deres forventede brugstid ~Det kontrolleres, at det valgte afskrivningsmønster følges

Der foretages en vurdering af, om aktivernes værdiansættelse er forsvarlig

- ~ Sikre at reglerne ifølge begrebsrammen overholdes
- ~ Vurdering af den valgte metode og de grundlæggende forudsætninger
- ~ Aktivernes værdi for selskabet i relation til fremtidig indtjening vurderes, herunder også om selskabets ressourcer er tilstrækkelige til, at aktiverne har værdi for selskabet
- ~ Aktiverne nedskrives til en lavere genindvindingsværdi:
 - Indikatorerne for værdifald vurderes, og i fornødent omfang rekvireres dokumentation herfor
- ~ Nettosalgsværdien kontrolleres på en af følgende måder:
 - Hvis salg for øje, skal der indhentes bindende købstilbud fra kunden
 - Nettosalgsværdien efterregnes, og det vurderes om vurderingen er baseret på alm markedsvilkår, samt om afståelsesomkostninger er indregnet.
 - Der indhentes dokumentation for markedsværdi
 - Værdifastsættelse ud fra anerkendt beregningsmodel efterregnes
- ~ Kapitalværdien for aktivet efterregnes, herunder vurderes rimeligheden i betalingsstrømmene ud fra budgetter og prognoser udarbejdet af ledelsen. Sammenhold den anvendte diskonteringsfaktor med markedrenten
- ~ Den højeste værdi af nettosalgsværdi og kapitalværdi sammenholdes med aktivets regnskabsmæssige værdi, og nedskrivningsbehovet efterregnes
- ~ Det kontrolleres, at aktivet er nedskrevet med nedskrivningsbehovet

Skema 6: Revisionshandlinger ved test af detaljer, egen udførelse

Ud over ovenstående er der tilknyttet revisionsmålet omhandlende ejendomsretten til aktiver, hvor risikovurderingen vurderes som værende lav. Det antages som udgangspunktet, at både igangværende og færdiggjorte udviklingsaktiver tilhører virksomheden. Revisor kan rekvirere tingbogsoplysninger for at undersøge, om der er tale om formel pantsætning samt undersøge, om

der er lavet en forhåndsftale om salg ved gennemlæsning af salgskontrakt. For visse typer af virksomheder kan opnåelse samt opretholdelse af patent være helt essentielt, og der må revisor opnå et veldokumenteret kendskab og samtidig vurdere de procedurer og interne kontroller, der er forbundet hermed i virksomheden.

Ud over ovenstående skal revisor sikre sig, at der er en korrekt præsentation af forsknings- og udviklingsaktiviteterne i virksomhedens årsrapport herunder korrekt beskrivelse i anvendt regnskabspraksis med baggrund i den anvendte regnskabsmæssige begrebsramme.

Efter at have udført de revisionshandlinger, som revisor har vurderet som værende relevante for den pågældende virksomhed, skal revisor vurdere, om der på baggrund heraf er opnået tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis. Eftersom det i forhold til forskning og udvikling hovedsageligt er internt oparbejdet materiale, som udgør det materiale, som revisor skal revidere, skal det tilstræbes at opnå stærkt revisionsbevis herfor som eksterne udtalelser, efterberegninger samt prognoser og analyser, der understøtter ledelsens vurdering. Ligeledes skal revisionsbeviset vurderes i sammenhæng med bevis fra relaterede områder.

I afslutningsfasen af revisionen, skal revisor vurdere, om der er begivenheder efter årsafslutningen, som kræver regulering af oplysninger foreliggende på balancedagen. Revisor skal opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for, at regulerende begivenheder efter balancedagen og frem til afgivelse af erklæringen, er indregnet korrekt i regnskabet, og ikke-korrigerende begivenheder er oplyst på passende vis. Overordnet skal revisor sikre sig, at ledelsen har nogle forretningsgange som sikrer, at efterfølgende begivenheder af betydning bliver identificeret og indarbejdet i regnskabet efter gældende regler. De generelle revisionshandlinger vil være gennemgang af bogføring og bilag i perioden efter status sammenholdt med forespørgsler til den daglige og i visse tilfælde den øverste ledelse om, hvorvidt de har observeret begivenheder, som kan påvirke regnskabet.

Ligeledes skal revisor sørge for at få dokumenteret de udførte revisionshandlinger. Det er vigtigt eftersom forskning og udvikling er et komplekst regnskabsområde, hvor materialet er udarbejdet af virksomheden selv. Her skal veludarbejdet dokumentation give bevis for, at revisor har forholdt sig med en professionel skepsis til de skøn, som ledelsen har foretaget ud fra de tilgængelige oplysninger på daværende tidspunkt. Ligeledes vil revisionsdokumentationen kunne bidrage med nyttig viden i næste års revision.

Revisor har pligt til at kommunikere med ledelsen hele vejen gennem revisionen, og her i afslutningsfasen kan det i forhold til forskning og udvikling være relevant ud fra en konkret vurdering af ledelsesstrukturen i virksomheden, at kommunikere om de regnskabsmæssige udfordringer i forhold til skøn, omkring besvigelser, mangler i intern kontrol samt going concern. På grund af de regnskabsmæssige skøn, er forskning og udvikling et område, hvor der er risiko for, at der kan foregå regnskabsmanipulation. Det er derfor vigtigt, at revisor udviser professionel skepsis under revisionen og er bevidst om, at muligheden foreligger. Som udgangspunkt er det både den daglige og den øverste ledelses ansvar at forebygge og opdage besvigelser, og revisor skal gennem forespørgsel opnå en indsigt i, hvorledes de varetager dette, og om de er bekendt med eller har mistanke om besvigelser. Ligeledes har gennemgangen vist, at interne kontroller er et betydeligt element i at kunne opnå en korrekt regnskabsmæssig behandling, og dermed er det vigtigt at revisor får kommunikeret videre, hvis han under revisionen får kendskab til mangler i de interne kontroller. Ligeledes skal going concern vurderingen også indgå, da der foreligger en risiko for mislykkede udviklingsprojekter, som kan få store negative konsekvenser for virksomheden. Dette skal så indgå i en helhedsbetragtning samt med de andre revisionsområder, inden revisor afgiver sin endelige erklæring.

6 Analyse af udvalgte regnskaber

I det følgende vil jeg analysere forskellige regnskaber, hvor omdrejningspunktet jævnfør problemformuleringen er en analyse af de udfordringer, som revisor står overfor i forhold til revision af forsknings- og udviklingsaktiviteter. Både den regnskabsmæssige og revisionsmæssige analyse og diskussion har vist, at udfordringerne især ligger i forhold til de skøn, der skal foretages omkring indregningskriterierne for aktivering samt vurdering af brugstid og indikationer på værdiforringelse. Der vil ikke forekomme en gennemgang af, hvorvidt virksomhederne overholder reglerne i den anvendte regnskabsmæssige begrebsramme, da det som udgangspunkt antages at være gældende.

Jeg har valgt at kigge på to forskellige brancher med forskellige størrelser af virksomheder for at undersøge, om det kan konkluderes, at der er nogle generelle forhold uanset branche og virksomhed, som udfordrer revisor, eller om der vil være nogle lighedstræk for virksomheder i samme branche.

6.1 Novo Nordisk A/S

Novo Nordisk investerer mange penge i forskning og udvikling, og udvikler lægemidler indenfor Diabetes, Fedme, blødersygdomme, vækstforstyrrelser og inflammation, og omkostninger til forskning og udvikling har ligget omkring 14-15 % af omsætningen.⁸⁸ Forholdsmæssigt udgiftsføres et stort beløb i resultatopgørelsen i forhold til, hvor mange omkostninger, der aktiveres som udvikling.⁸⁹ Dette skyldes tidshorisonten med mange år for udviklingen, samt det branchemæssige krav om godkendelse af produktet, før det kan markedsføres, produceres og sælges. Godkendelsen ligger meget sent i forløbet, og indtil det er overvejende sandsynlig at godkendelsen opnås, udgiftsføres omkostningerne,⁹⁰ hvilket vil medføre få aktiverede omkostninger.

⁸⁸ Novo Nordisk Årsrapport 2012, s. 4

⁸⁹ Novo Nordisk Årsrapport 2012, s. 56-57

⁹⁰ Novo Nordisk Årsrapport 2012, s. 69

Novo Nordisk deler deres udviklingsprojekter op i 4 faser,⁹¹ hvor den sidste fase er Registrering/godkendelse, mens det er en udvikling i afprøvning af det nye medikament i de første 3 faser. De skriver,⁹² at der er mindre end 35 % sandsynlighed for opnåelse af markedsføringstilladelse i fase 1, hvilket stiger til 40 % for produkter i fase 2 og omkring 70 % for produkter i fase 3, og selv her er det meget usikkert, hvorvidt der opnås godkendelse.

Novo Nordisk aflægger regnskab efter IFRS

Aktivering:

I forhold til aktivering synes den afgørende faktor ifølge årsrapporten at ligge i forhold til myndighedsgodkendelsen, for først her er virksomheden sikret fremtidige økonomiske fordele. I årsrapporten er angivet, at aktiveringen starter, når det er overvejende sandsynligt, at godkendelsen opnås, men der oplyses ikke nærmere, hvad det indebærer. Der står videre, at skøn bl.a. baseres på tidligere års resultater samt andre forudsætninger, som ledelsen vurderer som rimelige.⁹³ Man kunne forestille sig, at der internt i virksomheden er nogle statistikker for, hvordan resultatet af de forskellige forsøg i de enkelte faser skal være, for at det er overvejende sandsynligt, at godkendelsen går igennem tilsvarende de statistikker, som virksomheden præsenterer i forhold til sandsynligheden i de forskellige faser. Det må formodes, at usikkerheden også afhænger af, om det er en videreudvikling af et eksisterende præparat eller om der er tale om et helt nyt på markedet, og det skal tages med i vurderingen, at de oplyser, den godkendelsesmæssige risiko er blevet mindre.⁹⁴ I forhold til dette punkt vil revisor også blive udfordret, og det kræver branchespecifikt kendskab til disse godkendelsesprocedurer, for at kunne forholde sig kritisk til de forudsætninger, der er anlagt af ledelsen.

Værdiansættelse:

I forhold til værdiansættelsen udfordres virksomhedens ledelse i forhold til vurdering af brugstid for afskrivningsberettigede aktiver samt i forbindelse med nedskrivningstests. Diskonteringssatsen er baseret på de risici, som ligger i typen af aktiver samt ud fra

⁹¹ Novo Nordisk Årsrapport 2012, s. 30-31

⁹² Novo Nordisk Årsrapport 2012, s. 43

⁹³ Novo Nordisk Årsrapport 2012, s. 61

⁹⁴ Novo Nordisk Årsrapport 2012, s. 42

branchesammenligninger. Derudover er terminalværdierne baseret på produkternes forventede levetid og livscyklus.⁹⁵ Dette understreger vigtigheden i, at revisor sætter sig ind i, hvilke typer af produkter, der er tale om, samt sammenholder værdierne med andre tilsvarende produkter, for at kunne forholde sig til de grundlæggende forudsætninger for nedskrivningen.

Risici:

Overordnet listes forskellige faktorer, som af Novo Nordisk anses for væsentlige i forhold til vurderingen af værdiforringelse men også i vurderingen af brugstiden for afskrivningsberettigede aktiver:

- Udvikling af et konkurrerende lægemiddel
- Ændringer i det juridiske grundlag for patenter, rettigheder og licenser
- Medicinske og/eller teknologiske fremskridt, der påvirker den medicinske behandling
- Omsætning under det forventede
- Negativ påvirkning af omdømme og/eller varemærker
- Ændring i den økonomiske levetid for lignende aktiver
- Sammenhæng med andre immaterielle eller materielle aktiver
- Ændringer eller forventede ændringer i deltagerantal eller refusionsregler

Dette underbygger vigtigheden i planlægningsarbejdet, hvor revisor skal opnå en forståelse for selve virksomheden og hvilke typer af udviklingsprojekter, der arbejdes med, de branchemæssige forhold i relation til de konkurrencemæssige udfordringer samt særlige reguleringer. I forhold til medicinalindustrien er det nødvendigt at følge med i de politiske diskussioner både i Danmark, men også i de andre lande, hvor virksomheden opererer. I forhold til en international virksomhed som Novo Nordisk ligger der et større arbejde i planlægningsfasen, da den indeholder flere nuancer i kraft af, at det er brancher, politik og konkurrenter over hele verden, der skal tages højde for.

⁹⁵ Novo Nordisk Årsrapport 2012, s. 69

6.2 Lundbeck A/S

Lundbeck er en lidt mindre virksomhed end Novo Nordisk og investerer ligeledes store summer i forskning og udvikling, hvilket de sidste par år har ligget omkring 20 % af omsætningen.

Lundbeck satser både på videreudvikling af eksisterende produkter, så de har nye produkter klar, når patenter på de gamle udløber⁹⁶, men de forsøger også at komme ind på nye markeder.⁹⁷ Dette er både i Danmark med også over resten af kloden.

Lundbeck deler udviklingsforløbet op i forskellige faser med tiltagende kliniske forløb i de enkelte faser og med myndighedsgodkendelse i fase 4.⁹⁸ Lundbecks udvikling foregår indenfor hjernesygdomme som Alzheimers sygdom, Bipolar lidelse, Depression/angst, Epilepsi, Huntingtons sygdom, Parkinsons sygdom samt skizofreni. Virksomheden aflægger regnskabs efter IFRS.

Aktivering:

I forhold til de immaterielle aktiver står i årsrapporten, at udviklingsprojekter indregnes i balancen, når følgende er opfyldt:⁹⁹

- Udviklingsprojekterne er klart defineret og identificerbare
- den tekniske udnyttelsesgrad, tilstrækkelige ressourcer og et potentielt fremtidigt marked eller en udviklingsmulighed i virksomheden kan påvises.
- at det er hensigten at fremstille, markedsføre eller anvende projektet.
- At kostprisen kan opgøres pålideligt
- mDer er tilstrækkelig sikkerhed for, at den fremtidige indtjening kan dække produktions-, salgs- og distributionsomkostninger, administrationsomkostninger samt udviklingsomkostning

⁹⁶ Lundbeck Årsrapport 2012, s. 1

⁹⁷ Lundbeck Årsrapport 2012, s. 22

⁹⁸ Lundbeck Årsrapport 2012, s. 23

⁹⁹ Lundbeck Årsrapport 2012, s. 75

Dette er der ikke noget bemærkelsesværdigt i, da det er de generelle indregningskriterier, som skal være opfyldt, for at projektet må aktiveres. Dog lægges der også her særlig vægt på den endelig myndighedsgodkendelse, som er nødvendig for at virksomheden kan markedsføre og sælge produktet. Der står yderligere i årsrapporten, at grundet lang udviklingsproces samt væsentlige usikkerheder forbundet hermed, sker aktivering først, når udviklingen er tilendebragt og offentlige registrerings- og markedsføringsgodkendelser er modtaget.¹⁰⁰ Dette medfører i sig selv en stærk begrænsning af aktivering af omkostninger, da dette stoppes, så snart aktivet er klar til at blive taget i brug, og herefter aktiveres kun omkostninger til forbedring af aktivet.

Værdiansættelse:

Efter reglerne afskrives udviklingsprojekter over den forventede brugstid, mens igangværende udviklingsprojekter testes for værdiforringelse mindst en gang årligt, hvis der er indikationer herpå.¹⁰¹ For udviklingsprojekter, der er beskyttet af immaterielle rettigheder, udgør den maksimale afskrivningsperiode restløbetiden for de pågældende rettigheder.

Der står ikke noget direkte om de faktorer, som indikerer værdiforringelse, men der nævnes under risikostyring flere risici, som kan få betydning for værdiansættelsen. Disse er listet nedenstående. Kapitalværdien opgøres på baggrund af et 5 årigt budget udarbejdet af ledelsen, en skønnet diskonteringsfaktor samt ledelsens forventning til vækst og terminalværdi i perioden ud over de fem år.¹⁰²

Risici:

Lundbeck fokuserer på risikostyring,¹⁰³ og lister selv flere faktorer, som indeholder en stor risiko for dem i relation til deres udviklingsprodukter, hvilket kan få betydning for de fremtidige afsætningsmuligheder og dermed aktivering og værdiansættelsen. I lighed med Novo Nordisk er det en blanding af interne faktorer i virksomheden, markeds-mæssige forhold og politiske dagsordener:

- I forhold til forskning og udvikling ligger der en risiko for forsinkelse eller helt opgivelse.
- Myndigheder rundt om i verden ønsker at spare på sundhedsudgifterne.

¹⁰⁰ Lundbeck Årsrapport 2012, s. 72

¹⁰¹ Lundbeck Årsrapport 2012, s. 76

¹⁰² Lundbeck Årsrapport 2012, s. 73

¹⁰³ Lundbeck Årsrapport 2012, s. 46-47

- Der kan opstå problemer med sikkerhed i forhold til lægemidlet.
- Det er vigtigt at fastholde medarbejdere og sikrer viden bliver i virksomheden.
- Essentielt at opnå sikring af rettigheder og samtidig ikke krænke andres rettigheder.

6.3 Bavarian Nordic A/S

En mindre virksomhed i medicinalbranchen er Bavarian Nordic, som forsker og udvikler indenfor cancertvacciner og vacciner mod infektionssygdomme på det globale marked. I forhold til deres Pipelines arbejdes der ligeledes ud fra 3 faser af kliniske forløb, som afsluttes med myndighedsgodkendelse. Virksomheden aflægger regnskab efter IFRS,

Også her er der tale om at hovedparten af omkostningerne til forskning og udvikling er først over resultatopgørelsen, og en meget lille andel er aktiveret.

Aktivering:

Forsknings- og udviklingsomkostningerne udgiftsføres indtil datoen for myndighedsgodkendelse, som er forbundet med stor usikkerhed. Dette indbefatter, at udviklingsprojektet på godkendelsestidspunktet til stadighed kan færdiggøres og markedsføres, samt at det vurderes, at den fremtidige indtjening til selskabet kan dække til tilskrevne omkostninger. Hvis der ikke foreligger tilstrækkelig sikkerhed for dette, omkostningsføres udviklingsomkostningerne.¹⁰⁴

Værdiansættelse:

I forhold til værdiansættelsen har virksomheden ikke fastsat afskrivning af udviklingsprojekter, da de er under opførelse.¹⁰⁵ For igangværende udviklingsprojekter opgøres genindvendingsværdi årligt, uanset om der er konstateret indikation på værdiforringelse. Der er ikke angivet i årsrapporten, hvilke faktorer, som kan indikere værdiforringelse, men nedstående liste over risici, vil kunne spille en rolle.

¹⁰⁴ Bavarian Nordic Årsrapport 2012, s. 80-81

¹⁰⁵ Bavarian Nordic Årsrapport 2012, s. 82

Risici:

I årsrapporten fra Bavarian Nordic listes nogle forhold, som også vil kunne få betydning for virksomhedens forsknings- og udviklingsaktiviteter:

- Forsinkelser eller forhindringer i den videre udvikling af produkter
- Varigheden af sagsbehandlingen fra forskellige myndigheders side
- Beskyttelse af patenter og andre immaterielle rettigheder
- Evnen til at fastholde virksomhedens nøglemedarbejdere
- Forsinkelser eller myndighedsdispositioner i fremtidige eller igangværende kliniske undersøgelser kan endvidere få en væsentlig indflydelse på Bavarian Nordics drift og økonomiske stilling.
- Konkurrenters produkter

	Novo Nordisk	Lundbeck	Bavarian Nordic
Omsætning i mio. kr.	78.026	14.802	1.016
Forsknings- og udviklingsomkostninger i mio.kr.	10.897	2.915	357
Tilgang immaterielle aktiver mio.kr.	198 (uspecificeret)	39 (igangværende projekter)	18 (immaterielle aktiver under udførelse)

Skema 7: Sammenligning af medicinalvirksomheder, egen udførelse

6.4 Dantherm Power A/S

Virksomheden arbejder med udvikling, salg og produktion af systemer, som anvender brændselscelleteknologien. De har i en årrække anvendt betydelige ressourcer på udvikling af kommercielle produkter, der anvender brændselscelleteknologien. De arbejder også med flere offentligstøttede udviklingsprojekter.¹⁰⁶

¹⁰⁶ Dantherm Power A/S, Årsrapport 2012, s. 8

Tilskud til udviklingsprojekter indregnes under forpligtelse som en periodeafgrænsningspost, og periodeafgrænsningsposten indregnes i resultatopgørelsen i takt med at der foretages afskrivninger på det tilskudsberettigede aktiv.¹⁰⁷

De aflægger regnskab efter ÅRL's regler, men der står ikke, om det er klasse B eller C. Balancesummen har de seneste to år været over 36 mio., mens antal ansatte har været under 50. Det afhænger dermed af nettoomsætningen, hvilket ikke kan aflæses af regnskabet.

Aktivering:

I forhold til udviklingsprojekter står der i anvendt regnskabspraksis, at de aktiveres, når de opfylder indregningskriterierne.¹⁰⁸ Dette er at forvente, da det er kriterierne for opfyldelse af definitionen på et aktivt, samt de generelle indregningskriterier, som skal være opfyldt, for at udviklingsomkostninger kan aktiveres. Der er ingen omkostninger ført i resultatopgørelsen som forskningsomkostninger.¹⁰⁹

Værdiansættelse:

Værdiansættelsen følger ligeledes reglerne i ÅRL, men der står intet om hvilke kriterier, der danner grundlaget for eksempelvis vurderingen af brugstid eller værdiforringelse.

Risici:

Der er ingen information i årsregnskabet omkring de risici, som virksomheden står overfor. Der står dog, at de arbejder med offentligt støttede projekter, hvilket må medføre, at virksomheden er påvirkelig af den politiske dagsorden i de lande, de opererer i. Eftersom årsrapporten også er skrevet på engelsk, må det formodes, at det ikke kun er det danske marked, de henvender sig til, men det kan også skyldes, at de ejes af et Canadisk selskab. På deres hjemmeside står, at deres løsninger anvendes i hele verden, så jeg vurderer, at det er på det globale plan, at virksomheden skal vurdere sine risici.

¹⁰⁷ Dantherm Power A/S, Årsrapport 2012, s. 13

¹⁰⁸ Dantherm Power A/S, Årsrapport 2012, s. 13

¹⁰⁹ Dantherm Power A/S, Årsrapport 2012

6.5 H2Logic A/S

Virksomhedens hovedaktiviteter er udvikling, produktion og salg af brintmotorer og brint-tankstationer, og det oplyses, at der på verdensplan er meget få aktører af denne type. De har siden 2003 investeret betydelig i forskning og udvikling, hvilket har bragt dem der, hvor de er nu, og de investerer stadig massivt i udvikling, og indgår både danske og EU-støttede projekter. De opererer på det globale marked, men Danmark og Skandinavien anses som de første markeder for brintbiler.¹¹⁰ Det er ikke muligt konkret at læse i deres årsrapport, hvordan de regnskabsmæssigt håndterer de udviklingsmidler, som de modtager.

Virksomheden aflægger regnskab efter ÅRL klasse B

Aktivering:

H2Logic aktiverer alle deres udviklingsomkostninger, og fører ingen omkostninger over resultatopgørelsen som forskningsomkostninger.¹¹¹ Det vil sige, som udgangspunktet kan det antages, at alle projekterne generelt kan opfylde kriterierne for et aktiv, samt opfylder alle indregningskriterierne. Som klasse B virksomhed er der ikke krav om at indregne udviklingsaktiver, med mindre årsrapporten ved undladelse heraf ikke giver et retvisende billede. For H2Logic spiller udvikling en markant rolle, og det danner i høj grad grundlaget for deres vækst, og her kunne argumentationen for at indregne udviklingsomkostninger være, at årsrapporten ikke vil give et retvisende billede ved undladelse heraf.

Værdiansættelse:

Værdiansættelsen følger også ÅRL's regler, og virksomheden har til valgt at medregne indirekte produktionsomkostninger. Brugstiden er generelt 3 år, og der nedskrives, hvis genindvindingsværdien er lavere end den regnskabsmæssige værdi.¹¹² Det er ikke muligt at læse om de kriterier, som brugstiden vurderes ud fra, ligesom der ikke direkte i årsrapporten står noget omkring hvilke faktorer, som kan spille ind i forhold til værdiforringelse.

¹¹⁰ H2Logic A/S, Årsrapport 2012, s. 3

¹¹¹ H2Logic A/S, Årsrapport 2012, s. 11

¹¹² H2Logic, Årsrapport 2012, s. 20

Risici:

Virksomheden aflægger regnskab efter reglerne for klasse B virksomheder, og her er ikke de store krav om beskrivelse af forsknings- og udviklingsomkostninger. Virksomheden har heller ikke oplistet de risici, som de står overfor. Eftersom det er en virksomhed, som arbejder globalt, vil det være risici både i udlandet og her i Danmark, som de skal være opmærksomme på i forhold til nye konkurrenter, afsætningsmuligheder osv. De arbejder med flere offentligt støttede udviklingsprojekter både i Danmark og EU, så den politiske dagsorden vil også kunne få stor indflydelse fra virksomheden. Disse omstændigheder skal revisor have med i overvejelserne i revisionen af virksomheden, og det underbygger det vigtige arbejde, som foregår i planlægningsfasen i forståelsen af virksomheden, dens omgivelser og interne kontroller.

6.6 Serenergy A/S

Virksomhedens hovedaktiviteter består af udvikling og produktion af brændselsceller og relaterede systemer, og aktiviteten består i høj grad af længerevarende kontrakter herom. Her er både tale om udvikling for egen regning og for fremmed regning, hvilket er klassificeret som igangværende arbejde. Udvikling for egen regning omfatter også de tilskudsberettigede projekter, og i denne virksomhed modregnes de modtagne tilskud i kostprisen.¹¹³

Virksomheden aflægger regnskab efter ÅRL klasse B

Aktivering:

Her aktiveres alle udviklingsomkostninger for egen regning, mens selskabet ikke afholder omkostninger til forskning.¹¹⁴ Omkostningerne aktiveres, når indregningskriterierne er opfyldt.¹¹⁵

Værdiansættelse:

Udviklingsaktiverne indgår til kostpris, hvor virksomheden har valg at medregne indirekte produktionsomkostninger og fratrækker modtagne tilskud. Herefter afskrives efter årsregnskabslovens regler, ligesom aktiverne testes for værdiforringelse. Virksomheden nævner

¹¹³ Serenergy A/S, Årsrapport 2011/12, s. 6

¹¹⁴ Serenergy A/S, Årsrapport 2011/12, s. 11

¹¹⁵ Serenergy A/S, Årsrapport 2011/12, s. 8

selv usikkerheden ved indregning og måling på grund af skøn i forbindelse med nedskrivningstest.¹¹⁶

	Dantherm Power A/S	H2Logic A/S	Serenergy A/S
Omsætning	9.195 t.kr.	38.288 t.kr.	7.551 t.kr.
Forskning	0 kr.	0 kr.	0 kr.
Udviklingsprojekter under opførelse	0 kr.	0 kr.	3.981 t.kr.
Færdiggjorte udviklingsprojekter	11.619 t.kr.	2.303 t.kr.	4.836 t.kr.
Balancesum	37.093 t.kr.	33.881 t.kr.	15.987 t.kr.

Skema 8: Sammenligning af virksomheder i brændselscelleindustrien, egen udførelse

6.7 Konklusion på analyseafsnittet

Efter at have gennemgået tre virksomheder af forskellig størrelse indenfor medicinalindustrien, som forsker og udvikler i forhold til forskellige typer af sygdomme, viser der sig et generelt billede af, at det er en meget lille del af deres forsknings- og udviklingsomkostninger, som aktiveres. Dette skyldes det faktum, at der er tale om udviklingsprojekter, som strækker sig over mange år, og som skal munde ud i en myndighedsgodkendelse, før virksomheden må markedsføre og sælge produktet. Ifølge virksomhederne er der stor usikkerhed forbundet med denne godkendelse, og indtil da er det ikke sandsynliggjort, at aktivet med medfører fremtidige økonomiske fordele for virksomheden. Denne godkendelse ligger meget sent i udviklingsfasen, hvilket naturligt medfører, at hovedparten af omkostningerne ligger før dette tidspunkt, og dermed vil det medføre lav grad af aktivering.

Hvis jeg skal forhold mig kritisk til regnskaberne fra medicinalindustrien, fremgår de værdier, som er i virksomheden i form af deres forskning- og udviklingsprojekter ikke umiddelbart af balancen. Virksomhederne beskriver selv deres forsknings- og udviklingsprojekter, som indtil fase 3 ikke aktiveres, men heri ligger store potentielle aktiver. Til trods for at der er en

¹¹⁶ Serenergy A/S, Årsrapport 2011/12, s. 6 og 8

branchemæssig kutyme med først at indregne udviklingsprojekter ved den endelige godkendelse, mener jeg, at man som revisor er nødt til at forhold sig skeptisk hertil og gå i dialog med ledelsen, i forhold til diskussionen om det retvisende billede.

I årsrapporten fra Novo Nordisk står, at de erfaringsmæssigt ved, at det er 70 % sandsynligt, at de projekter, der er i fase 3, når en myndighedsgodkendelse. Alligevel vurderer de, at det først er overvejende sandsynligt med fremtidig gevinst, når den endelige godkendelse foreligger. Kunne man ikke modsætningsvis argumentere for at indregne en vis del, når projekterne når 3. fase, og dermed afspejle denne sandsynlighed. Man skal som revisor have i tankerne, at det er ledelsen, som aflægger regnskabet, og dermed har mulighed for at præge det i den retning, som de ønsker.

Det er et andet billede, som viser sig i analysen af virksomhederne i brændselscelleindustrien, hvor virksomhedernes omkostninger til udvikling i høj grad aktiveres, mens der ikke umiddelbart er udgifter forbundet med forskning. Dermed udgør immaterielle aktiver i form af udviklingsaktiver en større del af den totale balancesum. Dette var ikke umiddelbart forventeligt, da brændselscelleindustrien er en forholdsvis ny branche, hvor infrastrukturen i markedet ikke er helt udviklet. Der skal skabes et marked efter disse produkter, som på mange områder skal erstatte allerede eksisterende alternativer. Jeg ville umiddelbart have formodet, at der vil være større usikkerheder forbundet med vurdering af de fremtidige muligheder og markeder og dermed en større tilbageholdenhed med at aktivere udgifterne. At virksomhederne ikke har udgifter til forskning kan evt. skyldes, at forskning er karakteriseret ved, at der er en lang tidshorisont før udnyttelsen, hvilket kan være omkostninger, som kan være svære for mindre virksomheder at honorere.

Virksomhederne aflægger regnskab efter ÅRL, og der er i årsregnskaberne ikke mange oplysninger omkring virksomhedens udviklingsaktiviteter, samt de risici, de står overfor. Alle 3 virksomheder arbejder med offentligt støttede projekter, hvilket vil medføre, at den politiske dagsorden er en faktor, som vil kunne påvirke virksomhederne. Ligeledes er det virksomheder, som opererer i hele verden, og dermed skal de risici, som virksomheden står overfor vurderes globalt set. Regnskaberne fra de tre virksomheder indikerer, at det er specielt med de tilskudsberettigede projekter i denne branche. Det er derfor vigtigt, at revisor har opmærksomhed på, hvordan tilskuddene behandles regnskabsmæssigt. For H2Logic A/S er det ikke muligt at læse af årsrapporten, hvordan de behandler tilskuddene, men for Dantherm Power A/S og Serenergy A/S, behandles det regnskabsmæssigt forskelligt. Serenergy A/S modregner tilskuddene i

aktivernes kostpris og dermed mindsker værdien af udviklingsaktiverne, mens Dantherm Power A/S indregner tilskuddene som forpligtelser, mens deres udviklingsaktiver indgår i balancen til fuld kostpris. Dette er vigtigt at have i tankerne, især ved sammenligning på tværs mellem virksomhederne i branchen, da værdien af udviklingsaktiverne ikke kan sammenlignes. Den forskellige regnskabsmæssige håndtering kan medføre forskelle i beregning af visse nøgletal. Her må revisor forholde sig skeptisk til valget af metode, og forhøre ledelsen og begrundelsen for den valgte metode, samt hvilke argumenter der har for at dette skulle give den mest retvisende billede.

Ovenstående underbygger vigtigheden i at have opnået en grundlæggende forståelse for den branche, som virksomheden er en del af, da specifikke branchemæssige regler kan få stor betydning for regnskabsaflæggelsen. Selvom virksomheden skriver, at de opfylder indregningskriterierne, skal revisor forholde sig til forudsætningerne. Ved at kigge på historiske omsætningstal for virksomheden og branchen kan der opnås belæg for, at det reelt giver mening at udvikle til den givende branche. Ligeledes viser analysen en generel enighed udlæggelse af de risikofaktorer, som virksomheden står overfor, og som kan få stor indflydelse på deres forsknings- og udviklingsprojekter. Dette understreger vigtigheden i det arbejde, som ligger for revisor i planlægningsfasen, hvor der skal opnås en grundlæggende forståelse for de interne forhold i virksomheden samt dens omgivelser i form af politiske og myndighedsmæssige reguleringer, branchespecifikke regler og konkurrencemæssige forhold, da de skønmæssige ansættelser i forhold til forskning og udvikling oftest baseres på en vurdering og forventning af disse forhold.

Eftersom det er et område, som lægger op til mange skønmæssige vurderinger, er det vigtigt, at revisor forholder sig skeptisk til de skøn, som ledelsen udøver. Dette er uanset, at der tegner sig en generel branchemæssig norm, da det er vigtigt, at valgene sker ud fra ønsket om at vise det mest retvisende billede. Det er vigtigt at holde sig for øje, at det er ledelsen, som aflægger regnskabet, og de enkelte ledelser kan have et bestemt formål med regnskabsaflæggelsen. Der kan eksempelvis være forskellige regnskabsbrugere, som har specielle interesser, som ledelsen forsøger at tage hensyn til.

7 Konklusion

Formålet med projektet har været at besvare problemformuleringen:

Væsentlige udfordringer og problemstillinger i relation til den regnskabsmæssige behandling samt revision af forskning og udvikling.

Forskning defineres som: ”

Opnåelse af ny videnskabelig eller teknisk viden og indsigt”

mens der med udvikling menes:

”Anvendelse af resultater fra forskning eller anden viden til fremstilling af nye eller forbedrede produkter, processer, materialer mv. forud for påbegyndelsen af en erhvervsmæssig produktion eller brug”.

Det regnskabsmæssige afsnit tager udgangspunkt i en gennemgang af reglerne i ÅRL samt de gældende regler ved regnskabsaflæggelse efter IFRS. Der er flere steder, hvor de to regelsæt afviger fra hinanden, men den største forskel består i et mere omfattende oplysningskrav ifølge IFRS. De største regnskabsmæssige udfordringer og problemstillinger i relation til forskning og udvikling ligger for begge begrebsrammer i forhold til tidspunktet for aktivering af udviklingsomkostninger samt værdiansættelsen heraf. Her er tale om et komplekst område, som i høj grad er præget af ledelsens skøn.

Den første regnskabsmæssige udfordring er i forbindelse med aktivering af udviklingsprojekter. Der ligger en meget vigtig skelnen mellem henholdsvis forskning og udvikling, da det har betydning for den regnskabsmæssige behandling heraf. Udgifter til forskning skal føres over resultatopgørelsen, mens omkostninger til udvikling kan aktiveres, hvis udviklingsaktivet opfylder den generelle definition på et immaterielt aktiv samt opfylder indregningskriterierne for et udviklingsaktiv. Det vil sige, at følgende skal være opfyldt, for at omkostningerne til udvikling aktiveres:

1. Det skal være identificerbart – dvs. det skal kunne udskilles eller adskilles fra virksomheden, eller fremkomme fra kontraktlige eller andre juridiske rettigheder.

2. Det skal kontrolleres af virksomheden – dvs. virksomheden skal kunne begrænse andres adgang til aktivet og selv kunne tilegne sig fordelene. Dette kan stamme fra juridiske rettigheder.
3. Det skal være sandsynligt at økonomiske fordele vil tilflyde virksomheden – dette kan være omsætning fra salg, omkostningsbesparelser mv., og der skal foreligge beregninger heraf baseret på det seneste ledelsesgodkendte budget, som max. må udgøre 5 år
4. Kostprisen skal kunne måles pålideligt, hvilket kræver en korrekt allokering af omkostninger til de enkelte projekter.
5. Det skal være teknisk muligt at færdiggøre det immaterielle aktiv, så det kan sælges eller anvendes. For mange udviklingsprojekter vil der ikke foreligge et reelt marked.
6. Det skal være virksomhedens intention at færdiggøre aktivet, så det kan sælges eller anvendes.
7. Virksomheden skal have evnen til at kunne sælge eller anvende aktivet.
8. Det skal klarlægges, hvorledes det forventes at aktivet kan frembringe sandsynlige fremtidige økonomiske fordele.
9. Virksomheden skal have de tilstrækkelige tekniske, økonomiske og andre ressourcer til at færdiggøre udviklingsprojektet, og til at kunne anvende eller sælge det.
10. Omkostningerne, som kan henføres til projektet, skal kunne identificeres særskilt og måles pålideligt.

Ovenstående kræver, at ledelsen og de involverede udviklings- og regnskabsmedarbejdere har det fornødne kendskab til den regnskabsmæssige behandling af forskning og udvikling, og ligeledes stiller det store krav til, at virksomheden har procedurer og interne kontroller, som understøtter en korrekt regnskabsmæssig behandling. Det kræver, at virksomheden er opmærksom på at identificere og reagere på de forretningsmæssige risici, som kan få indflydelse på de kriterier, som ligger til grund for aktiveringen.

Er helt centralt ledelsesværktøj i relation til at kunne vurdere indregningskriterierne for et udviklingsprojekt er en projektbeskrivelse/business case, der bl.a. indeholder en økonomisk vurdering til understøttelse af, at nutidsværdien af de fremtidige forventede indtægter fra aktivet som minimum svarer til de aktiverede omkostninger tillagt de forventede omkostninger til færdiggørelse af udviklingsprojektet. Projektbeskrivelsen skal klarlægge omfanget af udviklingsprojektet, og der skal være indarbejdet forskellige hensyn og kriterier f.eks. i

forbindelse med vurdering af brugstid, samt essentielle indikatorer på værdiforringelse, som ledelsen kan anvende som styring af projektet.

Den anden væsentlige udfordring i den regnskabsmæssige behandling af forskning og udvikling er i relation til problemstillingerne i forhold til værdiansættelsen. Et af indregningskriterierne er, at der kan ske en korrekt allokering af omkostninger, hvilket sætter krav til de interne arbejdsgange i virksomheden. De største udfordringer ligger dog umiddelbart i forbindelse med de skønsmæssige vurderinger af brugstiden af det enkelte aktiv samt ved vurderingen af indikationer på værdiforringelse. Herudover er nedskrivningstest af aktivet et komplekst område, og for mange udviklingsprojekter eksisterer der som tidligere skrevet ikke et marked, og dermed vil genindvindingsværdien blive baseret på nytteværdien.

Ved revisionen af forskning og udvikling skal revisor revidere et komplekst regnskabsområde, som i høj grad er baseret på ledelsens skøn. Det skal derfor indledningsvist vurderes, hvorvidt revisionsteamet besidder den nødvendige kompetence, eller om det vil blive nødvendigt at indhente faglig kompetence udefra. Ligeledes skal revisor i forhold til vurdering af uafhængighed have med i overvejelserne, at kompleksiteten i f.eks. nedskrivningstest kan have medført, at virksomheden har haft behov for assistance i årets løb. Er der tale om en ny kunde, skal de konkurrencemæssige forhold med i vurderingen, så det sikres, at accepten af denne nye kunde ikke skader andre eksisterende kunder, og revisor kommer i et dilemma, hvor han er nødt til at bryde tavshedspligten.

Revisor skal have et grundlag til at kunne forholde sig kritisk til de forudsætninger, som ligger til grund for ledelsens skøn i relation til indregningskriterierne og værdiansættelsen. Der ligger derfor en vigtig opgave i planlægningsfasen i at opnå et dybere kendskab til både de interne og eksterne faktorer omkring virksomheden samt de interne kontroller. Analyseafsnittet underbyggede bl.a., at det kan variere meget fra branche til branche, hvor sent i udviklingsfasen virksomheden kan vurdere, hvorvidt indregningskriterierne er opfyldt. Dette påvirker den regnskabsmæssige behandling, og dermed kan det vanskeliggøre sammenligneligheden af virksomheder på tværs af brancher. Det er derfor vigtigt med både kendskab til den enkelte virksomhed, branchemæssig praksis, samt til de risici der er på de markeder, hvor virksomheden opererer på.

På baggrund af den forståelse revisor har opnået af virksomheden og dens omgivelser, foretages risikovurderingen for væsentlig fejlinformation på revisionsmålsniveau for udviklingsaktiver. De største udfordringer ligger i at skulle forholde sig til ledelsens vurdering af indregningskriterierne, korrekt allokering af omkostninger samt vurderingen af brugstid og værdiforringelse. Dette medfører, at posten for udviklingsaktiver indeholder stor iboende risiko, med høj risiko på revisionsmålet værdiansættelse samt medium risiko for revisionsmålene tilstedeværelse og fuldstændighed. Til trods for den store iboende risiko på regnskabsposten, skal revisionshandlingerne vurderes i forhold til væsentlighedsniveauet for virksomheden, så det vil variere fra virksomhed til virksomhed, hvor omfattende revisionshandlingerne vil være. Mængden af revisionshandlingerne vil også variere afhængig af kontrolrisikoen.

Testen af kontroller kan med fordel ligge i løbet af året, for at revisor ved status skal sikre, at de stadig er effektive, og at der ikke er sket ændringer heri. Derudover vil revisionen omkring status basere sig på analytiske handlinger samt substanshandlingerne. Efter at have udført den planlagte revision, skal revisor vurdere, om der på baggrund heraf er opnået tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis. Efterfølgende skal revisor foretage en vurdering af, om der er begivenheder efter årsafslutningen, som kræver regulering af oplysninger foreliggende på balancedagen. Der ligger også i afslutningsfasen en vigtig opgave i at få dokumenteret de udførte revisionshandlingerne. For forskning og udvikling er hovedparten af materialet udført af virksomheden selv, og her kan veludarbejdet dokumentation give bevis for, at revisor har forholdt sig med en professionel skepsis til de skøn, som ledelsen har foretaget, ud fra de tilgængelige oplysninger på daværende tidspunkt.

Revisor har pligt til at kommunikere med ledelsen hele vejen gennem revisionen. I forhold til forskning og udvikling vil det være relevant ud fra en konkret vurdering af ledelsesstrukturen i virksomheden, at kommunikere om de regnskabsmæssige udfordringer i forhold til skøn, omkring besvigelser, mangler i intern kontrol samt going concern. Revisor skal under revisionen udvise en professionel skepsis og være bevidst om, at grundet det høje grad af skøn ligger der en risiko for, at der kan foregå regnskabsmanipulation. Ligeledes spiller de interne kontroller en vigtig rolle i at sikre en korrekt regnskabsmæssig behandling, og opdager revisor mangler heri, skal det kommunikeres videre til ledelsen. Ligeledes skal going concern vurderingen også indgå, da fejlslåede udviklingsprojekter kan få store negative konsekvenser for virksomheden. Dette skal så indgå i en helhedsbetragtning samt med de andre revisionsområder, inden revisor afgiver sin endelige erklæring.

Analyseafsnittet indikerer, at der kan være branchespecifikke faktorer, som spiller en væsentlig rolle i relation til virksomhedernes behandling af forskning og udvikling, og det dermed kræver et specifikt kendskab til den enkelte virksomhed, branchen og de eksterne faktorer for at kunne foretage en korrekt risikovurdering og målrette revisionshandlingerne i det konkrete tilfælde. Til trods for at der foreligger en branchemæssig norm til den regnskabsmæssige håndtering af forskning og udvikling, skal revisor forholde sig kritisk til de skøn og vurderinger, som ledelsen foretager. Det er ledelsen, som aflægger regnskabet, og de har mulighed for at præge regnskabet i den retning, de ønsker. Det er vigtigt at være opmærksom på, at den valgte regnskabspraksis, kan få indflydelse på muligheden for at sammenligne virksomheder på tværs af branchen, ligesom det kan få indflydelse på nogle af de nøgletal, som er vigtige for virksomheden.

Til trods for at der skal foretages individuelle vurderinger i det konkrete tilfælde, og at branchemæssige normer påvirker regnskabsaflæggelsen, er der især to områder, som generelt uanset virksomhed og branche stiller store udfordringer i både den regnskabsmæssige behandling og i revisionen af forskning og udvikling. Dette er problemstillingerne i forhold til aktivering af udviklingsomkostninger samt værdiansættelsen heraf, hvilket skyldes kompleksiteten og den høje grad af skøn, som er relateret hertil.

8 Perspektivering

I studieordningen står, at studiet skal afsluttes ved at skrive en afhandling med relevans for en statsautoriseret revisors virke. Jeg har valgt at skrive om emnet forskning og udvikling, da Danmark gennem de seneste år er gået mod i højere grad at blive et videnssamfund. Det er derfor et område, som revisor i stigende grad vil skulle forholde sig til. Ydermere er det min overbevisning, at grundet den globale udvikling, vil det blive endnu mere relevant i fremtiden. Globaliseringen har medført, at danske virksomheder må forholde sig til de konkurrencemæssige forhold i udlandet, og i forhold til produktionsmæssige forhold, taber vi konkurrenceevne blandt andet på grund af et forholdsvis højt lønniveau.

For mange virksomheder vil forskning og udvikling være med til at sikre deres overlevelse, enten i form af udvikling af nye produkter, eller ved udvikling og effektivisering af de produktionssystemer, som virksomhederne anvender. Det er min oplevelse, at indregning af forskning og udvikling i høj grad er præget af forsigtighedsprincippet. For de virksomheder, som hovedsageligt lever af forskning og udvikling, kan det i visse situationer være problematisk, hvis regnskabet ikke afspejler de store aktiver, de har i forbindelse hermed f.eks. i låntagningssituationer. Jeg oplever ikke samme skepsis ved indregning af materielle aktiver, men erfaringerne har vist, at der også kan være store usikkerhed forbundet med indregning og måling af disse værdier. Det kan være specialmaskiner, som pludselig intet er værd, da virksomheden ikke længere kan sælge det produkt, som den producerer, og dermed kan den ikke længere være med til at skaffe fremtidige økonomiske fordele. Under finanskrisen har det også vist sig, at bygninger til høje værdier reelt set intet var værd, da det ikke var muligt hverken at sælge eller leje dem ud. Dette viser, at der uanset aktivtype er risici forbundet med indregning og måling, da den samfundsmæssige og globale udvikling spiller en stor rolle, og det kan til tider være vanskeligt at forudsige.

I dag er der stor valgfrihed for klasse B virksomheder i forhold til indregning og beskrivelse af deres forsknings- og udviklingsaktiviteter. Analysen af de forskellige årsrapporter viste også, at regnskaberne fra denne regnskabsklasse ikke var særlig informative. Det kunne også tænkes, at hvis udviklingen fortsætter mod at store aktiver består af viden, forskning og udvikling, vil det med tiden blive debatteret, hvorvidt kravene til og mulighederne for at præsentere det i årsrapporten også skal følge denne samfundsudvikling. Der har i samfundsdebatten løbende været

en diskussion af, om årsrapporten formidler den information, som investorer, analytikere mv. har behov for. Selvom årsrapporten giver et retvisende billede i forhold til den anvendte begrebsramme, medfører den regnskabsmæssige behandling at der er skjulte værdier i virksomheden, som de forskellige interessenter kan have svært ved at se. Hvis samfundet i fremtiden i højere grad skal leve af den værdiskabelse, der ligger i at udvikle produkter og tjenesteydelser, er det væsentlig at tage debatten om, hvorvidt man ud fra den nuværende regnskabspraksis formår at vise disse værdier i virksomhedernes regnskaber.

9 Litteraturliste

Bøger

- Andersen, Ib, *Den skinbarlige virkelighed – Vidensproduktion i samfundsvidenskaberne*, 5. udgave, 2013, Samfundslitteratur
- Brodersen, Jens; Solbjerghøj, Lone; Månsson, Helle, *Innovation og forskning 2012*, 17. december 2012, Danmarks statistik,
<http://www.dst.dk/pukora/epub/upload/15934/inno.pdf>
- Fedders, Jan; Steffensen, Henrik, *Årsrapport efter internationale regnskabsstandarder – fra dansk praksis til IFRS*, 3. udgave, 2009, Forlaget Thomson A/S
- KPMG, *Indsigt i årsregnskabsloven*, 7. udgave, 2012/13
- PwC, *Regnskabshåndbogen 2012*, 2012

Artikler og publikationer:

- Bisgaard, Anders, *Ny revisionsrisikomodel*, Revision og Regnskabsvæsen nr. 6, 2005
- Ramskov, Jens, *Forskere: Medicinalindustrien overdriver omkostningerne til udvikling*, 8. april 2011, Ingeniøren, <http://ing.dk/artikel/118199-forskere-medicinalindustrien-overdriver-omkostningerne-til-udvikling>
- Jepsen, Lars; Melgaard, Mads, *Regnskabsmæssig behandling af forsknings- og udviklingsomkostninger*, INSPI, nr. 12, 2011
- Kiertzner, Lars, *Revisionsplanlægning og revisionsrisikomodellen*, RevisionsOrientering A5.2, 2009, Revifora

Love og standarder

- BEK nr 1329 af 14/12/2004, IFRS-Bekendtgørelsen
- LBK nr. 1253 af 01/11/2013, Bekendtgørelse af årsregnskabsloven
- LOV nr 468 af 17/06/2008, Revisorloven
- Regnskabsvejledning for klasse B- og C-virksomheder, 28/2 2013, Regnskabsteknisk Udvalg
- IAS 10, Begivenheder efter balancedagen

- IAS 38 Immaterielle aktiver
- IAS 36 Værdiforringelse af aktiver
- IAS 23 Låneomkostninger
- ISA 200 (Ajourført), *Den uafhængige revisors overordnede mål og revisionens gennemførelse i overensstemmelse med Internationale Standarder om Revision*, 2009
- ISA 220 (Clarificeret), *Kvalitetsstyring ved revision af regnskaber*, 2009
- ISA 230 (Clarificeret), *Revisionsdokumentation*, 2009
- ISA 240 (Clarificeret), *Revisors ansvar vedrørende besvigelser ved revision af regnskaber*, 2009
- ISA 260 (Clarificeret), *Kommunikation med den øverste ledelse*, 2009
- ISA 265 (Ny), *Kommunikation om mangler i intern kontrol til den øverste ledelse*, 2009
- ISA 315 (Ajourført), *Identifikation og vurdering af risici for væsentlig fejlinformation igennem forståelse af virksomheden og dens omgivelser*, 2012
- ISA 330 (Clarificeret), *Revisors Reaktion på vurderede risici*, 2009
- ISA 500 (Clarificeret), *Revisionsbevis*, 2009
- ISA 540 (Ajourført), *Revision af regnskabsmæssige skøn, herunder regnskabsmæssige skøn over dagsværdi, og tilknyttede oplysninger*, 2009
- ISA 560 (Clarificeret), *Efterfølgende begivenheder*, 2009
- ISA 570 (Clarificeret), *Fortsat drift (going concern)*, 2009
- ISA 700 (Clarificeret), *Udformning af en konklusion og afgivelse af erklæring om et arbejde*, 2009

Årsrapporter

- Novo Nordisk A/S, Årsrapport 2012, <http://www.novonordisk.com/investors/annual-report-2012/default.asp>
- Lundbeck A/S, Årsrapport 2012, <http://files.shareholder.com/downloads/AMDA-GGC00/2293452198x0x633279/670e65ff-69cd-48ca-8350-171b6202dde9/%C5rsrapport%202012%20i%20PDF.pdf>

- [Bavarian Nordic A/S, Årsrapport 2012, http://www.bavarian-nordic.com/media/65512/2012-ar-dk.pdf](http://www.bavarian-nordic.com/media/65512/2012-ar-dk.pdf)
- Dantherm Power A/S, Årsrapport 2012 (vedlagt)
- H2Logic A/S, Årsrapport 2012, <http://www.h2logic.dk/about/H2Logic-Annual-Report-2012.pdf>
- Serenergy A/S, Årsrapport 2011/12 (vedlagt)

Internetadresser

- http://www.pnbukh.com/files/pdf_artikler/MTV_business_casen.pdf
- <http://www.fondsraadet.dk/da/FR-Afgoerelser/Vaesentlige-og-eller-principielle-afgoerelser/IFRS-IAS/Regnskabsmaessig-beh-af-udviklingsomkostninger.aspx?p=1>
- <http://da.wikipedia.org/wiki/Forskning>

Dantherm Power A/S

CVR-nr. 30 80 49 96

Årsrapport for 2012

Report and Financial Statements for 2012

Godkendt på generalforsamling
Hobro, 26. Februar 2013

Dirigent

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized 'D' followed by several loops and a long horizontal line extending to the right.

Selskabsoplysninger m.v. Company information	3
Ledespåtegning Statement by Management	4
Den uafhængige revisors erklæring Independent Auditors Report	5 - 7
Ledelsesberetning Annual report	8 - 9
Anvendt regnskabspraksis Accounting policies	10 - 15
Resultatopgørelse Statement of income	16
Balance Balance sheet	17 - 19
Noter Notes	20 - 27

Selskabet

The company

Dantherm Power A/S

Majsmarken 1

DK- 9500 Hobro

Telefon: 88 43 55 00

Hjemsted: Mariagerfjord kommune - Denmark

www.dantherm-power.com

E-mail: power@dantherm.com

CVR-nr. 30 80 49 96

Bestyrelse

Board of directors

John Sheridan (formand/chairman)

Tony Guglielmin

Torben Duer

Oliver McFall

Direktion

Management

Adm. direktør, Managing director Jesper Thomsen

Revision

Auditors

KPMG

Statsautoriseret Revisionspartnerselskab

Værkmestergade 25, 8100 Aarhus C

Vi har dags dato behandlet og godkendt årsrapporten for regnskabsåret 01.01.12 - 31.12.12 for Dantherm Power A/S.

Årsrapporten aflægges i overensstemmelse med årsregnskabsloven.

Det er vor opfattelse, at årsregnskabet giver et retvisende billede af selskabets aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31.12.12 og resultatet selskabets aktiviteter for regnskabsåret 01.01.12 - 31.12.12.

Ledelsesberetningen indeholder efter vor opfattelse en retvisende redegørelse for de forhold, beretningen omhandler.

Årsrapporten indstilles til generalforsamlingens godkendelse.

We have on this day considered and adopted the annual report for the financial year 01.01.12 - 31.12.12 for Dantherm Power A/S

The annual report is presented in accordance with the Danish Financial Statements Act.

In our opinion, the financial statements give a true and fair view of the company' s assets, liabilities and financial position as at 31.12.12 and of the results of the activities for the financial year 01.01.12 - 31.12.12.

We believe that the management' s review gives a true and fair review of the matters dealt with in the review.

The annual report is submitted for adoption by the General meeting.

Hobro, 26. februar 2013

Direktionen
Management

Jesper Thomsen
Adm. Direktør
Managing director

Bestyrelsen
Board of directors

John Sheridan
Chairman

Torben Duer

Tony Guglielmin

Oliver McFall

**Til kapitalejerne i
Dantherm Power A/S**

Påtegning på årsregnskabet

Vi har revideret årsregnskabet for Dantherm Power A/S for regnskabsåret 1. januar – 31. december 2012. Årsregnskabet omfatter anvendt regnskabspraksis, resultatopgørelse, balance og noter. Årsregnskabet udarbejdes efter årsregnskabsloven.

Ledelsens ansvar for årsregnskabet

Ledelsen har ansvaret for udarbejdelsen af et årsregnskab, der giver et retvisende billede i overensstemmelse med årsregnskabsloven. Ledelsen har endvidere ansvaret for den interne kontrol, som ledelsen anser nødvendig for at udarbejde et årsregnskab uden væsentlig fejlinformation, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl.

Revisors ansvar

Vores ansvar er at udtrykke en konklusion om årsregnskabet på grundlag af vores revision. Vi har udført revisionen i overensstemmelse med internationale standarder om revision og yderligere krav ifølge dansk revisorlovgivning. Dette kræver, at vi overholder etiske krav samt planlægger og udfører revisionen for at opnå høj grad af sikkerhed for, om årsregnskabet er uden væsentlig fejlinformation.

**To the capital owners of
Dantherm Power A/S**

**Independent auditors' report on the
financial statements**

We have audited the financial statements of Dantherm Power A/S for the financial year 1 January – 31 December 2012. The financial statements comprise accounting policies, income statement, balance sheet and notes. The financial statements are prepared in accordance with the Danish Financial Statements Act.

**Management's responsibility for
the financial statements**

Management is responsible for the preparation of financial statements that give a true and fair view in accordance with the Danish Financial Statements Act and for such internal control that Management determines is necessary to enable the preparation of financial statements that are free from material misstatement, whether due to fraud or error.

Auditor' s Responsibility

Our responsibility is to express an opinion on the financial statements based on our audit. We conducted our audit in accordance with International Standards on Auditing and additional requirements under Danish audit regulation. This requires that we comply with ethical requirements and plan and perform the audit to obtain reasonable assurance as to whether the financial statements are free from material misstatement.

En revision omfatter udførelse af revisionshandlinger for at opnå revisionsbevis for beløb og oplysninger i årsregnskabet. De valgte revisionshandlinger afhænger af revisors vurdering, herunder vurderingen af risici for væsentlig fejlinformation i årsregnskabet, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl. Ved risikovurderingen overvejer revisor intern kontrol, der er relevant for selskabets udarbejdelse af et årsregnskab, der giver et retvisende billede. Formålet hermed er at udforme revisionshandlinger, der er passende efter omstændighederne, men ikke at udtrykke en konklusion om effektiviteten af selskabets interne kontrol. En revision omfatter endvidere vurdering af, om ledelsens valg af regnskabspraksis er passende, om ledelsens regnskabsmæssige skøn er rimelige samt den samlede præsentation af årsregnskabet.

Det er vor opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vor konklusion.

Revisionen har ikke givet anledning til forbehold.

Konklusion

Det er vores opfattelse, at årsregnskabet giver et retvisende billede af selskabets aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2012 samt af resultatet af selskabets aktiviteter for regnskabsåret 1. januar – 31. december 2012 i overensstemmelse med årsregnskabsloven.

An audit involves performing procedures to obtain audit evidence about the amounts and disclosures in the financial statements. The procedures selected depend on the auditors' judgement, including the assessment of the risks of material misstatement of the financial statements, whether due to fraud or error. In making those risk assessments, the auditors consider internal control relevant to the Company's preparation of financial statements that give a true and fair view in order to design audit procedures that are appropriate in the circumstances, but not for the purpose of expressing an opinion on the effectiveness of the Company's internal control. An audit also includes evaluating the appropriateness of accounting policies used and the reasonableness of accounting estimates made by Management, as well as evaluating the overall presentation of the financial statements.

We believe that the audit evidence we have obtained is sufficient and appropriate to provide a basis for our audit opinion.

Our audit has not resulted in any qualification.

Opinion

In our opinion, the financial statements give a true and fair view of the Company's financial position at 31 December 2012 and of the results of its operations for the financial year 1 January – 31 December 2012 in accordance with the Danish Financial Statements Act.

Supplerende oplysninger vedrørende forhold i årsregnskabet

Uden at modificere vores konklusion, gør vi opmærksomhed på, at selskabet har tabt sin egenkapital, og at der er usikkerhed om selskabets evne til at forsætte driften.

Vi henviser til note 0 i årsregnskabet, hvoraf det fremgår, at der er opnået tilsagn om tilførsel af kapital, som efter ledelsens vurdering vil tilføre den nødvendige likviditet til gennemførelse af driften for 2013.

Det fremgår endvidere, at værdiansættelsen af de immaterielle anlægsaktiver bygger på ledelsens forventning om, at der på langt sigt opnås tilstrækkelige, positive pengestrømme til, at der ikke er behov for nedskrivning af de immaterielle anlægsaktiver.

Baseret herpå aflægges årsrapporten under forudsætning af fortsat drift.

Udtalelse om ledelsesberetningen

Vi har i henhold til årsregnskabsloven gennemlæst ledelsesberetningen. Vi har ikke foretaget yderligere handlinger i tillæg til den udførte revision af årsregnskabet. Det er på denne baggrund vores opfattelse, at oplysningerne i ledelsesberetningen er i overensstemmelse med årsregnskabet.

Aarhus, 26. februar 2013

KPMG

Statsautoriseret Revisionspartnerselskab

Jes Lauritzen

Statsaut. revisor/

State authorized Public Accountant

Emphasis of matter regarding matters in the financial statement

Without modifying our opinion, we draw attention to the fact that the Company has lost its equity and the uncertainty surrounding the Company's ability to continue as a going concern.

Reference is made to note 0 to the financial statements disclosing that a commitment has been obtained for a capital injection which, in the opinion of management, will suffice to carry through operations in 2013.

It is also stated that the valuation of intangible assets made is based on Management's expectation that sufficient, positive cash flows are made in the long run to avoid any need for impairment write down of intangible assets.

Accordingly, the annual report is presented based on the going concern status of the Company.

Emphasis of matter

Pursuant to the Danish Financial Statements Act, we have read the Management's review. We have not performed any other procedures in addition to the audit of the financial statements. On this basis, it is our opinion that the information provided in the Management's review is consistent with the financial statements.

Lis Andersen

Stataut. revisor/

State authorized Public Accountant

Selskabets formål og aktiviteter

Dantherm Power A/S arbejder med udvikling, salg og produktion af systemer som anvender brændselscelleteknologien.

Udviklingen i selskabets økonomiske aktiviteter og forhold

Dantherm Power A/S har i en årrække anvendt betydelige ressourcer på udvikling af kommercielle produkter, der anvender brændselscelleteknologien. Udviklingen er fortsat i 2012.

Omsætningen blev lavere end forventet, men er større i forhold til 2011. Det opnåede omsætningsniveau og resultat for året er lavere end ledelsens forventninger.

Selskabets udviklingsaktiviteter er i året forløbet i overensstemmelse med forventningerne.

Væsentlig usikkerhed

Selskabet har ved udgangen af 2012 tabt sin egenkapital. Der er opnået tilsagn om tilførsel af kapital, som efter ledelsens vurdering vil tilføre den nødvendige likviditet til gennemførelse af driften for 2013.

Ved værdiansættelsen af de immaterielle anlægsaktiver er der ligeledes forudsat, at der på langt sigt opnås tilstrækkelige, positive pengestrømme til, at der ikke er behov for nedskrivning af de immaterielle anlægsaktiver

Årsrapporten aflægges derfor under forudsætning af fortsat drift.

Purpose and main activities

Dantherm Power A/S is engaged in the development, sale and production of fuel cell technology systems.

Development in the company's financial activities and affairs

For several years, the Dantherm group has been devoting considerable resources to development of commercial products based on the fuel cell technology. The development has continued in 2012.

Turnover has been lower than expected, though it is bigger compared to 2011. The achieved level of turnover and profit for the year is below management's expectations.

The development activities have in 2012 matured in line with the expectations.

Considerable uncertainty

At the end of 2012, the Company had lost its equity. A commitment has been obtained for a capital injection which, according to Management, will suffice to carry through operations in 2013.

The valuation of intangible assets also assumes that sufficient, positive cash flows are made in the long run to avoid any need for impairment write down of intangible assets.

The annual report is therefore presented based on the going Concern status of the Company.

Begivenheder efter statusdagen

Der er ikke indtruffet væsentlige begivenheder af betydning for den økonomiske stilling.

Events occurring after the balance sheet date

After the end of the financial year, no significant events of importance to the company's financial position have occurred.

GENERELT**Generelt om indregning og måling**

I resultatopgørelsen indregnes indtægter i takt med, at de indtjenes, herunder indregnes værdireguleringer af finansielle aktiver og forpligtelser. I resultatopgørelsen indregnes ligeledes alle omkostninger, herunder afskrivninger og nedskrivninger.

I balancen indregnes aktiver, når det er sandsynligt, at fremtidige økonomiske fordele vil tilflyde selskabet, og aktivets værdi kan måles pålideligt. Forpligtelser indregnes i balancen, når de er sandsynlige og kan måles pålideligt. Ved første indregning måles aktiver og forpligtelser til kostpris. Efterfølgende måles aktiver og forpligtelser som beskrevet nedenfor for hver enkelt regnskabspost.

Ved indregning og måling tages hensyn til forudsigelige tab og risici, der fremkommer inden årsrapporten aflægges, og som be- eller afkræfter forhold, der eksisterede på balancedagen.

GENERAL**Basis of recognition and measurement**

Income is recognised in the income statement as earned, including value adjustments of financial assets and liabilities. All expenses, including depreciation, amortisation and impairment loss, are also recognised in the income statement.

Assets are recognised in the balance sheet when future financial benefits are reasonably likely to accrue to the Company and the value of such assets can be measured reliably. Liabilities are recognised in the balance sheet when they are reasonably likely to occur and can be measured reliably. On initial recognition, assets and liabilities are measured at cost and subsequently measured as described for each item below.

On recognition and measurement, regard is had to predictable losses and risks arising before the presentation of the annual report and confirming or invalidating facts existing as at the balance sheet date.

VALUTA OG SIKRINGSDISPOSITIONER

Årsrapporten er aflagt i danske kroner.

Transaktioner i fremmed valuta omregnes i årets løb til danske kroner efter transaktionsdagens kurs, idet kurssikrede transaktioner dog indregnes til den sikrede kurs. Tilgodehavender og gældsforpligtelser i fremmed valuta omregnes til danske kroner efter balancedagens kurs, idet kurssikrede beløb dog indregnes til den sikrede kurs. Realiserede og urealiserede valutakursgevinster og -tab indregnes i resultatopgørelsen under finansielle poster.

RESULTATOPGØRELSE

Resultatopgørelsen opstilles artsopdelt.

Nettoomsætning

Indtægter ved salg af varer og tjenesteydelser indregnes i resultatopgørelsen, såfremt levering og risikoovergang til køber har fundet sted inden udgangen af regnskabsåret. Nettoomsætning opgøres ekskl. moms og rabatter.

Afskrivninger

Afskrivninger på immaterielle og materielle anlægsaktiver tilsigter, at der sker systematisk afskrivning over aktivernes forventede brugstid. For selskabet er anvendt følgende levetider:

Software:	3 år
Udviklingsprojekter:	3 - 5 år
Indretning af lejede lokaler:	5 år

FOREIGN CURRENCY AND HEDGING TRANSACTIONS

The annual report is presented in Danish kroner.

During the year, foreign currency transactions are translated into Danish kroner using the rate of exchange applicable at the date of transaction or, for hedged transactions, the hedged rate of exchange. Receivables and liabilities other than provisions in foreign currencies are translated into Danish kroner using the exchange rates applicable at the balance sheet date or, for hedged amounts, the hedged rate of exchange. Realized and unrealised translation gains and losses are recognised in the income statement under net financials.

INCOME STATEMENT

The income statement is classified by type of expenditure.

Revenue

Income from the sale of goods and services is recognised in the income statement when delivery and the passing of the risk have taken place before year-end. Revenue is determined less VAT and discounts.

Depreciation

Depreciation of tangible fixed assets aim at complete write-offs over the expected useful life of the assets. For the Company, useful life is applied as follows:

Software:	3 years
Developments:	3 - 5 years
Leasehold improvements:	5 years

Tekniske anlæg og maskiner: 5 - 8 år
 Andre anlæg, driftsmat., inventar: 3 - 5 år

Rettigheder: 3 - 5 år

Plant and machinery: 5 - 8 years
 Other fixtures and fittings,
 tools and equipment: 3 - 5 years
 Contractual and other legal
 rights 3 - 5 years

Finansielle poster

Under finansielle poster indregnes renteindtægter og renteomkostninger, kursregulering af fremmed valuta samt realiserede og urealiserede kursgevinster og -tab på værdipapirer.

Net financials

Interest receivable and similar income and interest payable and similar expenses, translation adjustments as well as realised and unrealised capital gains and losses are recognised under net financials.

Skat af årets resultat

Årets aktuelle skatter og udskudte skatter indregnes i resultatopgørelsen som årets skatter med den del, der kan henføres til årets resultat, og direkte på egenkapitalen med den del, der kan henføres til posteringer foretaget direkte på egenkapitalen.

Tax of income for the year

The current and deferred taxation for the period is recognised in the income statement as taxes for the year with the portion attributable to the net profit or loss for the year, and directly against equity with the portion attributable to amounts recognised directly against equity.

Udskudte skatteforpligtelser og udskudte skatteaktiver indregnes fuldt ud i balancen med 25% af alle midlertidige forskelle mellem regnskabsmæssige og skattemæssige værdier af aktiver og forpligtelser. Udskudte skatteaktiver indregnes med den værdi, de efter vurdering forventes at kunne realiseres til ved modregning i udskudte skatteforpligtelser eller ved udligning i skat af fremtidig indtjening.

Deferred tax liabilities and deferred tax assets are fully recognised in the balance sheet with 25 per cent of all temporary differences between the carrying amount and tax base of assets and liabilities. Deferred tax assets are recognised, following an assessment, at expected realisable value through a set-off against deferred tax liabilities or against tax on future earnings.

BALANCE**Immaterielle anlægsaktiver**

Udviklingsprojekter, der er klart definerede og identificerbare, hvor den tekniske gennemførlighed, tilstrækkelige ressourcer og et potentielt fremtidigt marked kan påvises, og hvor det er hensigten at fremstille, markedsføre eller anvende projektet, indregnes som immaterielle anlægsaktiver, hvis kostprisen kan opgøres pålideligt, og der er tilstrækkeligt sikkerhed for, at den fremtidige indtjening kan dække produktions-, salgs- og administrations omkostninger samt udviklingsomkostningerne. Øvrige udviklingsomkostninger indregnes i resultatopgørelsen, efterhånden som omkostningerne afholdes.

Immaterielle anlægsaktiver måles i balancen til kostpris med fradrag af akkumulerede afskrivninger eller til genindvindingsværdien, hvor denne er lavere.

Offentlige tilskud

Offentlige tilskud omfatter tilskud og finansiering af udvikling samt tilskud til investeringer m.v. Tilskud indregnes, når der er rimelig sikkerhed for, at de vil blive modtaget. Tilskud til udviklingsprojekter indregnes under forpligtelser som periodeafgrænsningspost.

Periodeafgrænsningsposten indregnes i resultatopgørelsen i takt med, at der foretages afskrivninger på det tilskudsberettigede aktiv. Tilskud der ikke vedrører aktiverede udviklingsprojekter indregnes løbende i resultatopgørelsen i takt med at omkostninger afholdes.

BALANCE SHEET**Intangible assets**

Development projects that are clearly defined and identifiable, where the technical durability, sufficient resources and a potential future market can be identified, and it is the intention to produce, introduce or use the project, are recognised as intangible assets, if the cost price can be identified, and there are sufficient evidence, that the future profit can cover the production-, sales- and administration costs, and the development cost. Other development costs are recognized in the income statement, as the costs occur.

Intangible assets are recognised in the balance sheet at the lower of cost less accumulated amortisation and the recoverable amount.

Government Grants

Government Grants are recognised in the balance sheet as grants and financial benefits for development and investments. Grants are recognised in the balance sheet when they are expected received without a reasonable doubt. Grants which do not concern capitalised development projects are recognised in the income statement on a regular basis.

Materielle anlægsaktiver

Materielle anlægsaktiver måles i balancen til kostpris med fradrag af akkumulerede afskrivninger eller til genindvindingsværdien, hvor denne er lavere.

Ydelser i forbindelse med operationel leasing og øvrige lejeaftaler indregnes i resultatopgørelsen over kontraktens løbetid. Selskabets samlede forpligtelse vedrørende operationelle leasing- og lejeaftaler oplyses under eventualposter.

Finansielle anlægsaktiver

Kapitalandele i dattervirksomheder indregnes i balancen til den forholdsmæssigt ejede andel af virksomhederne reguleret for resterende goodwill samt urealiserede koncerninterne fortjenester og tab.

Dattervirksomhedens resultat indregnes i resultatopgørelsen forholdsmæssigt til de andele, der svarer til kapitalandelene.

Andre værdipapirer og kapitalandele indregnes til vurderet dagsværdi i balancen.

Varebeholdninger

Varebeholdninger indregnes til kostpris efter FIFO-princippet eller nettorealiseringspris, hvor denne er lavere.

Fremstillede færdigvarer og varer under fremstilling indregnes til kostpris omfattende værdien af direkte og indirekte medgåede materialer og løn.

Property, plant and equipment

Property, plant and equipment is recognised in the balance sheet at the lower of cost less accumulated depreciation and the recoverable amount.

Payments in connection with operational lease og other rental agreements are recognized in the income statement according to the period of the contract. The Company total liability related to the operational lease- and rental agreements are reported as contingent liability.

Fixed asset investments

Investments in subsidiaries are recognised in the balance sheet at the proportionate share of the investment in the enterprises adjusted for remaining goodwill and unrealised intra-group profits and losses.

The profit or loss of the subsidiary is recognised in the income statement as the proportionate share made up of the investments.

Other investments are recognized in the balance sheet at fair value.

Inventories

Inventories are recognised at the lower of cost according to the FIFO principle and net realisable value.

Manufactured goods and work in progress are recognised at cost, comprising the amount of direct and indirect costs.

Tilgodehavender

Tilgodehavender måles til amortiseret kostpris, hvilket sædvanligvis svarer til pålydende værdi, med fradrag af nedskrivning til imødegåelse af tab.

Nedskrivning til imødegåelse af tab opgøres på grundlag af en individuel vurdering af de enkelte tilgodehavender.

Egenkapital

Forslag til udbytte for regnskabsåret indregnes som særlig post under egenkapitalen.

Nettoopskrivning af kapitalandele i dattervirksomheder indregnes under egenkapitalen i reserve for nettoopskrivning efter indre værdis metode i det omfang, den regnskabsmæssige værdi overstiger anskaffelsesværdien.

Hensatte forpligtelser

Andre hensatte forpligtelser omfatter forventede omkostninger til garantiforpligtelser og indregnes, når selskabet på balancedagen har en forpligtelse herpå. Hensættelsen måles ud fra et skøn over dagsværdien af forpligtelsen.

Gældsforpligtelser

Kortfristede gældsforpligtelser måles ligeledes til amortiseret kostpris, hvilket normalt svarer til gældens pålydende værdi.

Periodeafgrænsningsposter

Periodeafgrænsningsposter indregnet under forpligtelser omfatter modtagne betalinger vedrørende indtægter i de efterfølgende år, herunder offentlige tilskud

Receivables

Receivables are measured at amortised cost, which usually corresponds to nominal value, less write-downs for bad debts.

Write-downs for bad debts are determined on the basis of an assessment of the individual receivables.

Equity

The proposed dividend for the financial year is recognised as a special item under equity.

Net revaluation of investments in subsidiaries is recognised under equity in the reserve for net revaluation according to the equity method to the extent that the carrying amount exceeds the acquisition value.

Provisions

Other provision comprise expected costs for warranties liabilities and is recognised when the company has a such liability. The provisions are measured at estimated fair value.

Liabilities

Short time liabilities are likewise measured at amortised cost, which usually means the nominal value.

Deferred payables

Deferred payables recognized as liabilities includes received payments related to future profit, this includes Government grants.

Resultatoppgørelse

Statement of income

	2012 t.DKK	2011 t.DKK
Bruttofortjeneste Gross profit	9.195	575
1 Personaleomkostninger Staff expenses	-20.286	-26.483
Resultat før afskrivninger Profit before depreciation	-11.091	-25.908
2 Af- og nedskrivninger på anlægsaktiver Depreciation and write down on fixed assets	-9.192	-9.293
Resultat af primær drift Operating profit	-20.283	-35.201
Resultat tilknyttede virksomheder Result, associated companies	0	-122
3 Finansielle poster Financial items	-3.873	-1.970
Resultat før skat Profit before tax	-24.156	-37.293
4 Skat af årets resultat Tax on profit for the year	0	0
Årets resultat Net profit for the year	-24.156	-37.293
Resultatdisponering Appropriation account		
Saldo pr. 01.01.12 Balance as 01.01.12	-5.365	31.925
Årets resultat Net profit for the year	-24.156	-37.293
Til disposition for generalforsamlingen Profits available for appropriation by the general meeting	-29.521	-5.365
Beløbet foreslås fordelt således: Overført resultat Retained profit	-29.521	-5.365
I alt Total	-29.521	-5.365

AKTIVER/ASSETS

Note		31.12.12 t.DKK	31.12.11 t.DKK
	Rettigheder Contractual and other legal rights	6.371	9.429
	Udviklingsprojekter Developments	11.619	17.163
	Software Software	15	37
	Udviklingsprojekter under udførelse Development projects in progress	0	0
5	Immaterielle anlægsaktiver i alt Total intangible assets	18.005	26.629
	Indretning af lejede lokaler Leasehold improvements	820	915
	Tekniske anlæg og maskiner Technical plant and machinery	208	332
	Andre anlæg, driftsmateriel og inventar Other fixtures and fittings, tools and equipment	147	31
6	Materielle anlægsaktiver i alt Total property, plant and equipment	1.175	1.278
7	Kapitalandele tilknyttede selskaber Equity holding associated companies	2	2
7	Andre finansielle anlægsaktiver Other financial fixed assets	43	45
	Finansielle anlægsaktiver i alt Total financial assets	45	47
	Anlægsaktiver i alt Total fixed assets	19.225	27.954
	Råvarer og hjælpematerialer Raw materials and consumables	2.565	2.606
	Varer under fremstilling Work in progress	905	595
	Fremstillede varer og handelsvarer Goods for resale	473	2.416
	Varebeholdninger Stock	3.943	5.617

Balance

Balance sheet

Note	31.12.12 t.DKK	31.12.11 t.DKK
Tilgodehav. fra salg og tjenesteydelser Trade receivables	3.087	5.157
Tilgodehav. hos tilknyttede virksomheder Receivables from Group enterprises	1.104	422
Andre tilgodehavender Other receivables	4.904	6.577
Periodeafgræsningsposter Prepayments	597	85
Tilgodehavender i alt Total receivables	9.692	12.241
Likvide beholdninger Liquid assets	4.233	3.347
Omsætningsaktiver i alt Total current assets	17.868	21.205
Aktiver i alt Total assets	37.093	49.159

Balance

Balance sheet

PASSIVER / LIABILITIES

Note		31.12.12 t.DKK	31.12.11 t.DKK
	Selskabskapital Share capital	5.205	5.205
	Overført resultat Retained profit	-29.521	-5.365
8	Egenkapital i alt Total shareholder's equity	-24.316	-160
	Garantiforpligtelser Warranty provisions	753	1.241
	Hensættelser i alt Total provisions	753	1.241
9	Konvertible gældsbreve Convertible notes	33.600	21.600
	Langfristede gældsforpligtelser i alt Total long-term liabilities	33.600	21.600
	Forudbetalinger fra kunder Prepayment from costumers	233	1.091
	Leverandører af varer og tjenesteydelser Trade creditors	3.931	1.943
	Varegæld tilknyttede virksomheder Trade creditors Group Companies	21	8.936
	Varegæld associerede virksomheder Trade creditors associated Companies	783	2.346
	Anden gæld Other Payables	10.307	11.672
	Periodeafgænsningsposter Deferred payables	11.781	490
	Kortfristede gældsforpligtelser i alt Total short-term liabilities	27.056	26.478
	Gældsforpligtelser i alt Total liabilities	60.656	48.078
	Passiver i alt Total shareholder's equity and liabilities	37.093	49.159
10	Kontraktlige forpligtelser Contractual obligations		
11	Eventualforpligtelser Contingent liabilities		
12	Ejerforhold Owners and shareholders		
13	Koncernforhold Group relations		

0. Regnskabsmæssig usikkerhed, skøn, vurderinger og efterfølgende begivenheder

Selskabet har ved udgangen af 2012 tabt sin egenkapital. Der er opnået tilsagn om tilførelse af kapital, som efter ledelsens vurdering vil tilføre den nødvendige likviditet til gennemførelse af driften for 2013.

At the end of 2012, the Company had lost its equity. A commitment has been obtained for a capital injection which, according to Management, will suffice to carry through operations in 2013

Ved værdiansættelsen af de immaterielle anlægsaktiver er der ligeledes forudsat, at der på langt sigt opnås tilstrækkelige, positive pengestrømme til, at der ikke er behov for nedskrivning af de immaterielle anlægsaktiver.

The valuation of intangible assets also assumes that sufficient, positive cash flows are made in the long run to avoid any need for impairment write-down of intangible assets.

Årsrapporten aflægges derfor underforudsætning af fortsat drift.

The annual report is therefore presented based on the going concern status of the Company.

	2012 t.DKK	2011 t.DKK
1. Personaleomkostninger		
Staff expenses		
Lønninger	21.689	24.325
Remuneration		
Pensioner	2.200	1.966
Pensions		
Andre omkostninger til social sikring m.v.	310	192
Other social security expenses, etc.		
Viderefaktureret løn	-3.913	0
Salary invoiced to 3. parties		
I alt	20.286	26.483
Total		
Gennemsnitligt antal medarbejdere	44	40
Average number of employees		

	2012 t.DKK	2011 t.DKK
2. Af- og nedskrivninger		
Depreciation		
Af- og nedskriv. immaterielle anlægsaktiver	8.624	8.631
Depreciation and write down, intangible assets		
Afskrivninger, materielle anlægsaktiver	569	663
Depreciation, tangible fixed assets		
Tab ved salg af anlægsaktiver	0	0
Loss, sale of fixed assets		
I alt	9.193	9.294
Total		

3. Finansielle poster		
Finansielle poster, tilknyttede virksomheder	-4.165	-1.981
Financial items, group companies		
Kursregulering, netto	347	34
Currency conversion, net		
Andre finansielle indtægter	4	8
Other financial income		
Andre finansielle omkostninger	-59	-31
Other financial expenses		
I alt	-3.873	-1.970
Total		

4. Skat af årets resultat		
Tax of the result		
Årets udskudte skat	0	0
Deferred tax for the year		
Beregnet skat af skattepligtig indkomst	0	0
Calculated tax of the taxable income		
Årets skat i alt	0	0
Total tax for the year		

5. Immaterielle anlægsaktiver
Intangible assets

	Rettig- heder Contractual and other legal rights	Udviklings- projekter Development projects	Software	Total 2012	Total 2011
Beløb i t.DKK/Amounts in t.DKK			Software	Total 2012	Total 2011
Kostpris pr. 01.01.12 Cost at 01.01.12	15.290	27.720	249	43.259	92.119
Tilgang i året Addition in the year	0	0	0	0	32
Tilskud Grants	0	0	0	0	0
Kostpris pr. 31.12.12 Cost at 31.12.12	15.290	27.720	249	43.259	92.151
Afskrivninger pr. 01.01.12 Depreciation at 01.01.12	5.861	10.557	212	16.630	56.891
Ned - & afskrivninger i året Depreciation and write down for the year	3.058	5.544	22	8.624	8.631
Afskrivninger pr. 31.12.12 Depreciation at 31.12.12	8.919	16.101	234	25.254	65.522
Regnskabsmæssig værdi pr. 31.12.12 Carrying amount at 31.12.12	6.371	11.619	15	18.005	26.629

6. Materielle anlægsaktiver
Tangible fixed assets

	Indretning af lejede lokaler	Tekniske anlæg og maskiner	Andre an- læg, drifts- materiel & inventar	Total 31.12.12	Total 31.12.11
Beløb i t.DKK/Amounts in t.DKK	Leasehold improvements	Technical plant and machinery	Fixtures etc.	Total 31.12.12	Total 31.12.11
Kostpris pr. 01.01.12 Cost at 01.01.12	2.000	704	368	3.072	3.072
Tilgang i året Addition in the year	305	0	161	466	0
Afgang i året Disposals in the year	0	0	0	0	0
Kostpris pr. 31.12.12 Cost at 31.12.12	2.305	704	529	3.538	3.072
Afskrivninger pr. 01.01.12 Depreciation at 01.01.12	1.085	372	337	1.794	1.131
Afskrivninger i året Depreciation for the year	400	124	45	569	663
Afgang i året Disposals in the year	0	0	0	0	0
Afskrivninger pr. 31.12.12 Depreciation at 31.12.12	1.485	496	382	2.363	1.794
Regnskabsmæssig værdi pr. 31.12.12 Carrying amount at 31.12.12	820	208	147	1.175	1.278

7. Finansielle anlægsaktiver
Financial fixed assets

	Kapital- andele tilknyttede selskaber	Andre finansielle anlægs- aktiver
	Equity holding associated companies	Other financial fixed
Beløb i t.DKK/Amounts in t.DKK		
Kostpris pr. 01.01.12 Cost at 01.01.12	2.206	761
Tilgang i året Addition in the year	0	0
Kostpris pr. 31.12.12 Cost at 31.12.12	2.206	761
Nettoopskrivninger 01.01.12 Net writing up 01.01.12	-2.204	-716
Andel af årets resultat, netto Part of year result, net	0	0
Intern avance Intercompany profit	0	0
Værdi- og kursreguleringer Impairment	0	-2
Nettoopskrivninger 31.12.12 Net writing up 31.12.12	-2.204	-718
Regnskabsmæssig værdi pr. 31.12.12 Carrying amount as at 31.12.12	2	43

Kapitalandele i tilknyttede virksomheder omfatter:
 Equity holding associated companies

Dantherm Power, Inc. 100%
 4260 Orcland Park Boulevard
 SC - 29303, 4400 Spartenburg

8. Egenkapital
Equity

	Selskabs- kapital	Overført resultat	Total 31.12.12	Total 31.12.11
Beløb i t.DKK/Amounts in t.DKK	Share capital	Retained profit	Total 31.12.12	Total 31.12.11
Saldo pr. 01.01.12 Balance as at 01.01.12	5.205	-5.365	-160	37.130
Årets resultat Net result for the year	0	-24.156	-24.156	-37.293
Valutakursregulering udenlandske datterselskabe Currency transaction, foreign subsidiaries	0	0	0	3
Saldo pr. 31.12.12 Balance as at 31.12.12	5.205	-29.521	-24.316	-160

Bevægelser på selskabskapitalen i regnskabsåret og de 5 foregående regnskabsår:
 Changes in share capital in the financial year and the previous five financial years

Selskabskapital pr. 01.01.07 Share capital as at 01.01.07	1.000
Kapitalforhøjelse 20.05.08 Capital increase 20.05.08	500
Kapitalforhøjelse 18.01.10 Capital increase 18.01.10	2.510
Kapitalforhøjelse 01.09.10 Capital increase 01.09.10	1.195
Selskabskapital pr. 31.12.12 Share capital as at 31.12.12	5.205

Selskabskapitalen består af:

The sharecapital is divided like this:

A-aktier A-shares	1.500
B-aktier B-shares	3.705

	31.12.12 t.DKK	31.12.11 t.DKK
9. Konvertible gældsbreve		
Convitable notes		
Andel af konvertible gældsbreve der forfalder:		
Part of convertible notes, that are due:		
Næste år	0	0
Next year		
2-5 år	33.600	21.600
2-5 years		
Efter 5 år	0	0
More than 5 years		
I alt	33.600	21.600
Total		

10. Kontraktlige forpligtelser		
Contractual obligations		
Ikke finansielle leasingydelser:		
Non-financial lease payments:		
Næste år	765	626
Next year		
2-5 år	524	439
2-5 years		
Huslejeforpligtelser:		
Rental liabilities:		
Næste år	361	268
Next year		
2-5 år	212	0
2 - 5 years		
I alt	1.862	1.333
Total		

11. Eventualforpligtelser

Contingent liabilities

I henhold til Selskabsloven hæfter Dantherm Power A/S for de forpligtelser i Dantherm Air Handling A/S, som også var tilstede på tidspunktet for spaltningens offentliggørelse, dog højest med den resterende nettoværdi på dette tidspunkt.

Under the Danish Companies Act (*Selskabsloven*), Dantherm Power A/S is liable for the obligations of Dantherm Air Handling A/S which also existed at the time of the announcement of the demerger plan, though not for more than the remaining net value at this time.

Visse af selskabets udviklingsprojekter er med tilskud, hvortil der er knyttet almindelige tilbagebetalingsforpligtelser.

For some of the company's development projects, funding has been obtained which is subject to ordinary repayment obligations.

12. Ejerforhold**Owners and shareholders**

Følgende ejere er optaget i selskabets ejerfortegnelse med en ejerandel på mere end 5% af selskabskapitalen:

The following shareholder have been registered in the Company's register of shareholders as holding more than 5 per cent of the share capital:

Ballard Power Systems Inc., Burnaby, Canada
Dantherm A/S, Skive

13. Koncernforhold**Group relations**

Dantherm Power A/S og dattervirksomhed indgår i koncernregnskabet for Ballard Power Systems Inc., Burnaby, Canada

Dantherm Power A/S and subsidiary are part of the group report for Ballard Power Systems Inc.
Burnaby, Canada

Nielsen & Christensen

Statsautoriseret Revisionspartnerselskab

Serenergy A/S

CVR-nr. 29 61 66 47

Årsrapport

2011/12

Årsrapporten er fremlagt og godkendt på selskabets ordinære generalforsamling den 6. februar 2013.

Dirigent

www.n-c.dk

CVR.nr. 29442789

☐ **Aalborg**

Hasseris Bymidte 6
Postboks 9 • DK-9100 Aalborg
Tlf. 98 18 33 33
e-mail: aalborg@n-c.dk

☐ **København**

Kvæsthusgade 3
DK-1251 København K
Tlf. 39 16 36 36
e-mail: copenhagen@n-c.dk

☐ **Aars**

Dyrskuevej 9
DK-9600 Aars
Tlf. 98 62 38 66
e-mail: aars@n-c.dk

Praxity
MEMBER
GLOBAL ALLIANCE OF
INDEPENDENT FIRMS

Indholdsfortegnelse

	<u>Side</u>
Påtegninger	
Ledelsespåtegning	1
Den uafhængige revisors erklæringer	2
 Ledelsesberetning	
Selskabsoplysninger	4
Hovedtal og nøgletal	5
Ledelsesberetning	6
 Årsregnskab 1. oktober 2011 - 30. september 2012	
Anvendt regnskabspraksis	7
Resultatopgørelse	11
Balance	12
Noter	14

Ledelsespåtegning

Bestyrelse og direktion har dags dato aflagt årsrapporten for 2011/12 for Serenergy A/S.

Årsrapporten er aflagt i overensstemmelse med årsregnskabsloven.

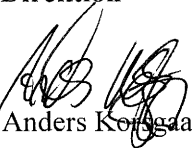
Vi anser den valgte regnskabspraksis for hensigtsmæssig, og efter vores opfattelse giver årsregnskabet et retvisende billede af selskabets aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 30. september 2012 samt af resultatet af selskabets aktiviteter for regnskabsåret 1. oktober 2011 - 30. september 2012.

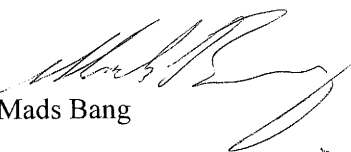
Ledelsesberetningen indeholder efter vores opfattelse en retvisende redegørelse for de forhold, som beretningen omhandler.

Årsrapporten indstilles til generalforsamlingens godkendelse.

Hobro, den 6. februar 2013

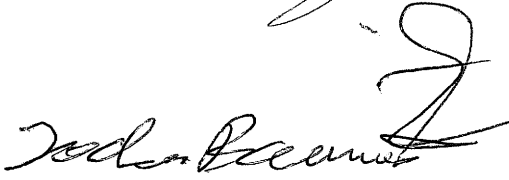
Direktion

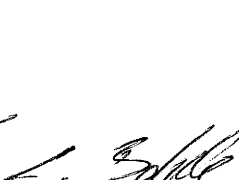

Anders Kongsgaard

Mads Bang

Bestyrelse

Ejler Holm
formand

Dr. Jochen Baurmeister

Karl Christian Behrle

Den uafhængige revisors erklæringer

Til aktionærerne i Serenergy A/S

Påtegning på årsregnskabet

Vi har revideret årsregnskabet for Serenergy A/S for regnskabsåret 1. oktober 2011 - 30. september 2012, der omfatter anvendt regnskabspraksis, resultatopgørelse, balance og noter. Årsregnskabet udarbejdes efter årsregnskabsloven.

Ledelsens ansvar for årsregnskabet

Ledelsen har ansvaret for udarbejdelsen af et årsregnskab, der giver et retvisende billede i overensstemmelse med årsregnskabsloven. Ledelsen har endvidere ansvaret for den interne kontrol, som ledelsen anser nødvendig for at udarbejde et årsregnskab uden væsentlig fejlinformation, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl.

Revisors ansvar

Vores ansvar er at udtrykke en konklusion om årsregnskabet på grundlag af vores revision. Vi har udført revisionen i overensstemmelse med internationale standarder om revision og yderligere krav ifølge dansk revisorlovgivning. Dette kræver, at vi overholder etiske krav samt planlægger og udfører revisionen for at opnå høj grad af sikkerhed for, om årsregnskabet er uden væsentlig fejlinformation.

En revision omfatter udførelse af revisionshandlinger for at opnå revisionsbevis for beløb og oplysninger i årsregnskabet. De valgte revisionshandlinger afhænger af revisors vurdering, herunder vurdering af risici for væsentlig fejlinformation i årsregnskabet, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl. Ved risikovurderingen overvejer revisor intern kontrol, der er relevant for selskabets udarbejdelse af et årsregnskab, der giver et retvisende billede. Formålet hermed er at udforme revisionshandlinger, der er passende efter omstændighederne, men ikke at udtrykke en konklusion om effektiviteten af selskabets interne kontrol. En revision omfatter endvidere vurdering af, om ledelsens valg af regnskabspraksis er passende, om ledelsens regnskabsmæssige skøn er rimelige samt den samlede præsentation af årsregnskabet.

Det er vores opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vores konklusion.

Revisionen har ikke givet anledning til forbehold.

Den uafhængige revisors erklæringer

Konklusion

Det er vores opfattelse, at årsregnskabet giver et retvisende billede af selskabets aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 30. september 2012 samt af resultatet af selskabets aktiviteter for regnskabsåret 1. oktober 2011 - 30. september 2012 i overensstemmelse med årsregnskabsloven.

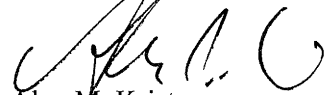
Udtalelse om ledelsesberetningen

Vi har i henhold til årsregnskabsloven gennemlæst ledelsesberetningen. Vi har ikke foretaget yderligere handlinger i tillæg til den udførte revision af årsregnskabet. Det er på denne baggrund vores opfattelse, at oplysningerne i ledelsesberetningen er i overensstemmelse med årsregnskabet.

Aalborg, den 6. februar 2013

NIELSEN & CHRISTENSEN

Statsautoriseret revisionspartnerselskab

Alex M. Kristensen

Statsautoriseret revisor

Selskabsoplysninger

Selskabet

Serenergy A/S
Majsmarken 1B
9500 Hobro

Telefon: 46 96 52 67
Telefax: 98 37 22 55
Hjemmeside: www.serenergy.com

CVR-nr.: 29 61 66 47
Stiftet: 9. juni 2006
Hjemsted: Hobro
Regnskabsår: 1. oktober - 30. september

Bestyrelse

Ejler Holm, formand
Dr. Jochen Baurmeister
Karl Christian Behrle

Direktion

Anders Korsgaard
Mads Bang

Revision

Nielsen & Christensen
Statsautoriseret revisionspartnerselskab

Bankforbindelse

Sparekassen Hobro

Advokatforbindelse

Hjulmand & Kaptain, Aalborg

Hovedtal og nøgletal

	2011/12 t.kr.	2010/11 t.kr.	2009/10 t.kr.	2008/09 t.kr.
Resultatopgørelse:				
Bruttofortjeneste	3.150	4.078	2.914	2.356
Resultat før finansielle poster	266	882	190	-254
Finansielle poster, netto	-190	-144	-38	-258
Årets resultat	54	548	110	-385
Balance:				
Balancesum	15.987	14.704	11.936	9.220
Egenkapital	7.232	7.180	6.331	5.572
Medarbejdere:				
Gennemsnitligt antal heltidsansatte medarbejdere	18	13	12	13
Nøgletal i %: *)				
Soliditetsgrad	45,2	48,8	53,0	60,4

*) Nøgletallene er udarbejdet i overensstemmelse med Den Danske Finansanalytikerforenings "Anbefalinger & Nøgletal 2010". Nøgletal med negativ værdi er ikke angivet. Nøgletallenes definitioner fremgår af afsnittet om anvendt regnskabspraksis.

Ledelsesberetning

Hovedaktivitet

Hovedaktiviteten har i lighed med tidligere år bestået af udvikling og produktion af brændselsceller og relaterede systemer.

Usikkerhed ved indregning eller måling

Selskabets aktivitet består i høj grad af længerevarende kontrakter om udvikling og produktion af brændselsceller og hertil relaterede enheder. Der er dels tale om udvikling for egen regning og udvikling og produktion for fremmed regning.

Omkostningerne til udvikling af nye teknologier og produkter for egen regning aktiveres, efter fradrag af modtagne tilskud, som udviklingsprojekter. Ledelsen foretager årligt en vurdering af værdien af det enkelte udviklingsprojekt og behovet for nedskrivning heraf. Denne vurdering er baseret på et skøn over den fremtidige kommercielle udnyttelse af den enkelte teknologi og produkt og er derfor behæftet med en naturlig usikkerhed.

Udvikling og produktion for fremmed regning indregnes i regnskabet i takt med at arbejdet udføres og klassificeres som igangværende arbejder for fremmed regning. Målingen af de igangværende arbejder er behæftet med nogen usikkerhed, da de bl.a. omfatter udviklingsprojekter for fremmed regning.

Udvikling i aktiviteter og økonomiske forhold

Resultat før afskrivninger er stabilt på 1,7 mio. kr. i 2011/12 mod 1,8 mio. kr. i 2010/11, imens resultat efter skat udgør 53. t.kr. Ledelsen anser årets resultat for tilfredsstillende.

Kapitalforhold

Selskabet har pr. 30. september 2012 en bogført egenkapital på t.kr. 7.232, hvilket giver en soliditet på 45 %.

Ledelsen har sikret finansieringen af udviklingsprojekter igennem kontrakter og faste kreditrammer i selskabets pengeinstitut og langsigtede låneaftaler. Selskabet har endvidere indgået flerårige kontrakter om udvikling, som bl.a. finansieres af offentlige institutioner.

Den forventede udvikling

Forventningerne er en øget aktivitet i det kommende år samt et positivt resultat. Selskabet har på balancetidspunktet indgået aftaler og flerårige kontrakter, som sikrer en forøgelse af aktiviteten i det kommende år.

Begivenheder efter regnskabsårets udløb

Efter regnskabsårets afslutning er der ikke indtruffet begivenheder, som vil kunne forrykke selskabets finansielle stilling væsentligt.

Anvendt regnskabspraksis

Årsrapporten for Serenergy A/S er aflagt i overensstemmelse med årsregnskabslovens bestemmelser for en klasse B-virksomhed.

Årsrapporten er aflagt efter samme regnskabspraksis som sidste år.

Omregning af fremmed valuta

Transaktioner i fremmed valuta omregnes til transaktionsdagens kurs. Valutakursdifferencer, der opstår mellem transaktionsdagens kurs og kursen på betalingsdagen, indregnes i resultatopgørelsen som en finansiel post.

Tilgodehavender, gæld og andre monetære poster i fremmed valuta, som ikke er afregnet på balancedagen, omregnes til balancedagens valutakurs. Forskellen mellem balancedagens kurs og kursen på tidspunktet for tilgodehavendets eller gældens opståen indregnes i resultatopgørelsen under finansielle indtægter og omkostninger.

Resultatopgørelsen

Bruttofortjeneste

Bruttofortjeneste indeholder nettoomsætning, ændring i lagre af færdigvarer og varer under fremstilling, arbejde udført for egen regning og opført under aktiver, andre driftsindtægter samt eksterne omkostninger.

Nettoomsætning indregnes i resultatopgørelsen, såfremt levering og risikoovergang til køber har fundet sted inden årets udgang, og såfremt indtægten kan opgøres pålideligt og forventes modtaget. Nettoomsætningen indregnes eksklusive moms og afgifter og med fradrag af rabatter i forbindelse med salget.

Finansielle poster

Finansielle indtægter og omkostninger indeholder renteindtægter og rentekomkostninger, realiserede og urealiserede kursgevinster og kurstab vedrørende gæld og transaktioner i fremmed valuta samt rentetillæg og rentegodtgørelser ved skattebetaling. Finansielle indtægter og omkostninger indregnes med de beløb, der vedrører regnskabsåret.

Skat af årets resultat

Årets skat, der består af årets aktuelle selskabsskat og ændring i udskudt skat, indregnes i resultatopgørelsen med den del, der kan henføres til årets resultat, og direkte i egenkapitalen med den del, der kan henføres til posteringer direkte på egenkapitalen.

Anvendt regnskabspraksis

Balancen

Immaterielle anlægsaktiver

Udviklingsprojekter, patenter og licenser

Udviklingsomkostninger omfatter blandt andet lønninger og gager samt afskrivninger, der direkte og indirekte kan henføres til udviklingsaktiviteter.

Udviklingsprojekter, der er klart definerede og identificerbare, hvor den tekniske udnyttelsesgrad, tilstrækkelige ressourcer og et potentielt fremtidigt marked eller udviklingsmulighed kan påvises, og hvor det er hensigten at fremstille, markedsføre eller anvende projektet, indregnes som immaterielle anlægsaktiver, såfremt kostprisen kan opgøres pålideligt, og der er tilstrækkelig sikkerhed for, at den fremtidige indtjening kan dække produktions-, salgs- og administrationsomkostninger. Øvrige udviklingsomkostninger indregnes i resultatopgørelsen, efterhånden som omkostningerne afholdes.

Aktiverede udviklingsomkostninger måles til kostpris med fradrag af akkumulerede afskrivninger eller til genindvindingsværdi, såfremt denne er lavere.

Efter færdiggørelsen af udviklingsarbejdet afskrives aktiverede udviklingsomkostninger over den vurderede økonomiske brugstid, der vurderes til 2-5 år.

Patenter og licenser måles til kostpris med fradrag af akkumulerede afskrivninger. Patenter afskrives lineært over den resterende patentperiode, og licenser afskrives over aftaleperioden, dog maksimalt 10 år.

Materielle anlægsaktiver

Produktionsanlæg og maskiner og andre anlæg, driftsmateriel og inventar måles til kostpris med fradrag af akkumulerede afskrivninger og nedskrivninger.

Afskrivningsgrundlaget er kostpris med fradrag af forventet restværdi efter afsluttet brugstid.

Kostprisen omfatter anskaffelsesprisen samt omkostninger direkte tilknyttet anskaffelsen indtil det tidspunkt, hvor aktivet er klar til at blive taget i brug.

Der foretages lineære afskrivninger baseret på følgende vurdering af aktivernes forventede brugstider:

Produktionsanlæg og maskiner	5 år
Andre anlæg, driftsmateriel og inventar	5 år

Aktiver med en kostpris på under 12 t.kr. pr. enhed indregnes i anskaffelsesåret som omkostninger i resultatopgørelsen.

Fortjeneste eller tab ved afhændelse af materielle anlægsaktiver opgøres som forskellen mellem salgspris med fradrag af salgsomkostninger og den regnskabsmæssige værdi på salgstidspunktet. Fortjeneste eller tab indregnes i resultatopgørelsen under afskrivninger.

Anvendt regnskabspraksis

Varebeholdninger

Varebeholdninger måles til kostpris efter FIFO-metoden. Er nettorealiseringsværdien af varebeholdninger lavere end kostprisen, nedskrives til denne lavere værdi.

Kostpris for fremstillede færdigvarer samt varer under fremstilling omfatter kostpris for råvarer, hjælpe-materialer, direkte løn og indirekte produktionsomkostninger. Indirekte produktionsomkostninger indeholder indirekte materialer og løn samt vedligeholdelse af og afskrivning på maskiner og udstyr, der benyttes i produktionsprocessen. Desuden indeholder posten omkostninger til administration og ledelse samt aktiverede udviklingsomkostninger vedrørende produkterne.

Tilgodehavender

Tilgodehavender måles til amortiseret kostpris, hvilket sædvanligvis svarer til nominel værdi. Der nedskrives til nettorealiseringsværdien med henblik på at imødegå forventede tab.

Igangværende arbejder for fremmed regning

Igangværende arbejder for fremmed regning måles til salgsværdien af det udførte arbejde. Salgsværdien måles på baggrund af færdiggørelsesgraden på balancedagen og de samlede forventede indtægter på det enkelte igangværende arbejde.

Når salgsværdien på en entreprisekontrakt ikke kan opgøres pålideligt, måles salgsværdien til de medgåede omkostninger eller til nettorealiseringsværdien, såfremt denne er lavere.

Det enkelte igangværende arbejde indregnes i balancen under tilgodehavender eller gældsforpligtelser, afhængigt af nettoværdien af salgssummen med fradrag af acontofaktureringer og forudbetalinger.

Periodeafgrænsningsposter

Periodeafgrænsningsposter, som er indregnet under aktiver, omfatter afholdte omkostninger vedrørende efterfølgende regnskabsår.

Selskabsskat og udskudt skat

Aktuelle skatteforpligtelser og tilgodehavende aktuel skat indregnes i balancen som beregnet skat af årets skattepligtige indkomst, reguleret for skat af tidligere års skattepligtige indkomster samt for betalte acontoskatter.

Udskudt skat er skatten af alle midlertidige forskelle mellem regnskabsmæssig og skattemæssig værdi af aktiver og forpligtelser opgjort på grundlag af den planlagte anvendelse af aktivet henholdsvis afvikling af forpligtelsen.

Udskudte skatteaktiver, herunder skatteværdien af fremførelsesberettigede skattemæssige underskud, indregnes med den værdi, hvortil de forventes at blive anvendt, enten ved udligning i skat af fremtidig indtjening eller ved modregning i udskudte skatteforpligtelser inden for samme juridiske skatteenhed.

Anvendt regnskabspraksis

Gældsforpligtelser

Finansielle gældsforpligtelser indregnes ved lånoptagelse til det modtagne provenu med fradrag af afholdte transaktionsomkostninger. I efterfølgende perioder indregnes de finansielle forpligtelser til amortiseret kostpris svarende til den kapitaliserede værdi ved anvendelse af den effektive rente, således at forskellen mellem provenuet og den nominelle værdi indregnes i resultatopgørelsen over låneperioden.

Andre gældsforpligtelser, som omfatter gæld til leverandører samt anden gæld, måles til amortiseret kostpris, hvilket sædvanligvis svarer til nominel værdi.

Nøgletal

Nøgletal er udarbejdet i overensstemmelse med Den Danske Finansanalytikerforenings "Anbefalinger & Nøgletal 2010".

Hoved- og nøgletallene i oversigten er beregnet således:

Soliditetsgrad

$$\frac{\text{Egenkapital eksklusive minoritetsinteresser ultimo} \times 100}{\text{Passiver i alt ultimo}}$$

Resultatopgørelse 1. oktober - 30. september

<u>Note</u>	2011/12 kr.	2010/11 t.kr.
Bruttofortjeneste	3.150.260	4.078
1 Personaleomkostninger	-1.439.187	-2.270
Afskrivninger af materielle og immaterielle anlægsaktiver	-1.444.864	-926
Resultat før finansielle poster	266.209	882
Andre finansielle indtægter	62	5
Andre finansielle omkostninger	-189.771	-149
Resultat før skat	76.500	738
2 Skat af årets resultat	-22.971	-190
Årets resultat	53.529	548
Forslag til resultatdisponering:		
Overføres til overført resultat	53.529	548
Disponeret i alt	53.529	548

Balance 30. september

Aktiver		
<u>Note</u>	2012 kr.	2011 t.kr.
Anlægsaktiver		
3 Erhvervede rettigheder	1.131.727	1.263
3 Udviklingsprojekter under udførelse og forudbetalinger	3.980.738	3.091
3 Færdiggjorte udviklingsprojekter	4.835.668	4.358
Immaterielle anlægsaktiver i alt	9.948.133	8.712
4 Produktionsanlæg og maskiner	162.432	52
4 Andre anlæg, driftsmateriel og inventar	386.938	398
Materielle anlægsaktiver i alt	549.370	450
Deposita	62.500	63
Finansielle anlægsaktiver i alt	62.500	63
Anlægsaktiver i alt	10.560.003	9.225
Omsætningsaktiver		
Råvarer og hjælpematerialer	1.531.116	1.833
Varebeholdninger i alt	1.531.116	1.833
Tilgodehavender fra salg og tjenesteydelser	681.009	1.806
Udskudt skatteaktiv	99.278	122
Andre tilgodehavender	3.021.041	1.717
Periodeafgrænsningsposter	93.223	0
Tilgodehavender i alt	3.894.551	3.645
Likvide beholdninger	1.001	1
Omsætningsaktiver i alt	5.426.668	5.479
Aktiver i alt	15.986.671	14.704

Balance 30. september

Passiver			
<u>Note</u>		2012 kr.	2011 t.kr.
Egenkapital			
5	Aktiekapital	812.000	812
6	Overkurs ved emission	6.816.420	6.817
7	Overført resultat	-396.063	-449
	Egenkapital i alt	7.232.357	7.180
Gældsforpligtelser			
	Anden langfristet gæld	3.347.235	2.233
	Langfristede gældsforpligtelser i alt	3.347.235	2.233
	Gæld til pengeinstitutter	1.707.701	2.956
	Igangværende arbejder for fremmed regning	574.945	49
	Leverandører af varer og tjenesteydelser	1.491.651	875
	Anden gæld	1.632.782	1.411
	Kortfristede gældsforpligtelser i alt	5.407.079	5.291
	Gældsforpligtelser i alt	8.754.314	7.524
	Passiver i alt	15.986.671	14.704
8 Pantsætninger og sikkerhedsstillelser			
9 Eventualposter			
10 Nærtstående parter			

Noter

	2011/12 kr.	2010/11 t.kr.	
1. Personaleomkostninger			
Lønninger og gager	658.151	1.875	
Pensioner	624.315	292	
Andre omkostninger til social sikring	156.721	103	
	1.439.187	2.270	
Gennemsnitligt antal beskæftigede medarbejdere	18	13	
2. Skat af årets resultat			
Regulering af udskudt skat	22.971	190	
	22.971	190	
3. Immaterielle anlægsaktiver			
	Erhvervede rettigheder kr.	Udviklings- projekter un- der udførelse og forudbeta- linger kr.	Færdiggjorte udviklings- projekter kr.
Kostpris 1. oktober 2011	1.748.240	3.091.215	5.299.811
Tilgang	43.845	2.408.111	1.518.588
Overførsler	0	-1.518.588	0
Kostpris 30. september 2012	1.792.085	3.980.738	6.818.399
Af- og nedskrivninger 1. oktober 2011	485.531	0	941.696
Årets af- og nedskrivninger	174.827	0	1.041.035
Af- og nedskrivninger 30. september 2012	660.358	0	1.982.731
Regnskabsmæssig værdi 30. september 2012	1.131.727	3.980.738	4.835.668

Noter

4. Materielle anlægsaktiver

	Produktions- anlæg og maskiner kr.	Andre anlæg, driftsmateriel og inventar kr.
Kostpris 1. oktober 2011	297.826	807.235
Tilgang	178.846	149.967
Kostpris 30. september 2012	476.672	957.202
Af- og nedskrivninger 1. oktober 2011	245.890	409.612
Årets af- og nedskrivninger	68.350	160.652
Af- og nedskrivninger 30. september 2012	314.240	570.264
Regnskabsmæssig værdi 30. september 2012	162.432	386.938

5. Aktiekapital

Aktiekapital 1. oktober 2011	812.000	775
Kontant kapitaludvidelse	0	37
	812.000	812

Aktiekapitalen består af 812 aktier a 1.000 kr. og multipla heraf. Kapitalen er ikke opdelt i klasser.

6. Overkurs ved emission

Overkurs ved emission 1. oktober 2011	6.816.420	6.554
Årets overkurs ved emission	0	263
	6.816.420	6.817

7. Overført resultat

Overført resultat 1. oktober 2011	-449.592	-997
Årets overførte overskud eller underskud	53.529	548
	-396.063	-449

Noter

8. Pantsætninger og sikkerhedsstillelser

Til sikkerhed for al bankgæld har selskabet afgivet virksomhedspant på i alt t.kr. 1.700. Virksomhedspantet giver pant i simple fordringer, varelager, driftsmateriel mv.

9. Eventualposter

Eventualforpligtelser

Der er ingen eventualforpligtelser.

10. Nærtstående parter

Ejerforhold

Følgende er noteret i selskabets fortegnelse som ejer af minimum 5 % af stemmerne eller minimum 5 % af selskabskapitalen:

Anders Korsgaard Holding ApS,

Mads Bang Holding ApS,

F.E.R. fischer Edeltstahlrohre GmbH,